

ANALIZA

EVROPSKA PRAKSA ZA RAZVOJ SPORTA

u Crnoj Gori

Podgorica,
septembar 2025. godine

Ministarstvo
sporta i
mladih

Izrada Analize je podržana od strane Ministarstva sporta i mladih kroz javni konkurs za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata, odnosno programa nevladinih organizacija pod nazivom "Sport za sve – svi za sport" u prioritetnoj oblasti od javnog interesa - sport u 2024. godini.

Sadržaj Analize je isključiva odgovornost Mreže za evropske politike - MASTER i ni na koji način se ne može smatrati da odražava stavove donatora.

Autorka: Ana Andrijašević

Urednica: Andrea Popović

Dizajn: Ana Samardžić

SADRŽAJ

1. UVOD	4.
2. USKLAĐENOST ZAKONA O SPORTU SA STANDARDIMA I PROPISIMA EU	5.
3. PREGLED NACIONALNIH POLITIKA U OBLASTI SPORTA ZA MLADE	12.
4. ULOGA OBRAZOVNIH INSTITUCIJA I RELEVANTNIH TIJELA	15.
5. REGULATORNI OKVIR EVROPSKE UNIJE U OBLASTI SPORTA MLADIH	19.
5.1. Ključni EU dokumenti i preporuke	23.
5.2. EU strategije i inicijative za sport i obrazovanje	30.
5.3. Podrška istraživačko-razvojnom radu u sportu	33.
6. FIZIČKE AKTIVNOSTI I SPORTSKE NAVIKE MLADIH U EU	35.
7. PRIMJERI ZEMALJA ČLANICA EU	37.
7.1. Švedska	37.
7.2. Finska	42.
7.3. Danska	46.
7.4. Francuska	52.
8. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	59.
9. ZAKLJUČAK	81.

1. UVOD

Unapređenje sporta među učenicima i studentima predstavlja jedan od ključnih ciljeva savremenih evropskih politika, koje sve više prepoznaju značaj fizičke aktivnosti za zdravlje, socijalnu inkluziju, obrazovanje i razvoj mladih. U tom kontekstu, Evropska unija i njene članice razvijaju niz strategija, programa i inicijativa koje imaju za cilj da podstaknu aktivno učešće mladih u sportskim aktivnostima, kroz stvaranje sigurnog, dostupnog i podsticajnog ambijenta.

Izgradnja i održavanje sportske infrastrukture – stadiona, terena, dvorana i bazena – kao i sprovođenje kampanja koje promovišu aktivan stil života, predstavljaju osnovu za razvoj sporta na lokalnom i nacionalnom nivou. Poseban fokus stavlja se na uključivanje mladih iz marginalizovanih grupa, čime se sport koristi kao alat za prevazilaženje društvenih izazova poput socijalne isključenosti, diskriminacije i rodne neravnopravnosti.

Evropska unija, kroz svoje politike, promoviše pravednost i otvorenost sportskih takmičenja, zaštitu moralnog i fizičkog integriteta učesnika, te koristi sport kao sredstvo za jačanje društvene kohezije i međunarodne saradnje. U tom smislu, sport se ne posmatra samo kao fizička aktivnost, već kao važan segment obrazovanja, vaspitanja i istraživačko-razvojnog rada.

U Crnoj Gori je kroz strateška dokumenta i inicijative, poput Javnog poziva Ministarstva sporta i mladih „Sport za sve – svi za sport“, jasno ukazano na potrebu da se oblast sporta učenika i studenata stavi u fokus javnih politika. Ovim pozivom nevladine organizacije su pozvane da aktivno doprinesu unapređenju stanja u ovoj oblasti, koja, uprkos svom značaju za zdravlje i razvoj mladih, često ostaje zapostavljena i potisnuta u drugi plan.

Mreža za evropske politike – MASTER prepoznaje ključnu ulogu sporta u razvoju mladih i kroz projekat „**Evropska praksa za razvoj sporta u Crnoj Gori**“ nastoji da doprinese ostvarenju strateških ciljeva u ovoj oblasti, oslanjajući se na znanja i iskustva razvijenih zemalja članica Evropske unije. Projekat je usmjeren ka prenosu evropskih praksi i modela koji su se pokazali efikasnim u podsticanju fizičke aktivnosti među učenicima i studentima, uz poseban fokus na edukaciju, stvaranje sigurnih uslova za bavljenje sportom i razvoj stručnog i istraživačkog rada u sportu.

Jedan od ključnih segmenata projekta odnosio se na sprovođenje istraživanja koje je imalo za cilj da obezbijedi relevantne podatke o temama koje do sada nijesu bile dovoljno istražene u domaćem kontekstu. Istraživanje je obuhvatilo stavove i navike mladih u vezi sa fizičkom aktivnošću, učestalošću bavljenja sportom, kao i razlike u tim navikama u odnosu na pol, uzrast i socioekonomski status. Posebna pažnja posvećena je uticaju promocije zdravih stilova života – uključujući fizičku aktivnost, pravilnu ishranu i mentalno blagostanje – na mentalno zdravlje mladih, kao i stepenu njihove informisanosti o značaju zdravih životnih navika.

Kroz analizu faktora koji oblikuju ponašanje mladih u vezi sa zdravljem, projekat je omogućio identifikaciju ključnih elemenata okruženja koji podstiču ili ograničavaju promociju zdravih

stilova života. Ovi nalazi, zajedno sa rezultatima sprovedenog istraživanja, predstavljeni su u analizi koja je pred vama, sa ciljem da se pruži sveobuhvatan uvid u stanje u oblasti sporta učenika i studenata.

Analiza obuhvata pregled nacionalnih politika, evropskih propisa i primjere dobre prakse, povezujući domaći kontekst sa evropskim standardima. Na taj način otvara se prostor za unapređenje kvaliteta sportskih programa, infrastrukture, edukacije i institucionalne saradnje, uz jasno definisane izazove, potrebe i mogućnosti za dalji razvoj ove oblasti. Dokument je koncipiran tako da bude koristan ne samo donosiocima odluka, već i obrazovnim institucijama, sportskim radnicima i široj javnosti.

Njegova primjena ima potencijal da podrži strateško planiranje, afirmiše evropske vrijednosti u sportu i doprinese podizanju svijesti o važnosti fizičke aktivnosti i zdravih stilova života. Kroz realizaciju projektnih aktivnosti – istraživanja, edukativne kampanje, radionice i javne događaje – analiza će imati konkretan uticaj na oblikovanje politika i programa koji direktno utiču na kvalitet života mladih u Crnoj Gori, doprinoseći njihovom zdravlju, obrazovanju i aktivnom učešću u društvu.

Vaš MASTER tim!

2. USKLAĐENOST ZAKONA O SPORTU SA STANDARDIMA I PROPISIMA EU

Promocija Crne Gore kroz sportsku djelatnost i aktivnost predstavlja direktnu primjenu koncepta sporta kao sredstva međunarodne promocije i kulturne diplomatije, što je prepoznato kao važan aspekt u evropskom kontekstu. Sport se koristi ne samo kao alat za izgradnju nacionalnog identiteta, već i kao kanal za jačanje međunarodnih odnosa.

Zakon o sportu je primaran pravni akt koji direktno uređuje obavljanje sportske djelatnosti, vrste sportova, prava i obaveze sportskih subjekata, zdravstvena sposobnost sportista, finansiranje sporta, evidencije u sportu i druga pitanja od značaja za sport.¹

Navedeni zakon, u dijelu koji definiše javni interes u oblasti sporta², pokazuje visok stepen usklađenosti sa ključnim dokumentima i politikama Evropske unije koje se odnose na razvoj, promociju i regulaciju sporta. Ova usaglašenost se ogleda kroz niz strateških ciljeva koji su utemeljeni u evropskim principima, uključujući **Bijelu knjigu o sportu EU, Radni plan EU za sport**, kao i **Evropsku sportsku povelju**.

¹ Član 1 Zakona o sportu ("Službeni list CG", br. 44/2018 i 123/2021)

² Član 12 Zakona o sportu

Podsticanje vrhunskog sporta i vođenje posebne brige o perspektivnim sportistima predstavlja jedan od ključnih elemenata javnog interesa u oblasti sporta u Crnoj Gori, a istovremeno je u potpunosti usklađeno sa strateškim ciljevima Evropske unije u oblasti razvoja elitnog sporta. U tom kontekstu, Zakon o sportu prepoznaje važnost ulaganja u sportske talente, njihovo stručno usmjeravanje, obezbjeđivanje adekvatnih uslova za trening, takmičenja i međunarodnu afirmaciju. Ovakav pristup ne samo da doprinosi razvoju sporta kao profesije, već i jača međunarodni ugled države kroz sportske uspjehe. EU promoviše konkurentnost kroz stvaranje okruženja koje omogućava sportistima da se razvijaju u skladu sa najvišim standardima, a Crna Gora ovim zakonodavnim rješenjem pokazuje spremnost da prati te principe.

Zakon o sportu afirmiše sport kao sredstvo socijalne integracije, ličnog razvoja i unapređenja kvaliteta života. Poseban značaj se daje stvaranju uslova za uključivanje djece i mladih u sportske aktivnosti kroz obrazovni sistem, kao i razvoju sportskih programa prilagođenih osobama sa invaliditetom. Time se ne samo promoviše fizička aktivnost i zdrav način života, već se i doprinosi izgradnji društva jednakih mogućnosti, što je jedan od osnovnih postulata evropske socijalne politike. Davanje značaja unapređenju kvaliteta života, sa posebnim fokusom na djecu i mlade, kao i osobe sa invaliditetom u skladu je sa temeljima inkluzivne sportske politike Evropske unije. Evropska unija dosljedno promoviše sport kao univerzalno pravo koje mora biti dostupno svim građanima, bez obzira na uzrast, sposobnosti, pol, socijalni status ili zdravstveno stanje. Ove vrijednosti inkluzivnosti, jednakosti i dostupnosti sportskih aktivnosti jasno su inkorporirane u crnogorski Zakon o sportu, čime se potvrđuje usklađenost domaće politike sa temeljnim principima evropske sportske strategije.

U okviru javnog interesa u oblasti sporta, posebno mjesto zauzima obezbjeđivanje uslova za organizovanje i održavanje školskih i studentskih sportskih takmičenja, što je u direktnoj vezi sa strateškim opredjeljenjem Evropske unije da fizička aktivnost bude sastavni dio obrazovnog sistema. EU prepoznaje školu kao ključnu platformu za razvoj zdravih životnih navika, izgradnju sportskih vrijednosti i podsticanje aktivnog načina života među mladima. Crnogorski Zakon o sportu, prepoznajući ove principe, afirmiše sport kao integralni dio obrazovanja i vaspitanja, čime se dodatno učvršćuje usklađenost domaće sportske politike sa evropskim standardima.

Crnogorski Zakon o sportu jasno reflektuje evropske vrijednosti i standarde, afirmišući sport kao sredstvo međunarodne promocije, ličnog razvoja i društvene inkluzije. Podrška sportistima za učešće na Olimpijskim, Paraolimpijskim i drugim međunarodnim takmičenjima, kao i obezbjeđivanje uslova za pripreme, u skladu je sa politikom EU koja promoviše izvrsnost i konkurentnost. Ulaganja u sportsku infrastrukturu doprinose dostupnosti i kvalitetu sportskih resursa, omogućavajući širu participaciju građana, dok se podrškom nacionalnim savezima i olimpijskim komitetima jača institucionalni okvir sporta, u skladu sa evropskim principima transparentnosti i stabilnosti. Promocija sportske rekreacije i podsticanje bavljenja sportom svih građana direktno se nadovezuje na ciljeve EU u oblasti javnog zdravlja, gdje se fizička aktivnost prepoznaje kao ključni faktor u prevenciji bolesti i unapređenju kvaliteta života. Istraživačko-razvojni, obrazovni i stručni rad, kao i stručno osposobljavanje, potvrđuju opredijeljenost ka

profesionalizaciji i naučno zasnovanom pristupu sportu, dok mjere za zaštitu zdravlja sportista i borbu protiv negativnih pojava, poput dopinga i diskriminacije, osiguravaju integritet sportskih aktivnosti. Kroz međunarodnu saradnju i stručno vođene sportske programe, Crna Gora doprinosi transnacionalnoj razmjeni znanja i iskustava, čime dodatno potvrđuje usklađenost sa evropskom sportskom politikom.

Sveobuhvatno posmatrano, javni interes definisan ovim zakonom ne samo da je usklađen sa evropskim standardima, već ih u mnogim aspektima afirmiše i operacionalizuje, stvarajući snažan temelj za dalji razvoj sporta u duhu evropskih vrijednosti – inkluzivnosti, izvrsnosti i održivosti.

Institucionalni okvir sporta u Crnoj Gori u svjetlu Zakona o sportu

Zakon se takođe poziva na sportska pravila nadležnih međunarodnih sportskih organizacija, čime se omogućava primjena evropskih i svjetskih standarda u organizaciji i sprovođenju sportskih aktivnosti. S tim u vezi, Zakon definiše institucionalnu strukturu sporta kroz tri ključna subjekta: **nacionalne sportske saveze, Paraolimpijski komitet Crne Gore (POK) i Crnogorski olimpijski komitet (COK).**

Nacionalni sportski savez predstavlja centralnu organizaciju za pojedinačne sportove na državnom nivou, sa jasno definisanim nadležnostima koje obuhvataju sve ključne aspekte razvoja i upravljanja sportom. Njegova uloga obuhvata podsticanje i razvoj odgovarajuće sportske discipline, uspostavljanje i sprovođenje sistema takmičenja, koordinaciju aktivnosti svojih članova, brigu o nacionalnim sportskim ekipama, kao i predstavljanje sporta za koji je osnovan u relevantnim međunarodnim sportskim udruženjima. Savez se stara o svojim članovima, vodi evidenciju sportskih klubova, sportista, stručnih lica i udruženja, te organizuje edukacije i obuke za stručne kadrove u okviru svoje sportske grane. Ovakvo zakonsko uređenje omogućava sveobuhvatno i sistematsko djelovanje saveza, čime se doprinosi profesionalizaciji, transparentnosti i održivom razvoju sporta u Crnoj Gori.³

Paraolimpijski komitet Crne Gore (POK), kao asocijacija sportskih organizacija koje okupljaju osobe sa invaliditetom, ima jasno definisanu ulogu i nadležnosti u okviru Zakona o sportu, koje su usmjerene ka stvaranju uslova za podsticanje, razvoj i unapređenje paraolimpijskog sporta. POK aktivno promoviše osnovna načela i vrijednosti paraolimpizma u Crnoj Gori, učestvuje u oblikovanju politike razvoja sporta, te sprovodi programe od javnog interesa u oblasti sporta osobe sa invaliditetom. Njegova djelatnost obuhvata podršku crnogorskim sportistima u disciplinama koje su dio programa Paraolimpijskih igara, uključujući njihovo učešće u nacionalnim ekipama na Paraolimpijskim, Mediteranskim igrama, svjetskim i evropskim prvenstvima, kao i drugim značajnim međunarodnim takmičenjima i manifestacijama. POK uređuje način ostvarivanja prava i obaveza svojih članova, kao i upotrebu i zaštitu simbola i obilježja Međunarodnog paraolimpijskog komiteta (MPK) i samog POK-a. Takođe, podstiče

³ Član 41 stav 1 Zakona o sportu

međunarodnu saradnju Crne Gore u oblasti sporta, obrazuje arbitražu za rješavanje sporova u disciplinama koje su dio paraolimpijskog programa, te predstavlja crnogorski paraolimpijski sport pred MPK-om i drugim relevantnim međunarodnim organizacijama. U skladu sa globalnim sportskim standardima, POK usvaja i primjenjuje Svjetski kodeks protiv dopinga, te preduzima mjere protiv svih oblika diskriminacije, nasilja i drugih negativnih pojava u sportu. Njegova nadležnost obuhvata i sve druge poslove utvrđene Zakonom o sportu i međunarodnim propisima, čime se osigurava sveobuhvatna institucionalna podrška razvoju paraolimpijskog sporta u Crnoj Gori, u skladu sa principima jednakosti, inkluzivnosti i profesionalizacije.⁴

Crnogorski olimpijski komitet (COK) ima status krovne sportske organizacije u Crnoj Gori, sa jasno definisanim nadležnostima koje obuhvataju podsticanje, razvoj i unapređenje sporta, kao i organizaciju i održavanje međunarodnih takmičenja pod okriljem Međunarodnog olimpijskog komiteta (MOK). COK obezbjeđuje poštovanje Olimpijske povelje na nacionalnom nivou, promoviše osnovna načela i vrijednosti olimpizma, te aktivno učestvuje u kreiranju i sprovođenju politike razvoja sporta u zemlji. Usklađuje aktivnosti nacionalnih sportskih saveza u realizaciji ukupnog sportskog programa, sprovodi programe od javnog interesa, i pruža podršku crnogorskim sportistima u ostvarivanju rezultata i učešću na Olimpijskim igrama, Evropskim igrama, Mediteranskim igrama, Igrama malih država Evrope, Olimpijskim igrama mladih i drugim međunarodnim takmičenjima organizovanim pod pokroviteljstvom MOK-a. COK uređuje prava i obaveze svojih članova, kao i upotrebu i zaštitu simbola i obilježja MOK-a i COK-a, te po potrebi obrazuje sportsku arbitražu i stalni sportski arbitražni sud. Takođe, podstiče međunarodnu saradnju Crne Gore u oblasti sporta, predstavlja nacionalni sport pred MOK-om i drugim relevantnim međunarodnim organizacijama, bira sportistu godine, usvaja i primjenjuje Svjetski kodeks protiv dopinga, te preduzima mjere protiv svih oblika diskriminacije, nasilja i drugih negativnih pojava u sportu. Pored navedenog, COK donosi akte predviđene Zakonom o sportu i obavlja sve druge poslove utvrđene domaćim i međunarodnim propisima, čime se potvrđuje njegova ključna uloga u institucionalnom razvoju i međunarodnoj afirmaciji crnogorskog sporta.⁵

Ovakvo zakonsko uređenje rada ovih tijela potvrđuje jasno definisanu i funkcionalnu institucionalnu strukturu sporta u Crnoj Gori, usklađenu sa evropskim principima transparentnosti, inkluzivnosti i profesionalizacije, čime se stvaraju uslovi za održiv i strateški razvoj sporta na nacionalnom i međunarodnom nivou.

Zakon o sportu Crne Gore prepoznaje značaj institucionalne i programske podrške sportskim organizacijama kroz mogućnost sufinansiranja iz javnih budžetskih sredstava. Programi Crnogorskog olimpijskog komiteta (COK) i Paraolimpijskog komiteta Crne Gore (POK) mogu se sufinansirati iz državnog budžeta, čime se potvrđuje strateška važnost ovih organizacija u razvoju i promociji sporta na nacionalnom i međunarodnom nivou. Pored toga, reprezentativni programi nacionalnih sportskih saveza, kako onih koji djeluju u okviru sportova sa olimpijskog i paraolimpijskog programa, tako i onih koji nijesu dio olimpijskog programa ali su priznati od strane

4 Član 45 Zakona o sportu

5 Član 46 Zakona o sportu

Međunarodnog olimpijskog komiteta, takođe mogu biti predmet budžetske podrške. Troškovi potrebni za rad ovih organizacija, uključujući operativne i programske aktivnosti, obuhvaćeni su mogućnošću sufinansiranja, čime se omogućava stabilnije i održivije funkcionisanje sportskog sistema. Na lokalnom nivou, programi sportskih klubova i sportsko-rekreativnih društava mogu se sufinansirati iz budžeta opštine na čijoj teritoriji se nalazi sjedište kluba, čime se podstiče razvoj sporta u zajednici i jača lokalna sportska infrastruktura. Takođe, školska i studentska sportska društva mogu ostvariti podršku kroz programe crnogorskog školskog sportskog saveza, odnosno crnogorskog studentskog sportskog saveza, čime se afirmiše sport kao integralni dio obrazovnog sistema i podstiče aktivno učešće mladih u sportskim aktivnostima. Ovakav model finansiranja potvrđuje opredijeljenost države ka strateškom razvoju sporta, uz jasno definisanu institucionalnu podršku i usklađenost sa evropskim principima javnog ulaganja u sport.⁶

Takođe, u dijelu koji se odnosi na stručno obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje u oblasti sporta, Zakon je usklađen sa principima Evropske unije o mobilnosti, kvalifikacijama i profesionalnim standardima.

Problem manipulacije u sportu, uključujući nasilje, namještanje mečeva i nelegalno klađenje, prepoznat je kao ozbiljan izazov na evropskom nivou, što potvrđuje činjenica da su institucije Evropske unije i Savjeta Evrope ovu temu uvrstile među prioritete svojih politika. U prethodnim godinama, ove institucije su razvile niz konvencija koje se bave zaštitom integriteta u sportu, čime su postavljeni temelji za sistemsku borbu protiv svih oblika zloupotreba u sportskom okruženju.

Kao zemlja koja aktivno trasira svoj put ka članstvu u Evropskoj uniji, Crna Gora ima obavezu da svoju legislativu uskladi sa dokumentima i standardima koje su definisale relevantne evropske institucije. U tom kontekstu, jačanje institucionalnog okvira za sport ne podrazumijeva samo usvajanje normativnih rješenja, već i izgradnju kapaciteta koji će omogućiti njihovu punu primjenu u praksi.

Jedan od ključnih elemenata u tom procesu jesu ljudski resursi – stručni kadar koji djeluje u oblasti sporta. U Strategiji razvoja sporta predviđen je niz aktivnosti usmjerenih ka jačanju tih kapaciteta, kroz edukaciju, profesionalizaciju i sistemsku podršku. Time se stvara osnova za uspostavljanje funkcionalnog, profesionalnog i održivog sistema sporta, sposobnog da odgovori na sve izazove savremenog sportskog okruženja, uključujući i one koji se tiču etike, bezbjednosti i integriteta.

Važan korak ka stvaranju fer i transparentnog sportskog okruženja u Crnoj Gori napravljen je kroz izmjene i dopune Zakona o sportu iz 2021. godine, koje su jasno usmjerene ka depolitizaciji sportskih struktura. Konkretno, član 67 ovog Zakona propisuje **da predsjednik sportske organizacije, predsjednik skupštine sportske organizacije, član skupštine i član upravnog odbora ne može biti lice koje obavlja visoku političku ili javnu funkciju – uključujući**

⁶ Član 116 Zakona o sportu

predsjednika države, članove Vlade, poslanike, predsjednike opština, odbornike, nosioce pravosudnih funkcija, kao i zaposlene u državnim organima, lokalnoj upravi ili privrednim društvima čiji je osnivač država ili opština.⁷

Ovakvo zakonsko ograničenje uvedeno je sa jasnim ciljem da se sport oslobodi političkog uticaja i da se omogući njegovo vođenje na profesionalnim, stručnim i etičkim osnovama. Depolitizacija sporta od izuzetne je važnosti za očuvanje njegovog integriteta, za stvaranje povjerenja među sportistima, trenerima, roditeljima i javnošću, te za obezbjeđivanje jednakih uslova za sve učesnike u sportskom sistemu.

Uspostavljanje novog, profesionalnog i održivog sistema sporta u Crnoj Gori zahtijeva ne samo normativne promjene, već i jačanje ljudskih resursa – stručnjaka koji će taj sistem sprovoditi u praksi. U tom pravcu, Strategija razvoja sporta predviđa niz aktivnosti usmjerenih ka edukaciji, profesionalizaciji i osnaživanju kadrova u sportu, čime se stvaraju preduslovi za efikasno suočavanje sa izazovima savremenog sportskog okruženja i za punu primjenu evropskih standarda u domaćem kontekstu.

Posebno značajna novina je uvođenje stipendija za vrhunske sportiste i sportistkinje, što je definisano članom 74 Zakona o sportu. Zakon o sportu Crne Gore predviđa mogućnost dodjele mjesečne stipendije perspektivnim sportistima, kao vid institucionalne podrške razvoju sportskih talenata. Stipendija se može dodijeliti u iznosu do 30% prosječne mjesečne neto zarade u Crnoj Gori za godinu koja prethodi godini u kojoj se vrši isplata, i to u trajanju od 12 mjeseci. Postupak dodjele stipendije inicira nadležni nacionalni sportski savez, koji podnosi zahtjev Upravi, zajedno sa rješenjem o utvrđivanju statusa perspektivnog sportiste, u roku od 15 dana od dana prijema tog rješenja. Na osnovu podnijetog zahtjeva, Uprava donosi rješenje kojim se utvrđuje pravo na stipendiju i precizira njen iznos, koji sportisti pripada od dana donošenja rješenja. Pravo na stipendiju može se ostvariti samo po jednom osnovu, i to za najbolji sportski rezultat. Ukoliko sportista tokom trajanja statusa ostvari bolji rezultat od onog na osnovu kojeg mu je status prethodno utvrđen, ima pravo da podnese novi zahtjev za dodjelu stipendije u skladu sa novim, boljim rezultatom. Ovakav model podrške omogućava kontinuirano praćenje i nagrađivanje sportskih dostignuća, te predstavlja važan mehanizam za motivaciju i razvoj mladih sportista u Crnoj Gori.

Sportska arbitraža u Crnoj Gori u kontekstu evropskih pravnih standarda

Obrazovanje arbitraže u sportu, kako je predviđeno Zakonom o sportu Crne Gore, predstavlja važan mehanizam za rješavanje sporova unutar sportskog sistema. Nacionalni sportski savezi, Crnogorski olimpijski komitet (COK) i Paraolimpijski komitet Crne Gore (POK) imaju zakonsku mogućnost da obrazuju arbitražna tijela za rješavanje sporova koji nastaju u okviru njihovih nadležnosti. Ova praksa je u osnovi usklađena sa evropskim pravnim standardima, pod uslovom da se arbitražni postupci sprovode u skladu sa temeljnim principima prava Evropske unije.

⁷ Član 67 stav 2 Zakona o sportu

Evropska unija ne osporava postojanje sportskih arbitraža, već ih posmatra kao legitimne oblike alternativnog rješavanja sporova, uz jasno definisane uslove. Prema **Povelji Evropske unije o osnovnim pravima** (Član 47), svako ima pravo na pravično suđenje pred nepristrasnim i nezavisnim sudom. Ovaj princip se mora primjenjivati i u kontekstu sportskih arbitraža, koje ne smiju isključiti mogućnost pristupa redovnim sudovima, naročito kada su u pitanju prava garantovana pravom EU, kao što su sloboda kretanja, zabrana diskriminacije i zaštita konkurencije.

Takođe, **Sud pravde Evropske unije (ECJ)** je u više navrata istakao da sportske organizacije, uključujući arbitražna tijela, moraju poštovati pravne tekovine EU. U presudi *Meca-Medina and Majcen v. Commission* (C-519/04 P), Sud je potvrdio da sportska pravila, uključujući ona koja se odnose na rješavanje sporova, moraju biti u skladu sa pravilima konkurencije i osnovnim pravima pojedinaca.

U tom smislu, obrazovanje arbitraže u Crnoj Gori može se smatrati usklađenim sa evropskim standardima ako se osigura da arbitražni postupci budu dobrovoljni, nepristrasni, transparentni i podložni sudskoj kontroli. Sportisti i druge strane moraju imati mogućnost da se, u slučaju povrede prava, obrate redovnim sudovima, čime se obezbjeđuje pravna sigurnost i zaštita interesa učesnika u sportu.

Zaključno, zakonska mogućnost obrazovanja arbitraže u sportu u Crnoj Gori predstavlja funkcionalan i poželjan mehanizam za rješavanje sporova, koji je u skladu sa evropskim pravnim okvirom, pod uslovom da se primjenjuje u duhu osnovnih pravnih načela EU. Ovakav pristup doprinosi profesionalizaciji sporta, efikasnosti u upravljanju sporovima i jačanju institucionalne odgovornosti sportskih organizacija.

Sport djece, učenika i studenata u zakonodavnom okviru Crne Gore

Zakon o sportu Crne Gore posvećuje posebnu pažnju razvoju sporta među djecom, učenicima i studentima, prepoznajući ovu oblast kao temelj za izgradnju zdravih životnih navika, socijalne inkluzije i dugoročnog razvoja sportskih potencijala. U cilju podsticanja uključivanja djece u sportske aktivnosti, predviđeno je sufinansiranje dijela članarine u određenim sportovima, čime se smanjuju finansijske barijere za pristup sportu. Vrste sportova koje se sufinansiraju, uzrasti djece, način i period uplate sredstava, definišu se posebnim aktom Ministarstva, koji se donosi najmanje jednom u dvije godine. Ova sredstva mogu se obezbijediti i iz drugih izvora, čime se otvara prostor za širu društvenu podršku dječjem sportu.

Ministarstvo raspisuje javni poziv za sufinansiranje sportskih aktivnosti djece u roku od 30 dana od donošenja akta, a na poziv se mogu prijaviti sportski klubovi koji ispunjavaju propisane uslove u pogledu takmičarskog statusa, kadra, prostora i opreme. Klubovi koji budu izabrani zaključuju ugovor sa Ministarstvom kojim se uređuju međusobna prava i obaveze, uključujući obavezu dostavljanja dokaza da se dijete za koje se sredstva isplaćuju zaista bavilo sportskim

aktivnostima u okviru kluba. Ovi dokazi uključuju izjavu roditelja ili staratelja i potvrdu o uplati dijela troškova koji se ne sufinansira.

U oblasti školskog sporta, Zakon omogućava školama da osnivaju školska sportska društva, dok najmanje deset takvih društava sa teritorije tri opštine mogu osnovati Crnogorski školski sportski savez. Savez organizuje školska takmičenja, predstavlja crnogorski školski sport u međunarodnim asocijacijama, uspostavlja jedinstveni sistem takmičenja, poboljšava uslove rada školskih sportskih društava i sarađuje sa nacionalnim sportskim savezima. Sličan model primjenjuje se i na studentski sport, gdje ustanove visokog obrazovanja mogu osnivati studentska sportska društva, a najmanje pet takvih društava mogu formirati Studentski sportski savez Crne Gore. Ovaj savez organizuje studentska takmičenja, predstavlja crnogorski studentski sport na međunarodnom nivou, a njegovi organi mogu uključivati studente i akademsko osoblje.

Na osnivanje, organizaciju i način rada školskih i studentskih sportskih društava, kao i njihovih saveza, shodno se primjenjuju odredbe Zakona o sportu koje se odnose na sportske organizacije i nacionalne sportske saveze, čime se osigurava pravna dosljednost i institucionalna stabilnost.

Ovakav zakonodavni okvir potvrđuje opredijeljenost Crne Gore ka sistemskom razvoju sporta među mladima, u skladu sa evropskim principima dostupnosti, jednakosti i integracije sporta u obrazovni sistem, kako je definisano u dokumentima poput *EU Work Plan for Sport* i *White Paper on Sport*, koji ističu važnost fizičke aktivnosti u obrazovanju i socijalnoj koheziji.

3. PREGLED NACIONALNIH POLITIKA U OBLASTI SPORTA ZA MLADE

Razvoj sporta među mladima u Crnoj Gori sve više dobija na značaju kroz strateške dokumente, zakonske okvire i institucionalne inicijative koje nastoje da fizičku aktivnost integrišu u obrazovni, vaspitni i društveni sistem. Poseban akcenat stavlja se na učenike i studente kao ključnu ciljnu grupu, čije uključivanje u sportske aktivnosti ima višestruke koristi – od unapređenja zdravlja i socijalizacije, do razvoja timskog duha i prevencije negativnih društvenih pojava.

Crna Gora prepoznaje sport kao važan alat za oblikovanje zdravih, aktivnih i društveno odgovornih generacija. Ulaganjem u ovu oblast ne samo da se doprinosi fizičkom i mentalnom zdravlju mladih, već se dugoročno jača i otpornost društva na izazove savremenog doba, uključujući porast sedentarnog načina života, digitalnu zavisnost i porast hroničnih bolesti. Kroz dobro postavljen zakonski i institucionalni okvir, stvaraju se preduslovi za održiv razvoj sporta, koji uključuje ne samo infrastrukturu i finansijsku podršku, već i edukaciju stručnog kadra, promociju zdravih stilova života i aktivno uključivanje mladih u kreiranje sportskih sadržaja.

Kada se sport sistemski razvija i podržava, on postaje snažan mehanizam za prevenciju, inkluziju i obrazovanje. Mladi koji od najranijeg uzrasta imaju pristup kvalitetnim sportskim programima razvijaju navike koje pozitivno utiču na njihovo fizičko i mentalno zdravlje, akademski uspjeh i društvenu integraciju. Takav pristup ne samo da doprinosi individualnom razvoju, već i jača

zajednicu u cjelini, stvarajući temelje za odgovorno, solidarno i zdravo društvo.

U tom smislu, ulaganje u sport mladih nije trošak, već strateška investicija u budućnost – u generacije koje će biti zdravije, aktivnije i spremnije da odgovore na izazove savremenog društva.

Prema **Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2024. godinu**⁸, u okviru poglavlja 26 - Obrazovanje i kultura, konstatovano je da Crna Gora ima dobar nivo spremnosti u ovoj oblasti. Ostvaren je određen napredak, posebno u unaprjeđenju priprema za sektorsku reformsku strategiju i sprovođenju Strategije za rano i predškolsko obrazovanje. U narednoj godini, Crna Gora bi posebno trebalo da usvoji visokokvalitetnu, sveobuhvatnu i finansijski procijenjenu Strategiju obrazovnog sektora sa jasnim i realnim ciljevima zasnovanim na dokazima kao i čvrst finansijski okvir za njeno održivo sprovođenje; uspostavi mehanizme za evaluaciju praktičnog učenja na nivou stručnog obrazovanja i visokog obrazovanja i obezbijedi povećano učenje kroz rad kod poslodavaca; i omogući punu implementaciju, finansiranje i praćenje nove Strategije za mlade 2023-2027. Oblast sporta se kroz ovo poglavlje indirektno razmatra kroz ocjene koje se odnose na obrazovanje, mlade, socijalnu inkluziju i javno zdravlje. U dokumentu se konstatuje da Crna Gora ostaje umjereno spremna za primjenu evropskih standarda, te da je postignut dobar napredak u usvajanju zakonodavstva koje se odnosi na EU, uključujući i sektore koji se dotiču sporta i fizičke aktivnosti mladih, što je postignuto usvajanjem Strategije za razvoj sporta za period 2024-2028, zajedno sa Akcionim planom za 2024-2025.⁹

Predškolski, školski i univerzitetski sport predstavljaju ključne temelje za uspješan razvoj sporta u Crnoj Gori. Oni igraju presudnu ulogu u izgradnji zdravog društva, jer omogućavaju rano otkrivanje sportskih talenata i formiranje baze budućih vrhunskih sportistkinja i sportista, ali i onih koji će se rekreativno baviti sportom tokom života. Strategija razvoja sporta u Crnoj Gori stavlja poseban akcenat na unapređenje ovih segmenata kroz modernizaciju školskog sportskog sistema, jačanje stručnih kapaciteta trenera i nastavnika fizičkog vaspitanja, kao i kroz finansijsku podršku. Posebna pažnja biće posvećena promociji fizičke aktivnosti među djecom i mladima, kao i uključivanju djece sa posebnim potrebama u sportske programe. Cilj je da se podstakne razvoj zdravijih i aktivnijih generacija, uz isticanje važnosti sportskih vrijednosti u društvu.

U okviru Strategije, značajan fokus je stavljen i na sport osoba sa invaliditetom. Namjera je da se sport učini dostupnijim i inkluzivnijim za sve, kroz obezbjeđivanje odgovarajuće infrastrukture, prilagođene opreme, kao i kvalitetnih programa treninga i takmičenja. Inkluzija sportista sa invaliditetom je jedan od prioriteta, uz podizanje svijesti javnosti o njihovom pravu da se bave sportom, učestvuju na takmičenjima i doživljavaju radost, uspjeh i zajedništvo koje sport donosi. Sportisti sa invaliditetom koji se odluče za aktivno bavljenje sportom već su pokazali izuzetnu snagu, jer su savladali lične i društvene barijere. Strategija ih u potpunosti izjednačava

⁸ Vlada Crne Gore, Ministarstvo evropskih poslova - Informacija o Izvještaju Evropske Komisije za Crnu Goru 2024., Podgorica, 5. novembar 2024. godine

⁹ Vlada Crne Gore je dana 01.08.2024. godine, na predlog Ministarstva sporta i mladih usvojila Strategiju razvoja sporta u Crnoj Gori za period 2024-2028

sa ostalim sportistima, dajući im jednaka prava i obaveze, čime se gradi jedinstven, inkluzivan i dosljedan sportski sistem u Crnoj Gori.

Osim navedene, krovne strategije, Program za razvoj i podršku talentovanim učenicima¹⁰ predstavlja jednu od ključnih politika Crne Gore usmjerenih ka unapređenju sporta i drugih oblasti među mladima. Ovaj program ima za cilj da prepozna i podrži učenike sa izuzetnim sposobnostima u različitim oblastima, uključujući: opšte učenje, liderstvo, nauku, matematiku, jezičke vještine (pisanje i govor), umjetnost (likovna, muzička), glumu, komunikaciju, planiranje, tehnologiju, kao i fizičke sposobnosti u okviru različitih sportova.

Program se nadovezuje na reformu započetu Strategijom za razvoj i podršku talentovanim učenicima iz 2019. godine. Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija, u saradnji sa Ministarstvom kulture i Ministarstvom sporta i mladih, kroz realizaciju aktivnosti definisanih Strategijom, unaprijedilo je sistem identifikacije i rada sa talentovanom djecom, stvarajući uslove za njihovo brže prepoznavanje i kvalitetniji razvoj, kao i za poboljšanje ukupnog obrazovnog okruženja.

U realizaciji ovog programa, Ministarstvo sporta i mladih ima važnu ulogu u segmentu razvoja školskog sporta, posebno kroz unapređenje školskih sportskih takmičenja. Ministarstvo kulture doprinosi programu kroz organizaciju i podršku takmičenjima u umjetničkim disciplinama. Ova međuresorna saradnja omogućava sveobuhvatan pristup razvoju talenata kod mladih, uključujući i fizičke sposobnosti, čime se dodatno podstiče aktivno učešće djece i mladih u sportskim aktivnostima.

Nadalje, za ukazati je da je Ministarstvo sporta i mladih realizovalo niz aktivnosti koje afirmišu sport kao sredstvo socijalne inkluzije, zdravog razvoja i pozitivnog usmjerenja djece i omladine. Tokom izvještajnog perioda, organizovano je pet školskih i omladinskih sportskih takmičenja u različitim disciplinama – odbojci, košarci, rukometu i fudbalu – u kojima je učestvovalo oko 2.500 djece i mladih, uz angažovanje 160 nastavnika fizičkog vaspitanja. Ova takmičenja su imala za cilj ne samo razvoj fizičkih sposobnosti, već i jačanje timskog duha, tolerancije i međusobnog poštovanja.

Pored toga, realizovane su značajne investicije u sportsku infrastrukturu širom Crne Gore – adaptirani su i izgrađeni sportski tereni i fiskulturne sale u više opština, čime su stvoreni bolji uslovi za bavljenje sportom u školama i lokalnim zajednicama. U okviru obilježavanja Evropske nedjelje sporta, organizovan je i događaj „Trka zadovoljstva – FunRun“ na 5 km, sa ciljem promocije fizičke aktivnosti i zdravih stilova života među građanima, posebno mladima. Ova mjera potvrđuje opredjeljenje države da kroz sport aktivno doprinosi prevenciji društvenih rizika, jačanju zajedništva i stvaranju pozitivnog okruženja za razvoj mladih generacija.

U okviru preporuka koje je Evropska komisija dala Crnoj Gori, nalazi se i niz mjera koje se odnose na jačanje institucionalnih kapaciteta, transparentnost u javnim politikama, kao i usvajanje i implementaciju sektorskih strategija koje uključuju sport kao dio šireg društvenog razvoja. Posebno se ističe potreba za uspostavljanjem konzistentnog sistema sporta, što je

¹⁰ Vlada Crne Gore, Program za razvoj i podršku talentovanim učenicima, dostupno na: <https://www.gov.me/dokumenta/8fa87afc-0a6c-474a-8474-d6bee3ad4b80>

već prepoznato kroz nacionalnu Strategiju razvoja sporta 2024–2028, koja je usklađena sa evropskim dokumentima i praksama.

Međutim, istraživanje koje je sproveo Centar za afirmaciju sporta i mladih (CAMS)¹¹ ukazuje na nedovoljno razvijene mehanizme zaštite sportista, posebno onih iz ranjivih grupa. Prema podacima iz 2025. godine, čak 72% sportskih saveza nikada nije pohađalo edukacije iz oblasti zaštite sportista, dok jedan od tri saveza ne zna kome da prijavi slučajeve nasilja, diskriminacije ili zanemarivanja

Ovi podaci ukazuju na potrebu za dodatnim ulaganjima u edukaciju, institucionalnu podršku i razvoj bezbjednog i inkluzivnog sportskog okruženja.

Dakle, iako je Crna Gora pokazala napredak u usklađivanju sa evropskim standardima, oblast sporta među mladima zahtijeva dodatnu pažnju, kako bi se obezbijedila systemska podrška, bolja zaštita učesnika i veća dostupnost sportskih sadržaja. Evropska komisija i drugi relevantni organi EU prepoznaju potencijal Crne Gore u ovoj oblasti, ali istovremeno ukazuju na potrebu za konkretnim koracima koji će omogućiti da sport postane integralni dio obrazovnog i društvenog sistema, u skladu sa najboljim praksama EU.

4. ULOGA OBRAZOVNIH INSTITUCIJA I RELEVANTNIH TIJELA

Unapređenje saradnje obrazovnih ustanova i sportskih organizacija predstavlja važnu mjeru u okviru državne politike razvoja sporta među mladima. Poseban fokus stavljen je na jačanje koordinacije između škola i sportskih klubova, naročito kroz zajedničke vannastavne aktivnosti koje podstiču fizičku aktivnost, timski rad i zdrav način života.

Kroz systemsko povezivanje obrazovanja i sporta, stvara se osnova za razvoj sportskih navika, unapređenje fizičkog zdravlja i podsticanje pozitivnih društvenih vrijednosti kod učenika i studenata.

Obrazovne ustanove, od osnovnih škola do univerziteta, imaju ključnu ulogu u stvaranju uslova za redovno bavljenje sportom. Kroz vannastavne aktivnosti, školska takmičenja i obavezne časove fizičkog vaspitanja, učenicima se pruža prilika da razvijaju fizičke sposobnosti, timski duh i takmičarski karakter. Strategija razvoja sporta predviđa i vraćanje obaveznih časova fizičke kulture na univerzitetski nivo, čime se dodatno jača uloga visokog obrazovanja u promociji zdravih stilova života.

Zavod za sportsku medicinu Crne Gore ima zadatak da obezbijedi stručnu podršku u oblasti sportske dijagnostike, prevencije povreda i rehabilitacije sportista. Njegova uloga je ključna u

¹¹ Istraživanje CAMS-a u okviru projekat "Sport bez prepreka": Zaštita sportista u Crnoj Gori na nezavidnom nivou, dostupno na: <https://smartbalkansproject.org/me/smart-vijesti-me/istrazivanje-cams-a-zastita-sportista-u-crnoj-gori-na-nezavidnom-nivou/>

stvaranju bezbjednog i kontrolisanog ambijenta za bavljenje sportom, posebno kod mladih u razvoju.

Antidoping komisija Crne Gore doprinosi očuvanju integriteta sporta kroz edukaciju mladih sportista o štetnosti dopinga i važnosti fer-pleja. Kroz radionice i kampanje, komisija podiže svijest o etičkim standardima u sportu, u skladu sa međunarodnim normama.

Crnogorski olimpijski komitet (COK), kroz saradnju sa obrazovnim institucijama i Ministarstvom sporta i mladih, sprovodi programe koji promovišu olimpijske vrijednosti, uključujući poštovanje, izvrsnost i prijateljstvo. COK organizuje edukativne kampove i međunarodne projekte koji uključuju mlade sportiste, čime se doprinosi njihovom sveukupnom razvoju.

Paraolimpijski komitet Crne Gore i **Specijalna olimpijada Crne Gore** imaju izuzetno važnu ulogu u inkluziji djece i mladih sa invaliditetom u sportske aktivnosti. Kroz organizaciju takmičenja i razvoj inkluzivnih programa, ove organizacije omogućavaju ravnopravan pristup sportu i doprinose razbijanju predrasuda u društvu.

Crnogorski školski sportski savez koordinira školska sportska takmičenja i edukativne projekte, čime direktno utiče na povećanje obuhvata djece i mladih u sportskim aktivnostima. Njegova uloga je posebno važna u razvoju sporta na lokalnom nivou i u povezivanju škola sa sportskim klubovima.

Studentski sportski savez Crne Gore organizuje studentske lige i takmičenja, kao i projekte koji podstiču aktivno učešće studenata u sportu. Kroz saradnju sa univerzitetima i međunarodnim partnerima, savez doprinosi razvoju studentskog sporta u skladu sa evropskim standardima.

Nacionalni sportski savezi i **sportski klubovi** predstavljaju operativnu osnovu sportskog sistema. Njihova saradnja sa školama i univerzitetima omogućava mladima da se uključe u organizovani sport, razvijaju svoje talente i učestvuju u takmičenjima. Kroz finansijsku podršku države, savezi i klubovi imaju obavezu da razvijaju programe koji su dostupni širokom krugu djece i mladih.

Zajedničkim djelovanjem svih ovih aktera, stvara se integrisan i održiv sistem koji omogućava djeci i mladima da se bave sportom u bezbjednom, podržavajućem i kvalitetnom ambijentu. Time se ne samo unapređuje fizičko zdravlje mladih, već se doprinosi i razvoju istraživačko-razvojnog, vaspitno-obrazovnog i stručnog rada u sportu, u skladu sa najboljim praksama Evropske unije.

U cilju daljeg unapređenja sporta među učenicima i studentima, neophodno je redefinisati pristup školskim sportskim takmičenjima. Umjesto da budu rezervisana isključivo za talentovanu djecu koja su već uključena u organizovani trenažni proces, školska takmičenja treba da postanu inkluzivna platforma koja omogućava učešće široke školske populacije. Fokus mora biti na masovnosti, motivaciji i zdravom razvoju, a ne na imperativu pobjede. Takmičenja treba da budu prilika za sve učenike da se oprobaju u sportskim aktivnostima, bez obzira na prethodno iskustvo ili nivo fizičke spremnosti.

Da bi se to postiglo, potrebno je analizirati i prilagoditi nastavne planove i programe fizičkog vaspitanja, kako bi se djeci omogućilo da se upoznaju i sa sportovima koji nisu tradicionalno zastupljeni u školskom sistemu. Time se podstiče radoznalost, raznovrsnost i veća uključenost učenika u fizičke aktivnosti.

Poseban izazov predstavlja usklađivanje školskih obaveza sa sportskim angažmanom mladih sportista. Trenažni proces ne smije biti prepreka obrazovanju, već obrazovne institucije moraju aktivno podržavati učenike i studente koji se bave sportom, naročito one koji ostvaruju vrhunske rezultate. Potrebno je razviti fleksibilne modele obrazovanja koji omogućavaju paralelno školovanje i treniranje, uz mentorsku podršku i individualizovane obrazovne planove.

Takođe, važno je ukazati da je savremeni stil života, obilježen smanjenom fizičkom aktivnošću i nezdravim navikama, doveo do toga da problemi poput hipokinezije i gojaznosti sve češće pogađaju i djecu, a ne samo odraslu populaciju. U tom kontekstu, fizička aktivnost koja se sprovodi kroz nastavu fizičkog vaspitanja ima ključnu ulogu u prevenciji i ublažavanju ovih problema.

Kako bi se efikasno pratilo stanje fizičkih sposobnosti i zdravstveni status djece i mladih, javila se potreba za sistematskim testiranjem i uspostavljanjem referentnih vrijednosti. U tom cilju, u evropskoj praksi se izdvojila EUROFIT baterija testova, koja se sastoji od jednostavnih, pristupačnih i lako primjenjivih testova. Ovi testovi se mogu sprovoditi u okviru redovne nastave fizičkog vaspitanja, dodatnih sportskih aktivnosti, ali i u zdravstvenim ustanovama.¹²

EUROFIT testovi ne samo da omogućavaju procjenu efikasnosti nastavnih planova i programa fizičkog vaspitanja, već se njihove prilagođene verzije mogu koristiti i za praćenje fizičkog i psihološkog statusa djece sa smetnjama u razvoju, uključujući i djecu sa intelektualnim teškoćama. Osim toga, ova testiranja imaju značajnu primjenu i u oblasti sportske dijagnostike – u identifikaciji i selekciji sportskih talenata, kao i u kontroli i planiranju trenažnog procesa.

Iako su prvenstveno namijenjeni djeci uzrasta od 6 do 18 godina, EUROFIT testovi se mogu uspješno primjenjivati i kod starijih uzrasnih grupa, čime se dodatno proširuje njihova primjena u obrazovnom, sportskom i zdravstvenom sistemu.

U skladu sa evropskom praksom i standardima, potrebno je raditi na uvođenju redovnih testiranja motoričkih sposobnosti školske omladine putem EUROFIT testova.

Osim navedenog, neophodno je obezbijediti sistemsku kontrolu realizacije nastave fizičke kulture i dodatno motivisati nastavnike i profesore da ovu oblast tretiraju sa punom stručnošću i posvećenošću. Kvalitetna nastava fizičkog vaspitanja mora biti temelj stvaranja zdravih navika kod djece i mladih.

Školski sport mora biti dostupan svima – ne samo talentovanim pojedincima – i mora služiti prvenstveno očuvanju i unapređenju zdravlja. Kroz stvaranje navika redovnog vježbanja, djeca

¹² Dragana Drljačić, Kosta Arsić, Dragutin Arsić, Primena Eurofit baterije testova u praćenju fizičkih sposobnosti i zdravstvenog statusa dece, dostupno na: https://fsfv-pr.rs/docs/predmeti/mas/analitika_i_dijagnostika/nastavne_jedinice/14.predavanje.pdf

razvijaju pozitivan odnos prema fizičkoj aktivnosti koji se prenosi i u kasnije životne faze – tokom studija, profesionalnog angažmana i porodičnog života. Na taj način se dugoročno gradi kultura zdravog življenja i fizičke aktivnosti u društvu.

U konačnom, treba pristupiti izradi Nacionalne strategije razvoja predškolskog, školskog i univerzitetskog sporta, s obzirom na kompleksnost ove oblasti i broj uključenih aktera. Posebnu ulogu u tom procesu imaju **Crnogorski školski sportski savez i Studentski sportski savez Crne Gore**, koji kroz svoje programe direktno utiču na obuhvat i kvalitet sportskih aktivnosti među mladima.

Za efikasnu realizaciju ove strategije, neophodno je uspostaviti formalnu saradnju između ključnih institucija – **Ministarstva prosvjete, Ministarstva sporta i mladih, Crnogorskog školskog sportskog saveza, Studentskog sportskog saveza, Paraolimpijskog komiteta, Specijalne olimpijade Crne Gore i Univerziteta Crne Gore**. Potpisivanjem posebnog protokola o saradnji, jasno bi se definisali ciljevi, nadležnosti i obaveze svih učesnika, uz poštovanje autonomije sporta i obrazovnih institucija.

Razvoj sporta među mladima i osobama sa invaliditetom u Crnoj Gori zahtijeva strateški pristup koji povezuje obrazovni sistem, sportske institucije i društvenu zajednicu u cjelini. Obrazovne ustanove, kao prvi kontakt djece sa organizovanom fizičkom aktivnošću, imaju odgovornost da sport učine dostupnim, raznovrsnim i prilagođenim svim učenicima – bez obzira na njihove sposobnosti, interesovanja ili fizičke mogućnosti.

Relevantna tijela, poput sportskih saveza, komiteta i specijalizovanih organizacija, moraju djelovati kao produžena ruka obrazovnog sistema, nudeći stručno vođene programe, edukaciju kadra i infrastrukturu koja omogućava bezbjedno i kvalitetno bavljenje sportom. Poseban akcenat mora biti na inkluziji – ne samo kroz fizičku dostupnost, već i kroz promjenu percepcije sporta kao prostora za sve, a ne samo za natprosječno talentovane.

Uspostavljanje jasnih mehanizama saradnje između ministarstava, univerziteta, škola i sportskih organizacija ključno je za stvaranje održivog sistema koji će omogućiti mladima da razvijaju svoje potencijale u zdravom i podsticajnom okruženju. **U tom smislu, sport mora biti prepoznat kao integralni dio obrazovanja, a ne kao dodatna ili sporedna aktivnost.**

Unapređenje sporta među mladima i osobama sa invaliditetom ne smije biti tretirano kao izolovana politika, već kao dio šireg društvenog cilja – izgradnje zdravijeg, inkluzivnijeg i aktivnijeg društva. Samo kroz zajedničko djelovanje svih aktera moguće je stvoriti uslove u kojima će sport postati svakodnevna potreba, a ne privilegija.

5. REGULATORNI OKVIR EVROPSKE UNIJE U OBLASTI SPORTA MLADIH

Evropska unija kroz svoje programe u oblasti obrazovanja, obuka, omladine i sporta aktivno razvija i jača evropsku dimenziju sporta, podstičući mobilnost i međunarodnu saradnju. Ključni instrumenti u tom procesu su programi **Erasmus+ i Evropski korpus solidarnosti**, koji omogućavaju mladima da učestvuju u sportskim, obrazovnim i volonterskim aktivnostima širom Evrope.

Obrazovanje i obuka, zajedno sa omladinskom i sportskom politikom, imaju centralnu ulogu u razvoju ekonomije zasnovane na znanju. Ove oblasti direktno doprinose oporavku, rastu i zapošljavanju, jer podstiču formiranje visoko kvalifikovane, fleksibilne i prilagodljive populacije, spremne da odgovori na izazove savremenog društva.

U skladu sa članovima 165 i 166 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (**TFEU**), EU ima mandat da podržava i dopunjuje aktivnosti država članica u oblasti obrazovanja, obuke, omladine i sporta. Pri tome se u potpunosti poštuje nadležnost država članica u vezi sa sadržajem obrazovanja i organizacijom obrazovnih sistema.

Koncept Evropskog obrazovnog prostora zasniva se na zajedničkoj viziji da do 2025. godine svi građani EU treba da imaju pristup kvalitetnom obrazovanju i obuci u okviru istinskog zajedničkog evropskog prostora za učenje. Cilj je da učenici, studenti i nastavnici mogu lako da se kreću između obrazovnih sistema različitih država članica, dok se kultura cjeloživotnog učenja promoviše kao standard.

Pandemija COVID-19 i dugotrajno zatvaranje škola dodatno su istakli potrebu za digitalnom transformacijom obrazovanja. Kroz **Akcioni plan za digitalno obrazovanje 2021–2027**, EU podržava održivu i efikasnu prilagodbu obrazovnih i trenažnih sistema država članica digitalnom dobu. Ova inicijativa ima direktan uticaj i na sport, jer omogućava razvoj digitalnih alata za praćenje fizičke aktivnosti, edukaciju trenera i promociju zdravih stilova života među mladima.

U kontekstu sporta mladih, regulatorni okvir EU promoviše inkluzivnost, dostupnost i kvalitet, uz poseban fokus na povezivanje sporta sa obrazovanjem, zdravljem i socijalnom integracijom. Ovakav pristup omogućava državama članicama, uključujući i Crnu Goru kao zemlju kandidata, da razvijaju sopstvene politike u skladu sa evropskim standardima i vrijednostima.

Sport ima potencijal da doprinese ekonomskom rastu, zapošljavanju i socijalnoj koheziji, uz istovremeno smanjenje troškova zdravstvene zaštite. Međutim, sektor sporta se suočava sa izazovima kao što su doping, nasilje i netolerancija. Zbog ozbiljnih rizika po javno zdravlje koje nosi upotreba doping supstanci, EU je pozvana da se pridruži Konvenciji Savjeta Evrope o borbi protiv dopinga. Komisija je najavila pripremu mandata za pregovore o pristupanju, kao

i razmatranje uvođenja krivičnihopravnih mjera protiv organizovanih mreža koje trguju doping sredstvima.¹³

U više zemalja članica Evropske unije, kvalitet sportskih programa koji se realizuju u obrazovnim institucijama nije na zadovoljavajućem nivou. Nedostatak sistemskog pristupa, nedovoljna stručnost kadra i ograničeni resursi dovode do toga da sport u obrazovanju često ne ispunjava svoju punu obrazovnu, zdravstvenu i razvojnu funkciju.

Poseban izazov predstavlja kvalitet sportskih trening centara i stručnog osoblja koje radi sa mladim sportistima. Da bi se zaštitili moralni, obrazovni i profesionalni interesi mladih sportista, neophodno je da sportski programi budu vođeni od strane kvalifikovanih i kompetentnih stručnjaka, u okruženju koje podstiče razvoj, a ne samo rezultat.

U cilju unapređenja obrazovanja, obuke i kvalifikacija u oblasti sporta, Evropska komisija i države članice EU su definisale niz mjera:

Izrada smjernica za dualne karijere sportista¹⁴ – Cilj je da se mladim sportistima omogući kvalitetno obrazovanje paralelno sa sportskim razvojem. Ove smjernice treba da obezbijede fleksibilnost obrazovnog sistema, podršku školskih ustanova i mentorstvo, kako bi sportisti mogli da usklade treninge i školske obaveze bez kompromisa po jedno ili drugo.

Povezivanje sportskih kvalifikacija sa Evropskim kvalifikacionim okvirom (EQF) – Ova mjera omogućava transparentnost i uporedivost kvalifikacija stečenih u oblasti sporta na nivou EU, čime se olakšava mobilnost stručnjaka i sportista, kao i priznavanje njihovih kompetencija u različitim državama članicama.

Promocija priznavanja neformalnog i informalnog učenja kroz sportske aktivnosti – Mnoge vještine koje mladi stiču kroz sport, kao što su timski rad, liderstvo, disciplina i komunikacija, često ostaju nepriznate u formalnom obrazovnom sistemu. EU promoviše mehanizme za validaciju ovih oblika učenja, čime se doprinosi sveobuhvatnom razvoju mladih i njihovoj konkurentnosti na tržištu rada.

Navedene mjere predstavljaju dio šireg evropskog pristupa koji sport tretira ne samo kao fizičku aktivnost, već kao važan obrazovni, socijalni i razvojni alat. Njihova primjena u nacionalnim politikama, uključujući i u Crnoj Gori, može značajno doprinijeti kvalitetnijem i inkluzivnijem sportskom obrazovanju za sve mlade.

Nasilje i netolerancija i dalje predstavljaju ozbiljan izazov za evropski sportski sistem, naročito u kontekstu masovnih sportskih događaja i navijačke kulture. Zbog toga je neophodan jedinstven evropski pristup koji će omogućiti efikasnu prevenciju i borbu protiv ovih pojava, uz poštovanje osnovnih vrijednosti sporta – fair play, poštovanje, inkluzija i bezbjednost.

¹³ European Union, European dimension in sport, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/european-dimension-in-sport.html?fromSummary=15>

¹⁴ EU Guidelines on Dual Careers of Athletes Recommended Policy Actions in Support of Dual Careers in High-Performance Sport Approved by the EU Expert Group "Education & Training in Sport" at its meeting in Poznań on 28 September 2012, dostupno na: https://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/documents/dual-career-guidelines-final_en.pdf

Evropska komisija i države članice EU su se obavezale da razviju i primijene bezbjednosne protokole i standarde koji će obuhvatiti širok spektar sportskih disciplina. Trenutno se takvi standardi primjenjuju uglavnom na međunarodne fudbalske događaje, dok je potrebno proširiti njihovu primjenu i na druge sportove, kako bi se obezbijedila dosljedna zaštita svih učesnika – sportista, trenera, sudija i publike.

Pored fizičke bezbjednosti, EU pridaje veliki značaj borbi protiv netolerancije u sportu, uključujući rasizam, ksenofobiju, homofobiju i druge oblike diskriminacije. Evropska komisija aktivno podržava sprovođenje **Okvirne odluke 2008/913/JHA**¹⁵ o borbi protiv rasizma i ksenofobije, pozivajući države članice da je primjenjuju u punom kapacitetu, naročito u kontekstu sportskih događaja.

U cilju jačanja društvene odgovornosti sporta, Komisija podržava kampanje i projekte koji promovišu toleranciju, interkulturalni dijalog i inkluziju kroz sport. Takođe se podstiče saradnja između sportskih organizacija, obrazovnih institucija i lokalnih zajednica u razvoju preventivnih programa koji uključuju mlade i ranjive grupe.

Sport je ključan za unapređenje fizičke aktivnosti, koja je važan faktor zdravlja u savremenom društvu. Komisija podržava izradu nacionalnih smjernica za promociju fizičke aktivnosti, zasnovanih na EU Smjernicama iz 2008. godine, kao i transnacionalne projekte koji podstiču zdrav način života.

EU takođe prepoznaje značaj sporta u kontekstu socijalne inkluzije. Stoga su se Komisija i države članice EU obavezale da **razvijaju standarde pristupačnosti sportu u okviru Evropske strategije za osobe sa invaliditetom**, da dodatno promovišu učešće osoba sa invaliditetom u sportskim aktivnostima, te da podrže projekte koji promovišu učešće žena i marginalizovanih grupa u sportu.

U tom kontekstu, Evropska komisija je u martu 2021. godine usvojila **Strategiju za prava osoba sa invaliditetom za period 2021–2030**¹⁶, sa ciljem unapređenja kvaliteta života osoba sa invaliditetom u Evropi i širom svijeta. Ova desetogodišnja strategija predstavlja nastavak prethodne Evropske strategije za osobe sa invaliditetom 2010–2020, koja je postavila temelje za Evropu bez barijera i osnažila osobe sa invaliditetom da u potpunosti uživaju svoja prava i aktivno učestvuju u društvenom i ekonomskom životu.

Uprkos napretku ostvarenim tokom prethodne decenije, osobe sa invaliditetom i dalje se suočavaju sa značajnim preprekama u svakodnevnom životu, uključujući ograničen pristup obrazovanju, zapošljavanju, zdravstvenoj zaštiti i sportskim aktivnostima. Takođe, imaju veći rizik od siromaštva i socijalne isključenosti.

¹⁵ European Union, Framework Decision on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:l33178>

¹⁶ European Commission, Union of equality: Strategy for the rights of persons with disabilities 2021-2030, dostupno na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/disability/union-equality-strategy-rights-persons-disabilities-2021-2030_en

Nova strategija stavlja poseban akcenat na inkluziju kroz sport, prepoznajući fizičku aktivnost kao važan faktor zdravlja, socijalne integracije i ličnog razvoja. U tom kontekstu, Evropska komisija i države članice EU se obavezuju da:

- razvijaju standarde pristupačnosti za sportske objekte i programe;
- promovišu aktivno učešće osoba sa invaliditetom u sportskim aktivnostima na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou;
- podrže transnacionalne projekte koji koriste sport kao sredstvo za inkluziju, osnaživanje i borbu protiv diskriminacije.¹⁷

Strategija se oslanja na principe jednakosti, dostupnosti i aktivnog građanstva, te poziva sve relevantne aktere – obrazovne institucije, sportske saveze, lokalne samouprave i civilno društvo – da zajednički rade na uklanjanju fizičkih, komunikacijskih i društvenih barijera koje ograničavaju pristup sportu osobama sa invaliditetom.

U kontekstu Crne Gore, kao zemlje kandidata za članstvo u EU, usklađivanje sa ovom strategijom predstavlja važan korak ka izgradnji inkluzivnog sportskog sistema koji omogućava svim građanima, bez obzira na sposobnosti, da se aktivno bave sportom i uživaju u njegovim benefitima.

U okviru regulatornog okvira Evropske unije, posebna pažnja posvećena je promociji jednakih mogućnosti u sportu, sa naglaskom na uključivanje žena i društveno ranjivih grupa. U tom kontekstu, EU aktivno podržava transnacionalne inicijative koje omogućavaju ženama lakši pristup sportskim aktivnostima, naročito u sredinama gdje su rodne razlike i dalje izražene. Istovremeno, sport se koristi kao mehanizam za integraciju marginalizovanih i socijalno isključenih grupa, uključujući migrante, osobe sa invaliditetom, mlade iz siromašnih sredina i druge ranjive kategorije.

Kroz programe poput Erasmus+ Sport i inicijative Evropske komisije, pruža se finansijska i institucionalna podrška projektima koji promovišu ravnopravnost, raznolikost i socijalnu koheziju. Ovi projekti ne samo da omogućavaju fizičku aktivnost i takmičenje, već i jačaju osjećaj pripadnosti, samopouzdanje i međusobno razumijevanje među učesnicima.

Na taj način, Evropska unija ne tretira sport isključivo kao fizičku aktivnost, već kao važan društveni resurs koji doprinosi ostvarivanju temeljnih vrijednosti Unije – jednakosti, solidarnosti i ljudskih prava.

U okviru evropskog regulatornog pristupa sportu, posebna pažnja posvećena je organizaciji sportskih struktura i očuvanju njihove autonomije, uz istovremeno insistiranje na principima dobrog upravljanja. Evropska komisija, zajedno sa državama članicama, podstiče usvajanje zajedničkih standarda koji se temelje na transparentnosti, odgovornosti i etičkom djelovanju, a sve kroz razmjenu iskustava i podršku konkretnim inicijativama.

¹⁷ European Commission, Union of equality: Strategy for the rights of persons with disabilities 2021-2030, dostupno na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/disability/union-equality-strategy-rights-persons-disabilities-2021-2030_en

U cilju usklađivanja sportskih pravila sa pravnim okvirom Evropske unije, Komisija pruža smjernice koje se odnose na slobodu kretanja sportista, njihovu nacionalnu pripadnost, kao i na pravnu regulaciju transfera igrača, koji često otvaraju pitanja zakonitosti i finansijske održivosti. Posebna pažnja posvećena je i aktivnostima sportskih agenata, koje se sve češće preispituju sa etičkog aspekta, s ciljem da se osigura profesionalnost i zaštita interesa sportista.

U profesionalnom fudbalu već je uspostavljen evropski komitet za socijalni dijalog, a Evropska komisija aktivno radi na proširenju ovog modela na čitav sportski sektor. Time se otvara prostor za institucionalizovanu komunikaciju između relevantnih aktera, uključujući sportske organizacije, sindikate i druge socijalne partnere, kako bi se zajednički rješavali izazovi koji se tiču radnih prava, uslova rada i profesionalnog razvoja u sportu.¹⁸

Ovakav pristup potvrđuje opredjeljenje EU da sport ne bude izolovana oblast, već integralni dio društvenog sistema koji funkcioniše po principima pravne sigurnosti, jednakosti i odgovornosti. Za zemlje koje teže članstvu u EU, poput Crne Gore, usvajanje ovih standarda predstavlja važan korak ka modernizaciji sportskih struktura i njihovom usklađivanju sa evropskim vrijednostima.

5.1. Ključni EU dokumenti i preporuke

Evropska unija već decenijama prepoznaje sport kao važan društveni fenomen koji ima višestruku ulogu u razvoju mladih – od obrazovne i zdravstvene, do socijalne i ekonomske. Kroz niz strateških dokumenata, komunikacija i programa, EU je izgradila regulatorni okvir koji podstiče države članice da razvijaju inkluzivne, dostupne i kvalitetne sportske politike usmjerene ka mladima.

Jedan od najvažnijih dokumenata u ovom kontekstu jeste **EU Plan rada za sport za period 2024–2027**, koji predstavlja osnovni instrument koordinacije između institucija EU, država članica i sportskih aktera. Ovaj plan definiše tri ključna pravca djelovanja: očuvanje integriteta i vrijednosti sporta, razmatranje njegovih socio-ekonomskih i ekoloških aspekata, te promociju učešća i fizičke aktivnosti koja doprinosi zdravlju. Njegova uloga je da usmjeri resurse i političku pažnju ka razvoju sporta u obrazovnom i društvenom kontekstu, posebno među mladima.

Prvi sveobuhvatni dokument EU u oblasti sporta, **Bijela knjiga o sportu iz 2007. godine**¹⁹, postavila je temelje za razvoj sporta kao društvenog resursa. U njoj se ističe važnost socijalne uloge sporta, promocije javnog zdravlja kroz fizičku aktivnost i podsticanja volonterizma. Iako je nastala prije više od decenije, njeni principi i dalje imaju značajnu ulogu u oblikovanju savremenih politika. Ovaj dokument označio je prekretnicu u načinu na koji se sport posmatra unutar evropskih institucija – ne samo kao rekreativna ili takmičarska aktivnost, već kao snažan

¹⁸ European Union, European dimension in sport, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/european-dimension-in-sport.html?fromSummary=15>

¹⁹ European Union, White Paper on Sport (COM(2007), dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/white-paper-on-sport.html>

društveni, obrazovni i ekonomski faktor. Bijela knjiga postavila je temelje za buduće inicijative i strategije EU, artikulišući jasnu viziju uloge sporta u društvu i predlažući konkretne mjere za njegovo unapređenje u državama članicama.

Jedna od ključnih poruka ovog dokumenta jeste priznanje doprinosa sporta javnom zdravlju, socijalnoj inkluziji, obrazovanju i razvoju građanskih vrijednosti. Naglašava se da sport ima presudnu ulogu u oblikovanju fizičkog i mentalnog zdravlja mladih, podsticanju timskog duha, discipline i međusobnog poštovanja, kao i u promociji aktivnog građanstva. U tom kontekstu, Bijela knjiga poziva na snažnije uključivanje sporta u obrazovne sisteme, posebno kroz fizičko vaspitanje u školama i vannastavne sportske aktivnosti. Države članice se ohrabruju da obezbijede dostupnost sporta svoj djeci i mladima, bez obzira na njihovo porijeklo, sposobnosti ili socio-ekonomski status.

Dokument se takođe bavi pitanjem upravljanja u sportu, ističući značaj transparentnosti, odgovornosti i etičkih standarda u radu sportskih organizacija. Poseban akcenat stavljen je na zaštitu mladih sportista, naročito maloljetnika, od eksploatacije, zloupotreba i dopinga, uz poziv na stvaranje bezbjednog i podržavajućeg okruženja za njihov razvoj. To podrazumijeva usvajanje politika koje štite prava djece u sportu i promovišu njihov sveukupni razvoj.

Iako Bijela knjiga ne nameće pravno obavezujuće mjere državama članicama, s obzirom na to da je sport primarno u njihovoj nadležnosti, ona snažno podstiče saradnju i koordinaciju između zemalja EU, sportskih saveza i organizacija civilnog društva. Predlaže se uspostavljanje strukturisanog dijaloga između aktera u sportu i Evropske komisije, kako bi se olakšala razmjena dobrih praksi, praćenje napretka i identifikacija zajedničkih izazova. Države članice se pozivaju da svoje nacionalne sportske politike usklade sa principima izloženim u Bijeloj knjizi, posebno u oblastima koje se tiču mladih, inkluzije i promocije zdravlja.

Bijela knjiga je otvorila prostor za razvoj budućih programa i mehanizama finansiranja, uključujući sportsku komponentu programa Erasmus+. U dokumentu se naglašava značaj podrške lokalnom sportu i volonterizmu, prepoznajući njihovu ulogu u jačanju društvene kohezije i pružanju prilika mladima da se aktivno uključe u sportske aktivnosti u svojim zajednicama. Povezujući sport sa širim ciljevima EU – obrazovanjem, zapošljavanjem i socijalnom integracijom – Bijela knjiga je doprinijela pozicioniranju sporta kao strateške oblasti unutar evropske politike.

Nadovezujući se na Bijelu knjigu, **Komunikacija Evropske komisije iz 2011. godine pod nazivom „Razvijanje evropske dimenzije sporta”**²⁰ proširuje fokus na zapošljavanje, socijalnu inkluziju i javno zdravlje. U ovom dokumentu se sport prepoznaje kao alat za razvoj kompetencija, jačanje zapošljivosti mladih i izgradnju inkluzivnog društva.

Ova komunikacija je zamišljena kao prirodan nastavak Bijele knjige o sportu iz 2007. godine i zasnovana je na njenoj strukturi – sa tri široke tematske cjeline koje jasno upućuju na glavne dimenzije djelovanja: društvena uloga sporta, ekonomski potencijal sporta i organizacija

20 European Union, Communication From The Commission To The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions - Developing the European Dimension in Sport, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52011DC0012>

sportskog sektora, pri čemu svaka cjelina prati konkretne moguće radne pravce za Komisiju i države članice.

U oblasti društvene uloge sporta, dokument naglašava njegov značaj kao moćnog sredstva društvene uključenosti, unapređenja zdravlja i obrazovanja, dok istovremeno adresira izazove poput dopinga, nasilja, diskriminacije, homofobije i ksenofobije u sportu. Komisija prepoznaje sport kao javno dobro koje doprinosi socijalnoj koheziji, integraciji i smanjenju zdravstvenih troškova, te želi potaknuti aktivnosti usmjerene na najmlađe sportiste, ranjive grupe i osobe s invaliditetom.

Gledajući ekonomski aspekt, dokument ističe kako je sport sektor u rastu, doprinoseći zapošljavanju, uključujući i neprofitne i volonterske strukture, te potrošnji domaćinstava. Sektor sporta čini značajan dio BDP-a i oslonac je za milione volontera širom EU, čija su prava i doprinosi naglašeni u tekstu, a Komisija predlaže prepoznavanje i podršku tim doprinosima unutar EU fondova kao što su Regionalni razvojni fond i Socijalni fond.

U segmentu organizacije sporta, komunikacija zagovara poštovanje autonomije sportskih struktura i nadležnosti država članica, ali istovremeno ukazuje na potrebu zajedničkog djelovanja na evropskom nivou kako bi se efikasnije odgovorilo na transnacionalne izazove poput dopinga, namještanja utakmica i djelovanja sportskih agenata, uz jačanje dobre uprave i transparentnosti.²¹

Priprema komunikacije obuhvatila je opsežnu javnu konzultaciju: uključeni su sportski akteri, države, EU forum za sport, nezavisne ekspertne grupe i online ankete, a prioriteti su se formirali u skladu s konsenzusom o najvažnijim temama: poticanje fizičke aktivnosti, borba protiv dopinga, volontiranje, socijalna uključenost, rodna ravnopravnost, dobro upravljanje i stabilno financiranje sporta.

Komunikacija je djelovala i kao temelj za usvajanje Plana rada EU za sport za period 2011–2014., kojim je Vijeće utvrdilo prioritete za jačanje saradnje između institucija EU i država članica²². Time su stvoreni okvir i platforma za strateški dijalog, razmjenu iskustava, koordinaciju politika i buduća finansijska i strukturna opredjeljenja EU-a u području sporta.

Sveukupno, "Razvijanje evropske dimenzije sporta" iz 2011. godine predstavlja strateški dokument koji potvrđuje sport kao središni dio socijalne, zdravstvene i obrazovne agende EU-a, jača njegov ekonomski potencijal i uspostavlja temelje dobre organizacije i upravljanja uz poštovanje suvereniteta država članica, ali uz podršku zajedničkih evropskih vrijednosti i politike.

U okviru **zaključaka Savjeta EU o mladima i sportu, dokument iz maja 2025. godine ((C/2025/2987))**²³ posebno ističe da sport i fizička aktivnost imaju presudan značaj za fizički,

21 European Parliament, REPORT on the European dimension in sport, dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-7-2011-0385_EN.html

22 European Union, Publications Office of the European Union, dostupno na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/703>

23 Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on an integrated approach to sport and physical activity in the education context (C/2025/2987)

mentalni i socijalni razvoj mladih. Naglašava se da školsko okruženje mora biti centralno mjesto za promociju sporta, te da je neophodno preokrenuti negativne trendove smanjenog fizičkog angažovanja među mladima. Ovim dokumentom se potvrđuje da sport i fizička aktivnost nisu samo dodatne aktivnosti u obrazovnom procesu, već njegov sastavni dio, sa snažnim uticajem na fizički, mentalni i socijalni razvoj mladih generacija.

U tekstu zaključaka se ističe da školsko okruženje mora biti prirodan prostor za svakodnevno praktikovanje sporta i fizičke aktivnosti, posebno za djecu i adolescente. Iako je fokus stavljen na školsku populaciju, naglašava se da fizička aktivnost treba da bude prisutna u svim fazama obrazovanja – od predškolskog do univerzitetskog nivoa, uključujući i cjeloživotno učenje. Ovakav pristup podrazumijeva jačanje međusektorske saradnje između obrazovanja, zdravstva, sporta i lokalnih zajednica, kako bi se stvorili uslovi za održivu i dostupnu fizičku aktivnost za sve.

Zaključci se pozivaju na članove 6 i 165 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, koji EU daju ovlašćenja da podržava, koordinira i dopunjuje aktivnosti država članica u oblasti sporta, uz poštovanje specifičnosti sportskih struktura i njihove društvene i obrazovne funkcije. U tom kontekstu, dokument se oslanja i na EU Plan rada za sport 2024–2027, posebno na prioritet koji se odnosi na integritet i vrijednosti u sportu, te na temu sporta i obrazovanja.

U zaključcima se prepoznaje zabrinjavajući trend smanjenja fizičke aktivnosti među mladima, uz porast problema kao što su gojaznost, mentalna nestabilnost i socijalna izolacija. Ističe se da su glavni razlozi za nedovoljno bavljenje sportom kod mladih nedostatak vremena, motivacije i interesovanja. Kao odgovor na ove izazove, predlaže se da se sport predstavi kao zabavna i raznovrsna aktivnost, a ne kao obaveza, te da se djeca i adolescenti edukuju o zdravstvenim, emocionalnim i društvenim koristima fizičke aktivnosti.

Poseban akcenat stavljen je na posljedice pandemije COVID-19, koja je dodatno pogoršala fizičko i mentalno zdravlje mladih, smanjila njihovu fizičku aktivnost i povećala potrebu za hitnim intervencijama u obrazovnom sistemu. Zaključci pozivaju države članice da u svoje obrazovne politike uključe sport i fizičku aktivnost kao prioritetne oblasti, te da ih integrišu u šire strateške dokumente EU koji se odnose na obrazovanje, zdravlje i mlade.

U okviru preporuka, naglašava se potreba za jačanjem saradnje između škola i sportskih organizacija, kako bi se djeci omogućio lakši pristup organizovanom sportu i podstakao razvoj lokalnih sportskih zajednica. Ovakva saradnja se vidi kao ključna za promociju tzv. grassroots pristupa, koji podrazumijeva uključivanje što većeg broja mladih u sport, bez obzira na njihove sposobnosti ili takmičarske ambicije.

Zaključci takođe prepoznaju važnost uključivanja sportista (kako aktivnih, tako i bivših) u kreiranje sportskih politika. Njihovo iskustvo i znanje mogu značajno doprinijeti oblikovanju inkluzivnijih, efikasnijih i održivijih sportskih sistema. U tom smislu, poziva se na uspostavljanje platformi za dijalog sa sportskom zajednicom na nivou EU.

Ovaj dokument ima višestruki značaj za mlade: on potvrđuje da sport mora biti integrisan u obrazovni sistem, da fizička aktivnost ima direktan uticaj na zdravlje i razvoj, te da države

članice imaju obavezu da stvore uslove za dostupnost sporta svim mladima. **Zaključci Savjeta EU iz 2025. godine predstavljaju snažan politički signal da sport više nije periferni dio obrazovanja, već njegov temeljni element, sa potencijalom da oblikuje zdravije, aktivnije i društveno odgovornije generacije.**

Važan doprinos razvoju sporta daje i **Rezolucija Savjeta o Evropskom modelu sporta iz 2021. godine**, koja definiše osnovne principe evropskog pristupa sportu. U fokusu su integritet, dobro upravljanje i solidarnost unutar sportskog pokreta. Ova rezolucija podstiče države članice da razvijaju sportske sisteme koji su transparentni, etični i dostupni svim građanima, uključujući mlade iz različitih društvenih grupa.

Dokument je nastao u specifičnom kontekstu nakon brojnih rasprava o komercijalizaciji sporta, pokušajima stvaranja zatvorenih takmičarskih sistema i sve većih pritisaka tržišta na tradicionalne vrijednosti sporta. Njegov značaj posebno dolazi do izražaja za mlade jer afirmiše sport kao javno dobro i kao sredstvo obrazovanja, socijalne integracije, razvoja zdravih stilova života i stvaranja osjećaja zajedništva. U rezoluciji se naglašava da sport ne može biti posmatran isključivo kroz prizmu profesionalnog ili elitnog takmičenja, već da je njegova suština ukorijenjena u vrijednostima inkluzije, jednakosti i dostupnosti, čime se mladi prepoznaju kao prioritetna grupa kojoj je potrebno obezbijediti široke mogućnosti bavljenja sportom na lokalnom, nacionalnom i evropskom nivou.

Države članice se ovim dokumentom pozivaju da razvijaju politike koje će garantovati održivost sportskih organizacija, očuvanje piramidalne strukture evropskog modela sporta, promovisanje principa solidarnosti i reinvestiranja prihoda od profesionalnog sporta u razvoj amaterskog i omladinskog sporta. Poseban akcenat stavljen je na obrazovni potencijal sporta, pri čemu se od država očekuje da kroz škole, univerzitete i lokalne zajednice osnažuju učešće mladih i razvijaju svijest o sportu kao faktoru zdravlja, jednakih šansi i aktivnog građanstva. Takođe, u rezoluciji se prepoznaje obaveza država članica da usklađuju nacionalne strategije sa evropskim standardima kako bi se obezbijedila dostupnost infrastrukture, podrška volonterizmu i zaštita integriteta sporta od negativnih pojava poput dopinga, manipulacije utakmica ili diskriminacije.

Sam značaj ovog dokumenta ogleda se u tome što on prvi put na visokom nivou eksplicitno artikuliše evropski model sporta kao normativni okvir koji se suprotstavlja tržišnoj logici zatvorenih liga i komercijalne ekskluzivnosti, te jasno postavlja mlade generacije u centar sportskog razvoja. Time se stvara politička i pravna osnova da sport u Evropskoj uniji ostane prostor dostupnosti, participacije i društvene kohezije, a države članice dobijaju jasne smjernice i obaveze da kroz svoje politike podstiču upravo one vrijednosti koje sport čine neodvojivim dijelom evropskog identiteta i kulturnog nasljeđa.

Uredba (EU) br. 1288/2013²⁴, koju su usvojili Evropski parlament i Savjet Evropske unije 11. decembra 2013. godine, predstavlja pravni temelj za uspostavljanje programa **Erasmus+**,

24 European Union, Regulation (EU) No 1288/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 establishing 'Erasmus+': the Union programme for education, training, youth and sport and repealing Decisions No 1719/2006/EC, No 1720/2006/EC and No 1298/2008/EC Text with EEA relevance, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/1288/oj/eng>

jedinstvenog programa EU za obrazovanje, obuku, mlade i sport. Ova uredba je objedinjena inicijativa koja je zamijenila više prethodnih programa, uključujući „Mladi u akciji“, „Erasmus Mundus“ i „Program za cjeloživotno učenje“, čime je stvoren koherentan i efikasniji okvir za podršku mobilnosti, saradnji i inovacijama u obrazovanju i sportu.

Erasmus+ je osmišljen kao odgovor na potrebu za modernizacijom obrazovnih sistema, jačanjem međunarodne dimenzije obrazovanja i unapređenjem kvaliteta nastave i obuke. Njegov cilj je da mladima omogući sticanje znanja, vještina i iskustava kroz mobilnost i saradnju, čime se direktno doprinosi njihovoj zapošljivosti, socijalnoj integraciji i aktivnom građanstvu. Uredba prepoznaje sport kao važan segment društvenog razvoja, posebno u kontekstu promocije zdravlja, inkluzije i borbe protiv negativnih pojava kao što su doping, namještanje rezultata, rasizam i netolerancija.

U okviru programa Erasmus+, sport je po prvi put dobio institucionalnu podršku na nivou EU, sa posebnim fokusom na grassroots sport, odnosno sport na lokalnom i amaterskom nivou. Uredba predviđa podršku organizacijama koje djeluju u ovoj oblasti, uključujući javna tijela, sportske klubove i nevladine organizacije, kako bi se iskoristio puni potencijal sporta u izgradnji inkluzivnog društva. Posebna pažnja posvećena je projektima koji promovišu fizičku aktivnost među mladima, uključuju osobe sa invaliditetom i podstiču ravnopravnost polova u sportu.

Uredba takođe definiše strukturu i način upravljanja programom. Aktivnosti se sprovode kroz decentralizovane i centralizovane akcije, pri čemu nacionalne agencije u državama članicama upravljaju lokalnim komponentama, dok se centralizovane aktivnosti koordiniraju putem izvršne agencije za obrazovanje, audiovizuelnu politiku i kulturu (EACEA) u Briselu. Budžet za period 2014–2020 iznosio je 14,775 milijardi eura, od čega je 1,8% bilo namijenjeno sportu, što je značajan korak ka institucionalizaciji sportskih politika u okviru obrazovnih i omladinskih programa EU.

Uredba poziva države članice da aktivno učestvuju u sprovođenju programa, da razvijaju nacionalne strategije koje su usklađene sa ciljevima Erasmus+ i da podstiču saradnju između obrazovnih institucija, sportskih organizacija i lokalnih zajednica. Takođe se podstiče uključivanje zemalja kandidata za članstvo, uključujući Crnu Goru, u sve segmente programa, čime se doprinosi harmonizaciji obrazovnih i sportskih politika sa evropskim standardima.

Značaj ove uredbe za mlade je višestruk. Kroz Erasmus+ mladi dobijaju priliku da se obrazuju, treniraju i volontiraju u međunarodnom okruženju, razvijaju interkulturalne kompetencije i učestvuju u projektima koji promovišu zdravlje, inkluziju i aktivno učešće u društvu. U oblasti sporta, program omogućava razvoj lokalnih kapaciteta, edukaciju trenera i nastavnika, kao i organizaciju sportskih događaja koji uključuju širok spektar učesnika.

U konačnom, Uredba (EU) br. 1288/2013 predstavlja ključni pravni okvir koji je omogućio da sport postane integralni dio obrazovne i omladinske politike EU. Njena implementacija doprinosi stvaranju inkluzivnog, zdravog i aktivnog društva, u kojem mladi imaju priliku da kroz sport razvijaju svoje potencijale, grade zajedništvo i doprinose evropskim vrijednostima.

U oblasti zdravlja, **Preporuka Savjeta EU o promociji fizičke aktivnosti koja doprinosi zdravlju (HEPA)**²⁵ poziva na razvoj multisektorskih politika koje podstiču fizičku aktivnost na svim nivoima društva. U tom kontekstu, Evropska nedjelja sporta predstavlja važan promotivni događaj koji se organizuje širom EU, uključujući i zemlje kandidate.

Značaj ovog dokumenta za sport i mlade je višestruk. Prvo, on prepoznaje sport ne samo kao sredstvo za takmičenje, već i kao alat za unapređenje zdravlja, socijalne inkluzije i kvaliteta života. Poseban fokus stavljen je na mlade, jer se kroz školske programe, sportske klubove i lokalne inicijative podstiče njihovo uključivanje u redovne fizičke aktivnosti. Time se ne samo poboljšava njihovo fizičko i mentalno zdravlje, već se i razvijaju pozitivne životne navike koje mogu trajati cijeli život.

Zemlje članice EU imaju obavezu da prate i izvještavaju o napretku u implementaciji preporuke putem okvira koji sadrži 23 indikatora. Ovi indikatori obuhvataju sve od postojanja nacionalnih politika, finansiranja, edukacije zdravstvenih radnika, do dostupnosti sportskih sadržaja za ranjive grupe. Do 2024. godine, prosječna stopa ispunjenosti indikatora porasla je na 81.8%, što pokazuje značajan napredak u odnosu na prethodne godine. **Finska je jedina zemlja koja je u potpunosti implementirala svih 23 indikatora, dok većina zemalja bilježi kontinuirani rast u broju politika i programa koji promovišu HEPA.**

Evropska komisija, u saradnji sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom (WHO), pruža podršku državama članicama kroz Erasmus+ program, finansiranje istraživanja, organizaciju edukativnih kampanja i koordinaciju mreže nacionalnih kontakt tačaka. Jedan od najvažnijih zajedničkih projekata je Monitoring Framework, koji omogućava prikupljanje podataka i prilagođavanje politika na osnovu stvarnih potreba populacije.

Promocija HEPA ima i širi društveni značaj jer doprinosi ostvarivanju ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih nacija, uključujući smanjenje neinfektivnih bolesti, unapređenje kvaliteta obrazovanja, rodne ravnopravnosti, ekonomskog rasta i socijalne pravde. U tom kontekstu, fizička aktivnost se ne posmatra samo kao zdravstveni imperativ, već kao temelj za izgradnju zdravijeg, pravednijeg i prosperitetnijeg društva.

Preporuka Savjeta EU o HEPA predstavlja snažan politički okvir koji podstiče države članice da fizičku aktivnost učine dostupnom svima, bez obzira na uzrast, pol, socio-ekonomski status ili fizičke sposobnosti. Kroz integrisane politike, multisektorsku saradnju i kontinuirano praćenje rezultata, EU nastoji da sport i fizičku aktivnost učini neodvojivim dijelom svakodnevnog života svojih građana, posebno mladih, čime se direktno doprinosi zdravlju, obrazovanju i društvenoj koheziji.

²⁵ World Health Organization, HEPA Europe (European network for the promotion of health-enhancing physical activity), dostupno na: [https://www.who.int/europe/groups/hepa-europe-\(european-network-for-the-promotion-of-health-enhancing-physical-activity\)](https://www.who.int/europe/groups/hepa-europe-(european-network-for-the-promotion-of-health-enhancing-physical-activity))

5.2. EU strategije i inicijative za sport i obrazovanje

Evropska unija je u posljednjih petnaest godina izgradila koherentan skup strategija i inicijativa koje sport i fizičku aktivnost prepoznaju kao javno dobro i obrazovnu, zdravstvenu i društvenu polugu razvoja mladih. Polaznu tačku čini Bijela knjiga o sportu iz 2007. godine, prvi sveobuhvatni dokument Evropske komisije o ulozi sporta u životima građana i njegovom preklapanju s drugim politikama EU. Ona je otvorila perspektive za jačanje dobrog upravljanja u sportu, za jasnije tumačenje prava Unije u sportskom sektoru i, što je za mlade najvažnije, za usklađivanje sporta s obrazovanjem, zdravljem i socijalnom inkluzijom, uz prateći Akcioni plan „Pierre de Coubertin“ koji je zacrtao izradu evropskih smjernica za fizičku aktivnost i poboljšanje školskog fizičkog vaspitanja.

Na tom temelju, EU je 2008. usvojila EU Smjernice za fizičku aktivnost, koje državama članicama daju praktične preporuke kako da kroz obrazovanje, lokalne zajednice, saobraćaj i zdravstvo povećaju kretanje u svim uzrastima, uključujući obavezno i kvalitetno fizičko vaspitanje, aktivne odmore na času i dostupne školske i vanškolske programe. Smjernice su direktno usmjerene na škole i omladinu: traže „čitav školski pristup“ u kojem se kretanje integriše u nastavu i školski dan, a školska infrastruktura otvara zajednici.

Kako bi se prešlo sa preporuka na mjerljive promjene, Vijeće EU je 2013. usvojilo Preporuku o promociji zdravlju korisne fizičke aktivnosti (HEPA) „preko sektora“, koja od država traži nacionalne strategije i akcione planove, među-sektorsku saradnju obrazovanja, zdravstva, saobraćaja i sporta i redovno praćenje putem skupa indikatora zasnovanih na EU Smjernicama. Ova Preporuka je ključ za mlade jer uvodi obavezu sistemskog praćenja koliko djeca i adolescenti dostižu preporučene nivoe kretanja i koliko škole i lokalne zajednice nude dostupne prilike za vježbanje.

U džepove mladih ulazi i inicijativa Evropske sedmice sporta i kampanja **#BeActive**, koja od 2015. svake jeseni mobiliše škole, klubove i udruženja da organizuju hiljade besplatnih događaja i „probnih“ aktivnosti. Samo u posljednjem ciklusu sedmice evidentirano je preko 15 miliona učesnika na više od 50 hiljada aktivnosti, što je dokazano efikasan „ulaz“ za tinejdžere i studente da isprobaju različite sportove i pronađu ono što im odgovara, bez barijera cijene i članarine.

Finansijska i programska kičma ovih politika je **Erasmus+ 2021–2027**, koji pored obrazovanja i mladih ima posebnu komponentu „Erasmus+ Sport“. Ona sufinansira male i velike partnerstva škola, sportskih klubova, opština i NVO-a, izgradnju kapaciteta u baznom sportu, neprofitne evropske sportske događaje i projekte koji adresiraju inkluziju, volontiranje, jednake mogućnosti, mentalno zdravlje i borbu protiv sedentarizma među mladima. Kroz ovu liniju škole i klubovi uvode aktivne odmore na času, „otvorena školska dvorišta“ poslije nastave, programe za djevojčice i ranjive grupe i kampanje za aktivni dolazak u školu, dok se rezultati prenose u prakse nastavničkih timova i lokalnih politika.

Komplementarna je politička platforma „**Plan rada EU za sport**“, koju Vijeće periodično usvaja i koja usmjerava zajednički rad država i Komisije. Aktuelni ciklus 2021–2024 postavlja tri prioriteta: zaštitu integriteta i vrijednosti u sportu, socio-ekonomske i ekološke dimenzije sporta te promociju učešća i zdravlju korisne fizičke aktivnosti. U praksi to znači ekspertske grupe i radne formate posvećene rodnoj ravnopravnosti, dobroj upravi u omladinskom sportu, otvorenosti i solidarnosti sportskog sistema, te mjerama za povećanje učešća djece i adolescenata.

Horizontalnu podršku školama, sportskim klubovima i omladinskim organizacijama dodatno je dala inicijativa „**HealthyLifestyle4All**“ (2021–2023), dvogodišnja kampanja Evropske komisije koja spaja sport, zdravlje, ishranu i obrazovanje kroz dobrovoljne „pledge“ obaveze javnih vlasti, saveza i NVO. Za škole i omladinske aktere ova platforma je poslužila da programski i finansijski povežu aktivnosti kretanja s mentalnim zdravljem, navikama u ishrani i digitalnom ravnotežom, što je naročito važno nakon pandemije.

U institucionalnom smislu, Vijeće EU i vlade država članica su 2021. usvojile **Rezoluciju o ključnim obilježjima evropskog modela sporta**, kojom se potvrđuje piramidalna struktura sa snažnom osnovom školskog i baznog sporta, otvoren sistem napredovanja i uloga solidarnosti iz profesionalnog u grassroots segment. Ovaj normativni okvir je bitan za mlade jer daje političku podršku usmjeravanju dijela resursa i pažnje sa vrhunskog na školski i lokalni sport, uz naglasak na obrazovnoj, zdravstvenoj i inkluzivnoj funkciji sporta.

Značaj svih navedenih dokumenata i inicijativa za unapređenje sporta među mladima i promociju fizičke aktivnosti ogleda se u tri efekta. Prvo, oni su u škole prenijeli standard „kretanje tokom cijelog školskog dana“: od obaveznog i kvalitetnog fizičkog vaspitanja do aktivnih časova i odmora, bezbjednih ruta aktivnog dolaska u školu i korišćenja školskih sala i dvorišta poslije nastave. Smjernice iz 2008. i HEPA Preporuka iz 2013. postavile su pedagoške i systemske standarde, a Erasmus+ i #BeActive omogućili su brzu operacionalizaciju kroz male grantove, mikro-događaje i prekogranične projekte. Drugo, uveden je nalog za mjerenje i javno izvještavanje: države su pozvane da prate indikatore fizičke aktivnosti djece i adolescenata, kvalitet i obim školskog fizičkog vaspitanja i uključenost ranjivih grupa, što snažno utiče na obrazovne i sportske politike. Treće, podignuta je vidljivost i privlačnost sporta za tinejdžere u domenu „probaj i izaberi“, jer Evropska sedmica sporta i nagrade #BeActive nagrađuju škole, učenike i trenere koji kreativno uključuju neaktivne vršnjake.

Na nivou EU, zaključak iz svega navedenog je jasan: tamo gdje se Smjernice iz 2008. i HEPA Preporuka iz 2013. dosljedno prevedu u školski dan i lokalne politike, a Erasmus+ i #BeActive se koriste kao „brza“ finansijska i promotivna poluga, tu se bilježi viša aktivnost i bolja kondicija mladih. Nova politička sidra – Plan rada EU za sport 2021–2024 i rezolucija o evropskom modelu sporta – dodatno štite bazu sistema i ohrabruju države da usmjeravaju sredstva, pažnju i upravljačke standarde ka školama i omladinskom sportu. Za zemlje koje tek stižu ove standarde, prioriteti su jasni: usvojiti nacionalne HEPA planove sa mjerljivim indikatorima u

školama, otvoriti školske prostore zajednici poslije nastave, razviti partnerstva škola i lokalnih klubova kroz Erasmus+ projekte, koristiti Evropsku sedmicu sporta za uključivanje „neaktivnih“ i prepoznati obrazovnu, zdravstvenu i inkluzivnu funkciju sporta kao kriterij u finansiranju. Time se evropska vizija sporta kao javnog dobra najkonkretnije pretače u više pokreta, zdravlja i jednakih šansi za sve adolescente u učionicama i na školskim terenima.

Na kraju, kroz platforme poput **Evropske omladine i sporta (EYSP25)**, mladi su dobili priliku da sami oblikuju preporuke koje se odnose na etiku, dostupnost i mentalno zdravlje u kontekstu digitalne transformacije sporta. Platforma Evropske omladine i sporta 2025 (EYSP25) predstavlja važnu inicijativu koju je organizovala **ENGSO Youth** u saradnji sa Evropskom unijom i drugim partnerima, s ciljem da se mladima širom Evrope pruži stvarna mogućnost da učestvuju u oblikovanju sportskih politika. Održana od 5. do 7. juna 2025. u Minhenu, EYSP25 je okupila oko 150 mladih lidera iz različitih evropskih zemalja kako bi zajednički razmotrili ključne teme koje se tiču sporta, uključujući inovacije, mentalno zdravlje, održivost i inkluzivnost.

Suština EYSP25 leži u ideji da se mladi ne posmatraju samo kao korisnici sportskih programa, već kao aktivni učesnici u njihovom kreiranju. Tokom događaja, učesnici su kroz radionice i diskusije formulirali konkretne preporuke koje su objedinjene u završnom dokumentu – **zaključcima EYSP25**. Ovaj dokument predstavlja kolektivni glas evropske omladine i poziva donosioce odluka na svim nivoima da prepoznaju i primijene predložene mjere u cilju unapređenja sporta i omladinske politike.

Jedan od ključnih izazova koji su razmatrani jeste kako inovacije u sportu – uključujući digitalne tehnologije, vještačku inteligenciju i nosive uređaje – mogu uticati na osnovne vrijednosti sporta kao što su etika, dostupnost i mentalno blagostanje. Mladi su izrazili zabrinutost da tehnološki napredak ne smije narušiti inkluzivnost i integritet sporta, već mora služiti kao alat za njegovo unapređenje. Takođe, naglašena je potreba da se mladi uključe u upravljanje sportskim organizacijama, kako bi se osiguralo da njihove potrebe i perspektive budu adekvatno zastupljene.

EYSP25 je pokrenula i Evropsku mrežu omladine i sporta, koja ima za cilj da poveže mlade lidere i organizacije širom Evrope, omogući razmjenu znanja i iskustava, te podstakne zajedničke inicijative koje promovišu vrijednosti sporta i aktivno građanstvo. Ova platforma ne samo da osnažuje mlade, već i doprinosi oblikovanju budućih politika koje su inkluzivne, održive i usklađene sa stvarnim potrebama mladih ljudi.

EYSP25 je pokazala da kada se mladima pruži prostor za izražavanje i djelovanje, oni mogu ponuditi inovativna i vrijednosno utemeljena rješenja za izazove savremenog sporta. Njihove preporuke predstavljaju važan korak ka izgradnji sportskog sistema koji je otvoren, pravedan i usmjeren ka dobrobiti svih građana, posebno mladih.

5.3. Podrška istraživačko-razvojnog radu u sportu u EU

Evropska unija kroz različite fondove kohezivne politike pruža značajnu podršku sektoru sporta, kako za infrastrukturne projekte, tako i za razvoj inovacija, edukacije i socijalne inkluzije. Jedan od ključnih instrumenata je **Evropski fond za regionalni razvoj (ERDF)**²⁶, koji ima za cilj promociju ekonomskog i društvenog razvoja u regionima EU. Fond omogućava finansiranje izgradnje i renoviranja sportskih objekata i stadiona, kao i istraživačkih i inovativnih projekata u oblasti sporta i održivog sportskog turizma. Primjeri finansiranih projekata uključuju inicijative za zaštitu životne sredine kroz promociju biciklizma u Kataloniji, izgradnju niskoenergetskih sportskih objekata u Mađarskoj i podršku inovativnim tehnološkim projektima u Poljskoj u oblastima finansijskih tehnologija, sporta, medija i marketinga.

Evropski socijalni fond (ESF+)²⁷ pruža podršku programima koji doprinose socijalnoj inkluziji i smanjenju nejednakosti. Kroz sport, fond omogućava razvoj mekih vještina kod mladih, edukaciju profesionalaca u sektoru sporta, podršku zapošljavanju i unapređenje samopouzdanja i socijalnih kompetencija kod mladih. Projekti uključuju obuke sportskih profesionalaca u Sloveniji, programe socijalne inkluzije u Estoniji i Hrvatskoj, dječje kampove u Češkoj i Švedskoj te inovativne inicijative poput Sport Inclusion programa u Irskoj, uz planirano ulaganje od 11 miliona eura do 2027. godine.

Program **Interreg Europe**²⁸, iako nije isključivo sportski fond, podržava prekograničnu saradnju i regionalni razvoj kroz projekte koji uključuju sport i fizičku aktivnost. Primjeri uključuju razvoj novih metoda za poboljšanje zdravlja djece i mladih kroz veslanje u Njemačkoj i Češkoj, projekte koji podstiču prelazak s automobila na biciklizam i pješaćenje u nekoliko evropskih regiona, te razvoj održivih turističkih ruta između Italije i Francuske koje integrišu sport, rekreaciju i ekoturizam.

Kohezioni fond²⁹ usmjeren je na ulaganja u zaštitu životne sredine i trans-evropske transportne mreže. U sportu, on se koristi za razvoj zelenih površina namijenjenih fizičkoj aktivnosti, primjerice u Poljskoj, gdje se zajednici i pacijentima omogućava prostor za rekreaciju i sportske aktivnosti.

Evropski fond za ruralni razvoj (EAFRD)³⁰ podržava socijalnu uključenost i ekonomski razvoj u ruralnim područjima. Jedan od primjera je transformacija stare železničke pruge u rekreativnu

26 European Commission, European Regional Development Fund, dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/erdf_en

27 European Commission, European Social Fund Plus, dostupno na: <https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/en>

28 Interreg Europe, What is Interreg Europe?, dostupno na: <https://www.interregeurope.eu/what-is-interreg-europe>

29 European Commission, Cohesion Fund, dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/cohesion-fund_en

30 European Commission, European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD), dostupno na: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/european-agricultural-fund-rural-development-eafrd_en

stazu u Francuskoj, omogućavajući pješaćenje, biciklizam i jahanje, čime se diversifikuje ruralna ekonomija i stvara turistička i rekreativna vrijednost za lokalnu zajednicu.

Konačno, **Evropski pomorski fond (EMFF)**³¹ doprinosi diverzifikaciji ekonomija priobalnih zajednica i unapređenju kvaliteta života duž evropskih obala. Projekti kao što je MELTEMI u Grčkoj povezuju obale Egeja, promoviraju lokalne ekonomije, kulturnu baštinu, zanate, gastronomiju i sportske aktivnosti poput jedrenja, surfovanja i kiteboardinga.

Više informacija i primjera finansiranih projekata dostupno je na platformi **Kohesio**³², koja omogućava pregled svih korisnika i inicijativa podržanih kroz kohezivnu politiku EU. Ovi fondovi zajedno pružaju široke mogućnosti za unapređenje istraživačko-razvojnog rada u sportu, izgradnju infrastrukture, promociju zdravih stilova života i razvoj inovacija u čitavom spektru sportskih aktivnosti.

Osim fondova Kohezijske politike, glavni izvori finansiranja EU za sportski sektor su sledeći programi:

Erasmus+ Sport program³³

Ovo je program finansiranja koji ima za cilj promociju sporta na lokalnom nivou, razvoj inovativnih sportskih projekata i podršku mobilnosti sportista i trenera širom zemalja EU. Program obezbeđuje sredstva za širok spektar aktivnosti vezanih za sport, kao što su kursevi obuka, programi razmjene i partnerske saradnje. Programom upravlja EACEA.

Primjeri finansiranih sportskih projekata:

Roditeljstvo u cilju promocije i zaštite zdravlja mladih sportista (Belgija, Danska, Holandija, Norveška, Ujedinjeno Kraljevstvo)³⁴: Projekat je razvijen s ciljem minimiziranja fizičkih i psiholoških rizika s kojima se mladi sportisti suočavaju, kroz unapređenje podrške koja je obezbijedena i dostupna roditeljima sve djece uključene u sport. Projekat se oslanjao na ekspertizu akademika i praktičara iz oblasti omladinskog sporta širom Evrope. Konkretno, ovaj projekat je okupio istraživače i praktičare iz 11 organizacija radi razmjene znanja i iskustava.

Horizon Europe³⁵ (bivši Horizon 2020)

Horizon Europe, vodeći istraživački i inovacioni program Evropske unije, obuhvata mogućnosti finansiranja istraživanja koja su posebno fokusirana na sportsku nauku i tehnologiju. Programom upravljaju REA (Evropska izvršna agencija za istraživanja) i CINEA (Evropska izvršna agencija za klimu, infrastrukturu i životnu sredinu).

31 European Commission, European Maritime and Fisheries Fund (EMFF), dostupno na: https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/funding/european-maritime-and-fisheries-fund-emff_en

32 European Commission, Kohesio: discover EU projects in your region, dostupno na: <https://kohesio.ec.europa.eu/en/>

33 Erasmus+, Actions dans le domaine du sport, dostupno na: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/fr/opportunities/opportunities-for-organisations/sport-actions>

34 European Commission, Parenting to promote and protect the health of young athletes, dostupno na: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/es/projects/search/details/579595-EPP-1-2016-1-UK-SPO-SSCP>

35 European Commission, Horizon Europe, dostupno na: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en

Primjer finansiranog sportskog projekta:

Sport Infinity, Proizvodnja sportske opreme bez ljepljivosti na bazi otpada (Njemačka)³⁶: Projekat je imao za cilj identifikaciju i razvoj inovativnih kompozita ojačanih dugim vlaknima, djelimično zasnovanih na otpadu, koji omogućavaju automatsku proizvodnju lako prilagodljive plastične sportske opreme. Projekat je bio fokusiran na proizvodnju lopti i obuće, koristeći dizajnom vođen pristup i potencijal automatizacije rotacionih procesa oblikovanja, koji su omogućili značajnu slobodu u dizajnu.

LIFE program³⁷

LIFE program je instrument EU za finansiranje životne sredine i klimatskih akcija. Programom upravlja CINEA (Evropska izvršna agencija za klimu, infrastrukturu i životnu sredinu).

Primjer finansiranog sportskog projekta:

RE-SHOES projekat³⁸: Sortiranje i recikliranje pohabane obuće i proizvodnih ostataka radi dobijanja sekundarnih sirovina za proizvodnju novih recikliranih cipela. RE-SHOES ima za cilj pružanje alternativnog, cirkularnog i održivog rješenja za upravljanje otpadom obuće. Projekat teži implementaciji novog poslovnog modela cirkularne ekonomije, zasnovanog na sakupljanju, sortiranju i reciklaži korišćene sportske i outdoor obuće, od koje će se dobijati sekundarne sirovine za proizvodnju nove generacije kvalitetnih recikliranih cipela.

6. FIZIČKE AKTIVNOSTI I SPORTSKE NAVIKE MLADIH U EU

U odnosu na dosljednosti implementacije programi i preporuke EU u oblasti unapređenja i promocije sporta među mladima, komparativni podaci iz Eurobarometra o sportu i fizičkoj aktivnosti iz 2022.³⁹ pokazuju da su mladi i odrasli **najčešće fizički aktivni u nordijskim zemljama**. Ovaj obrazac prati i izvještavanje WHO/OECD o sprovođenju politika HEPA, gdje zemlje sa dugim tradicijama „škole kao centra kretanja“ i snažnim lokalnim sportskim klubovima postižu najviše ocjene.⁴⁰

U prosjeku, četiri od deset odraslih osoba u Evropskoj uniji redovno vježbaju, ali postoje značajne razlike među zemljama. Na primjer, u **Finskoj** više od dvije trećine odraslih se bavi sportom

36 European Commission, Waste-Based Rapid Adhesive-free Production of Sports goods, dostupno na: <https://cordis.europa.eu/project/id/645987>

37 European Commission, Life Programme, dostupno na: https://cinea.ec.europa.eu/programmes/life_en

38 European Commission, Sorting and recovery worn-out shoes and production scraps to make secondary raw materials for manufacture new REcycled SHOES, dostupno na: <https://webgate.ec.europa.eu/life/publicWebsite/project/LIFE21-ENV-IT-LIFE-RE-SHOES-101074529/sorting-and-recovery-worn-out-shoes-and-production-scraps-to-make-secondary-raw-materials-for-manufacture-new-recycled-shoes>

39 European Union, Sport and physical activity REPORT, dostupno na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2668>

40 World Health Organisation, Step Up! Tackling the Burden of Insufficient Physical Activity in Europe, dostupno na: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/02/step-up-tackling-the-burden-of-insufficient-physical-activity-in-europe_20fba4c9/500a9601-en.pdf

ili vježba barem jednom sedmično, dok je u nekim drugim zemljama taj broj svega jedan od pet. Nordijske zemlje generalno bilježe veće stope učešća i u drugim oblicima fizičke aktivnosti, poput vožnje bicikla ili vrtlarstva. U pravilu, zemlje koje imaju visoku stopu bavljenja sportom i vježbanjem, bilježe i visoku stopu učešća u drugim vrstama fizičke aktivnosti. Ipak, postoje izuzeci – Slovačka i Letonija imaju ispodprosječne nivoe bavljenja sportom i vježbanjem, ali višu stopu učešća u drugim oblicima fizičke aktivnosti, dok je u Irskoj situacija obrnuta.⁴¹

Učešće u sportu i vježbanju se između 2017. i 2022. godine u prosjeku nije značajno mijenjalo na nivou EU, ali je sedmično učešće u drugim oblicima fizičke aktivnosti poraslo – sa 44% na 53%. Neke zemlje su zabilježile značajan porast u količini fizičke aktivnosti među odraslima. Na primjer, u **Češkoj** je procenat ljudi koji se sedmično bave sportom porastao za 12 procentnih poena, dok je učešće u drugim oblicima fizičke aktivnosti poraslo za čak 25 procentnih poena. U **Austriji, Litvaniji, Sloveniji, Slovačkoj, Luksemburgu i Finskoj** takođe je zabilježen značajan porast učešća u drugim oblicima fizičke aktivnosti. S druge strane, Portugal je zabilježio pad učešća u oba oblika fizičke aktivnosti, dok je učešće u sportu i vježbanju primjetno opalo u Poljskoj, Mađarskoj, Belgiji i Njemačkoj.⁴²

Posmatrajući podatke Eurobarometra za zemlje članice EU⁴³, jasno se uočava socio-ekonomski gradijent. Odrasli koji gotovo nikada nemaju poteškoća s plaćanjem računa češće se bave sportom i vježbanjem u poređenju s onima koji često imaju finansijske poteškoće. Slično tome, samo 24% osoba koje sebe smatraju pripadnicima radničke klase vježba barem jednom sedmično, dok to čini čak 51% onih koji se identifikuju kao pripadnici više klase.

Međutim, obrazac se mijenja kada se razmatraju drugi oblici fizičke aktivnosti. Osobe sa visokim socio-ekonomskim statusom imaju tendenciju da budu fizički aktivnije tokom slobodnog vremena u poređenju s onima iz nižih socio-ekonomskih slojeva, dok je fizička aktivnost vezana za posao češća među grupama sa nižim socio-ekonomskim statusom.

Niska fizička aktivnost je takođe česta među adolescentima, posebno među djevojkama: u 26 zemalja članica EU, samo 17,6% dječaka i 9,6% djevojčica je 2018. godine izjavilo da ispunjava preporuku Svjetske zdravstvene organizacije o najmanje jednom satu umjerene do intenzivne fizičke aktivnosti dnevno. Italija, Francuska i Portugal bilježe neke od najnižih nivoa fizičke aktivnosti među adolescentima, dok su ti nivoi relativno visoki u **Slovačkoj, Sloveniji, Holandiji i Bugarskoj**. U Španiji dječaci ostvaruju bolje rezultate u poređenju s prosjekom EU nego djevojčice, dok je u Estoniji i Litvaniji situacija obrnuta.⁴⁴

Između 2014. i 2018. godine došlo je do smanjenja nivoa fizičke aktivnosti kod dječaka: procenat dječaka koji se svakodnevno bave barem jednim satom umjerene do intenzivne fizičke aktivnosti

41 Ibid.

42 World Health Organisation, Step Up! Tackling the Burden of Insufficient Physical Activity in Europe, dostupno na: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/02/step-up-tackling-the-burden-of-insufficient-physical-activity-in-europe_20fba4c9/500a9601-en.pdf

43 European Commission, (2022), Special Eurobarometer SP525: Sport and physical activity, dostupno na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2668>

44 WHO (2020), Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey in Europe and Canada, dostupno na: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/332104>

opao je sa 20,3% na 17,6%. Najveće promjene zabilježene su u Luksemburgu (sa 26% na 17%) i Poljskoj (sa 25% na 18%). Iako nije bilo velikih promjena kod djevojčica, njihov nivo fizičke aktivnosti je već bio znatno niži – 9,6% u 2018. godini. U nekim zemljama fizička aktivnost kod djevojčica je opala (Malta i Rumunija bilježe pad od 4 procentna poena), dok je u drugim porasla (najviše u Austriji i Sloveniji, gdje je zabilježen porast od 5, odnosno 4 procentna poena).⁴⁵

7. PRIMJERI ZEMALJA ČLANICA EU

U nastavku donosimo pregled primjera zemalja članica Evropske unije koje se ističu po izuzetno razvijenim politikama i praksama u oblasti promocije sporta. Poseban akcenat stavljen je na programe namijenjene mladima, ali i na šire inicijative koje obuhvataju sve generacije, s ciljem očuvanja i unapređenja psiho-fizičkog zdravlja cijele nacije. Takvi modeli pokazuju da sport, osim što jača pojedinca, doprinosi i stvaranju zdravijeg i otpornijeg društva.

Primjeri koje izdvajamo svjedoče o tome da je ulaganje u sport mnogo više od same rekreacije. U pitanju su strateški planirani sistemi koji podstiču aktivan način života, prevenciju bolesti i jačanje socijalne kohezije. Posebna pažnja posvećena je mladima kroz školske i vannastavne programe, stipendije i podršku sportskim klubovima, dok se starijim generacijama nude dostupni rekreativni sadržaji koji produžavaju vitalnost i podižu kvalitet života.

Za Crnu Goru, ovi modeli predstavljaju vrijedan putokaz. Većina preporuka koje se ističu u zemljama EU može se relativno lako prilagoditi i implementirati u našem kontekstu. To uključuje kreiranje sveobuhvatnih nacionalnih strategija za promociju sporta, unapređenje sportske infrastrukture dostupne široj javnosti, kao i jačanje saradnje između obrazovnog sistema, lokalnih samouprava i sportskih organizacija.

Na taj način, Crna Gora bi mogla ne samo pratiti evropske trendove, već i izgraditi jedinstven model koji bi dugoročno unaprijedio zdravlje stanovništva, osnažio zajednicu i dao sportu zaslužen mjesto u društvenom razvoju. Ovakvi primjeri jasno

pokazuju da ulaganje u sport i zdravlje nije trošak, već investicija u budućnost cijele nacije.

7.1. Švedska

Osnivanje radne grupe za HEPA (fizička aktivnost koja doprinosi zdravlju) doprinijelo je povećanju svijesti o značaju fizičke aktivnosti među različitim sektorima i između njih, te je dovelo do saradnje i stvaranja sinergija. U oktobru 2021. godine objavljen je izvještaj o tome

⁴⁵ WHO (2020), Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey in Europe and Canada, dostupno na: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/332104>

kako različiti sektori mogu podstaći fizičku aktivnost i smanjiti vrijeme provedeno u sjedećem položaju, a zajednički izvještaj sa Švedskom agencijom za zaštitu na radu objavljen je 2023. godine.

Mjere za smanjenje zdravstvenih problema u radnom okruženju uglavnom su se fokusirale na smanjenje akutnih rizika i stresa koji ugrožava zdravlje. Međutim, kako sve više poslova postaje sjedilačko, razvijene su inicijative koje se bave radnim mjestima gdje je prisutno dugotrajno sjedenje. Bez obzira na to da li posao uključuje stajanje, sjedenje ili fizički napor, raznovrsnost pokreta i promjena položaja tijela ostaju ključne za očuvanje zdravlja.

Nacionalne politike i akcioni planovi za promociju fizičke aktivnosti u cilju očuvanja zdravlja predstavljaju ključne instrumente javnog zdravstva u mnogim evropskim zemljama. Jedan od istaknutih primjera je Švedska, koja je kroz svoje Smjernice o fizičkoj aktivnosti i sjedilačkom ponašanju, razvijene od strane Švedske agencije za javno zdravlje, usvojila sveobuhvatan pristup zasnovan na preporukama Svjetske zdravstvene organizacije iz 2020. godine. **Nacionalne smjernice za prevenciju i liječenje nezdravih životnih navika**⁴⁶, uvedene su 2011. godine, dovele su do postepenog povećanja broja pacijenata koji u okviru primarne zdravstvene zaštite dobijaju savjetovanje o fizičkoj aktivnosti. Smjernice su osmišljene da se bave glavnim zdravstvenim rizicima, kao što su kardiovaskularne bolesti, rak i dijabetes tipa 2, kroz podsticanje zdravijih životnih izbora.

Ažurirane su 2018. godine, a nova revizija planirana je za 2024. Fokus smjernica je na jačanju preventivne zdravstvene zaštite i podršci efikasnim promjenama životnog stila. Kontinuirano praćenje i godišnje izvještavanje doprinose unapređenju javnog zdravlja i jačanju zdravstvene ravnopravnosti kroz ciljane intervencije.

Ove smjernice imaju za cilj da unaprijede javno zdravlje tako što osiguravaju da svi pojedinci, bez obzira na starosnu dob ili funkcionalne sposobnosti, imaju pristup sigurnim, prijatnim i prilagođenim mogućnostima za fizičku aktivnost. Pored toga, dokument se bavi i sjedilačkim ponašanjem, preprekama za fizičku aktivnost i negativnim uticajem prekomjernog sjedenja u različitim kontekstima – fizičkom, društvenom, kulturnom i socio-ekonomskom.

Kroz uključivanje državnih institucija, relevantnih aktera i akademske zajednice u proces prilagođavanja i sprovođenja smjernica, švedska strategija podstiče koordinaciju među brojnim sektorima i nivoima društva. Ovaj integrisani pristup ima za cilj da poboljša zdravstvene ishode, podstakne ravnopravno učešće u fizičkoj aktivnosti i smanji sjedilačko ponašanje u svim populacionim grupama.

Strategija za švedski sport do 2025. godine ima za cilj transformaciju nacionalnog sportskog sistema kroz širenje učešća izvan tradicionalnih okvira mladih i elitnih takmičenja, promovišući model koji uključuje sve ljude tokom cijelog životnog vijeka – od koncepta „trougla“ ka „pravougaoniku“. Ova strategija stavlja naglasak na temeljne vrijednosti kao što su radost, zdravlje i zajedništvo, uz nastojanje da se smanje prepreke za učešće i sport prilagodi raznovrsnim stilovima života.

⁴⁶ Nationella riktlinjer: ohälsosamma levnadsvanor, <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/regler-och-riktlinjer/nationella-riktlinjer/riktlinjer-och-utvarderingar/levnadsvanor/>

Ciljevi strategije uključuju stvaranje prijatnog i inkluzivnog sportskog okruženja, unapređenje razvoja sportskih udruženja i osiguranje da sport pozitivno doprinosi društvenom zdravlju i koheziji. U sprovođenje strategije uključene su sve 72 specijalizovane sportske federacije u Švedskoj, od kojih se očekuje da implementiraju ove ciljeve kako bi sport postao pristupačan i privlačan ljudima u svim fazama života.

Centar za sportske i rekreativne objekte (Center för idrotts- och friluftsanläggningar) ostvario je značajan napredak tokom 2023. godine u svojoj misiji unapređenja sportskih i rekreativnih prostora širom Švedske. Kao nacionalna platforma znanja, Centar ima za cilj da promoviše javno zdravlje kroz razvoj inkluzivnih i pristupačnih objekata za fizičku aktivnost. Tokom te godine, Centar je pokrenuo digitalnu platformu znanja, objavio sveobuhvatni izvještaj za Vladu i učestvovao na nacionalnim i međunarodnim konferencijama.

Ove inicijative pružaju dragocjene uvide i podršku donosiocima odluka i praktičarima u kreiranju okruženja koja podstiču fizičku aktivnost i poboljšavaju zdravstvene ishode. Kroz podsticanje širokog razumijevanja i primjene najboljih praksi, Centar osigurava da se sportski i rekreativni objekti projektuju tako da odgovaraju raznovrsnim potrebama i podržavaju fizičku aktivnost tokom cijelog života.

Švedska je razvila sveobuhvatan okvir nacionalnih politika i akcionih planova za promociju fizičke aktivnosti u cilju očuvanja zdravlja, koji obuhvata obrazovanje, javno zdravstvo, urbanizam i socijalnu zaštitu. Ključni element ovog pristupa je koncept **fizičke aktivnosti kao javnog dobra**, dostupnog svim građanima bez obzira na uzrast, sposobnosti ili socio-ekonomski status.⁴⁷

U okviru zdravstvenog sistema, **Socialstyrelsen** (Švedska agencija za javno zdravlje) promoviše metodu *fizička aktivnost na recept* (FaR), koja se koristi više od 20 godina kao strukturirani, individualizovani pristup za podsticanje fizičke aktivnosti kod osoba koje su nedovoljno aktivne. FaR se koristi kao primarna ili dopunska terapija za prevenciju i liječenje hroničnih bolesti poput dijabetesa, hipertenzije i depresije.

U obrazovnom sistemu, fizička aktivnost je integrisana kroz predmet „Idrott och hälsa“ (Sport i zdravlje)⁴⁸, koji se izučava od osnovne do srednje škole. Nastava je usmjerena na razvoj motoričkih sposobnosti, razumijevanje uticaja fizičke aktivnosti na zdravlje, sigurnost pri izvođenju aktivnosti, kao i na etička i društvena pitanja vezana za sport, uključujući rodnu ravnopravnost i tijelo kao društveni konstrukt.

Pored toga, Švedska ulaže u prostorno planiranje koje podržava fizičku aktivnost – od arhitekture škola i vrtića do zelenih površina i rekreativnih zona. Ovakav multisektorski pristup omogućava da fizička aktivnost bude prirodan dio svakodnevnog života, čime se direktno doprinosi javnom zdravlju, obrazovanju i socijalnoj inkluziji.

Povećanje pristupa sportskim objektima i sadržajima za društveno ugrožene grupe u Švedskoj ostvaruje se kroz niz ciljanih inicijativa koje imaju za cilj da unaprijede zdravlje, socijalnu inkluziju i

47 National Public Health Policy, dostupna na: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2018/04/prop.-201718249>

48 Education Act, dostupno na, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/

jednakost. Program „**Sport u segregiranim područjima**“, koji je dio dugoročne reforme Vlade, usmjeren je na izgradnju i podršku sportskim udruženjima u nedovoljno razvijenim sredinama, čime se podstiče društvena kohezija i zdravlje lokalnog stanovništva.⁴⁹

Škole su opremljene digitalnim resursima koji omogućavaju svakodnevnu fizičku aktivnost, posebno za učenike sa invaliditetom, dok specijalizovane škole nude proširene programe fizičke aktivnosti. Politike poput one o rekreaciji na otvorenom i propisi o projektovanju puteva i ulica osiguravaju dostupnost prostora za rekreaciju svim građanima.⁵⁰

Pored toga, obezbjeđuju se sredstva za sportske aktivnosti namijenjene novopridošlim imigrantima i tražiocima azila, čime se olakšava njihova integracija u društvo i promoviše njihovo fizičko i mentalno zdravlje. Ove mjere zajedno doprinose stvaranju inkluzivnog sportskog sistema koji omogućava pristup fizičkoj aktivnosti bez obzira na društveni status, porijeklo ili fizičke sposobnosti.⁵¹

Obavezno obrazovanje u Švedskoj (razredi 1–9, uzrast od 6 do 16 godina) uključuje 1,7 sati fizičkog vaspitanja sedmično. Djeca sa poteškoćama u učenju imaju povećan obim nastave fizičke aktivnosti, u rasponu od 2,1 do 2,9 sati sedmično. U školama za djecu, razredi 1–6 imaju 1,4 sata sedmično, dok razredi 7–9 imaju 1,7 sati.

U srednjim školama (uzrast od 16 do 19 godina), kurs „Fizičko vaspitanje za zdravlje 1“ obuhvata 100 sati i obavezan je za sve obrazovne programe, što u prosjeku iznosi oko 1,3 sata sedmično. Kurs „Fizičko vaspitanje za zdravlje 2“ je opcion i takođe traje 100 sati. Škole imaju fleksibilnost u planiranju nastavnih sati i mogu povećati vrijeme posvećeno fizičkom vaspitanju za zdravlje preraspodjelom do 20% nastavnih sati iz drugih predmeta, osim iz matematike, švedskog jezika i engleskog jezika.

Dodatna snaga švedskog sporta jeste postojanje dobro uređenih sistema za identifikovanje i razvoj talenata. Velika većina djece i mladih bavi se sportom kroz sportska udruženja, a postoje i brojne mogućnosti da mladi isprobaju različite sportove i na taj način otkriju svoje potencijale. Takođe, u lokalnim sportskim udruženjima postoji visok nivo stručnosti i veliki broj talentovanih trenera. Za mlade koji odluče da se ozbiljnije posvete sportu, postoji relativno dobro razvijen sistem koji omogućava kombinovanje vrhunskog sporta i obrazovanja. Švedska se, pored toga, može pohvaliti i kvalitetnom sportskom infrastrukturuom. Sve u svemu, u tradicionalnom švedskom udruživačkom sportu prisutno je mnogo elemenata koji stvaraju dobre uslove za razvoj i funkcionisanje uspješnog vrhunskog sporta.

U Švedskoj postoje brojne mogućnosti za mlade sa ambicijama u vrhunskom sportu da usklade sportske obaveze i školovanje. Već na nivou osnovne škole funkcionišu škole sa posebnim sportskim profilima, gdje mladi imaju priliku da treniraju tokom nastave. Na srednjoškolskom

49 Outdoor Recreation Policy and Right of Public, dostupno na: <https://data.riksdagen.se/fil/cbad1962-6f3c-47cb-a26b-cf3dfd241297>

50 Requirements for Road and Street Design, dostupno na: <https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/vag/Utformning-avvagar-och-gator/vagar-och-gators-utformning-vgu/>

51 Sports for Newly Arrived Immigrants, dostupno na: <https://www.rf.se/rf-arbetar-med/trygg-och-inkluderande-idrott/idrott-for-nyanlanda>

nivou postoje nacionalne sportske gimnazije sa državnim upisom, kao i lokalno priznati sportski programi. Na univerzitetskom nivou postoje nacionalni sportski univerziteti i visokoškolske institucije prilagođene sportistima, odnosno univerziteti i fakulteti koji pružaju posebnu podršku vrhunskim sportistima u kombinovanju sportskih i akademskih obaveza.

Unapređenje infrastrukture za fizičku aktivnost u slobodno vrijeme inicirala je Švedska agencija za javno zdravlje (Folkhälsoinstitutet) u periodu od 2006. do 2008. godine, što je rezultiralo smjernicama za poboljšanje okruženja poput biciklističkih staza i pješačkih puteva, s posebnim fokusom na djecu, starije osobe i osobe sa invaliditetom. Nakon toga, nacionalne institucije razvile su dodatne smjernice za stvaranje okruženja koje podstiče zdravlje i podržava rekreaciju na otvorenom.

Ove inicijative uključuju razvoj zelenih površina, pristupačnih prirodnih rezervata i sigurnih planova za biciklizam. U 2018. godini usvojeni su Strategija za žive gradove i Politika za održivi urbani razvoj, koje su usklađene s ovim aktivnostima. Trenutno, Švedska agencija za zaštitu životne sredine vodi projekat (2022–2028) usmjeren na unapređenje i proširenje nacionalnih planinarskih i planinskih staza, uključujući i poznatu Kraljevu stazu (King's Trail).⁵²

Promocija fizičke aktivnosti na radnom mjestu u Švedskoj obuhvata niz strateških i praktičnih mjera koje podstiču aktivan način života zaposlenih, s ciljem unapređenja javnog zdravlja, kvaliteta života i radne efikasnosti. Jedan od ključnih dokumenata u tom kontekstu je **Nacionalna strategija za biciklizam**, usvojena 2016. godine, koja promoviše bezbjednu vožnju bicikla i održivi transport širom zemlje. Strategija se zasniva na pet oblasti djelovanja: jačanju uloge biciklizma u planiranju zajednica, uključivanju različitih grupa biciklista, unapređenju infrastrukture, promociji bezbjednosti i podsticanju istraživanja i inovacija. Poseban fokus stavljen je na aktivno putovanje na posao, kao dio dugoročne politike održivog transporta.⁵³

U okviru radnog zakonodavstva, poslodavci u Švedskoj mogu svojim zaposlenima ponuditi neoporezive beneficije za fizičku aktivnost i wellness, pod uslovom da su aktivnosti „jednostavne prirode i manje vrijednosti“. Ove beneficije uključuju aktivnosti poput gimnastike, treninga snage i timskih sportova. Poslodavci mogu direktno obezbijediti aktivnost (tzv. „prirodna beneficija“) ili dodijeliti određeni iznos koji zaposleni mogu iskoristiti za fizičku aktivnost (tzv. „zdravstveni grant“). Svi zaposleni moraju imati jednak pristup ovim pogodnostima.⁵⁴

Mnogi poslodavci, uključujući državne institucije i privatni sektor, omogućavaju zaposlenima da se bave fizičkom aktivnošću tokom radnog vremena, obično jedan sat sedmično, čime se podstiče zdraviji radni kolektiv i poboljšava ukupna radna produktivnost.

52 Information material from Ministry of Culture, Policy for Designed Living Environment, dostupno na: <https://www.government.se/information-material/2019/01/policy-for-designed-living-environment/>

53 World Health Organisation, Physical activity factsheet - Sweden 2024, dostupno na: https://cdn.who.int/media/docs/librariesprovider2/country-profiles/physical-activity/2024-country-profiles/physical-activity-2024-swe.pdf?sfvrsn=4911f1e9_5&download=true

54 World Health Organisation, Physical activity factsheet - Sweden 2024, dostupno na: https://cdn.who.int/media/docs/librariesprovider2/country-profiles/physical-activity/2024-country-profiles/physical-activity-2024-swe.pdf?sfvrsn=4911f1e9_5&download=true

Švedska je takođe učestvovala u kampanji Evropske agencije za bezbjednost i zdravlje na radu „Zdrava radna mjesta – rasterećenje opterećenja“ (2020–2022), koja je uključivala inspekcije sjedilačkih radnih mjesta, uključujući kancelarije i transportni sektor. Novi radni tim Evropske unije trenutno razvija smjernice koje će pomoći inspektorima da se bave problemima dugotrajnog stajanja i sjedenja na radnom mjestu, s ciljem prevencije bolesti krvotoka i drugih zdravstvenih problema povezanih sa fizičkom neaktivnošću.

Crna Gora bi mogla da prati ovaj model kroz:

- **Uvođenje fizičke aktivnosti na recept** u okviru primarne zdravstvene zaštite,
- **Jačanje nastave fizičkog vaspitanja** u školama uz fleksibilno planiranje časova,
- **Razvoj infrastrukture** za rekreaciju i aktivan transport (biciklističke staze, zelene površine),
- **Podršku fizičkoj aktivnosti na radnom mjestu** kroz poreske olakšice i organizovane programe,
- **Inkluzivne sportske inicijative** za imigrante, osobe sa invaliditetom i djecu iz marginalizovanih sredina.

Primjer Švedske jasno pokazuje da fizička aktivnost nije samo pitanje sporta, već ključni element u izgradnji zdravog, aktivnog i uključivog društva za mlade. Crna Gora, kroz političku volju i međusektorsku saradnju, ima priliku da razvije održiv sistem koji će mladima omogućiti lakši pristup fizičkoj aktivnosti – u školi, zajednici i svakodnevnom životu – čime se direktno ulaže u njihovo zdravlje, razvoj i budućnost.

7.2. Finska

Koordinaciono tijelo za politiku sporta i fizičke aktivnosti, koje je osnovalo Ministarstvo obrazovanja i kulture Finske 2020. godine, ima ključnu ulogu u podršci svim ministarstvima i sektorima u unapređenju fizičke aktivnosti. Ovo tijelo koordinira, prati i procjenjuje aktivnosti različitih sektora u okviru sportske politike, te priprema mjere koje ministarstva sprovode u okviru Vladinog programa „Pokrenimo Finsku“. Njegov rad predstavlja nastavak prethodnih aktivnosti Radne grupe za HEPA, s ciljem da se fizička aktivnost sistemski integriše u javne politike i svakodnevni život građana.

Nacionalna strategija za rekreaciju u prirodi do 2030. godine i Akcioni plan za period 2023–2025⁵⁵ imaju za cilj unapređenje dobrobiti građana Finske kroz jačanje veze s prirodom i podsticanje uvažavanja prirodnog okruženja. Strateški ciljevi uključuju poboljšanje pristupa prirodnim prostorima, promociju zdravlja i blagostanja kroz aktivnosti na otvorenom, osiguranje održivosti rekreacije u prirodi, identifikaciju resursa i podsticanje saradnje među akterima, kao i ohrabrivanje raznovrsne upotrebe prirode u rekreativne svrhe.

⁵⁵ National Strategy for the Recreational Use of Nature 2030: Government Decision-in-Principle, dostupno na: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164145>

Strategija je usmjerena ka svim građanima Finske, a posebno ka onima koji se suočavaju sa zdravstvenim i životnim izazovima. Cilj je da se kroz povećano učešće u aktivnostima na otvorenom unaprijedi javno zdravlje, ojača svijest o vrijednosti prirodnih resursa i podstakne njihovo održivo korišćenje.

Program za promociju hodanja i vožnje bicikla u Finskoj⁵⁶, koji vodi Ministarstvo saobraćaja i komunikacija, ima za cilj da poveća zahtjeve za aktivnim kretanjem u opštinama kako bi se smanjile emisije gasova sa efektom staklene bašte iz saobraćaja i unaprijedilo javno zdravlje. Cilj je da se do 2030. godine ostvari povećanje hodanja i vožnje bicikla za 30%, što odgovara dodatnih 450 miliona pješačkih i biciklističkih putovanja, odnosno 35–38% ukupnog saobraćaja.

Očekivani rezultati uključuju smanjenje emisija iz saobraćaja, manje saobraćajnih nesreća, poboljšanje javnog zdravlja i značajne uštede za društvo, koje se procjenjuju na milijarde eura. Mjere obuhvataju razvoj infrastrukture i prostornog planiranja, izdvajanje sredstava, oblikovanje javnog mnjenja, unapređenje ekonomskih podsticaja i zakonodavstva, podsticanje saradnje, identifikaciju odgovornih aktera i promociju aktivnog putovanja na posao i u svakodnevnom životu.

Nacionalni program „Na pokretu”⁵⁷ u Finskoj predstavlja sveobuhvatan okvir za promociju fizičke aktivnosti među različitim starosnim i društvenim grupama, s ciljem podsticanja zdravog i aktivnog načina života. Program finansira Ministarstvo obrazovanja i kulture, a obuhvata niz specifičnih inicijativa koje su prilagođene potrebama različitih populacija:

- **Porodice na pokretu** – fokusiran na stvaranje aktivnog porodičnog okruženja
- **Rano obrazovanje i njega na pokretu** – podstiče fizičku aktivnost kod najmlađih kroz vrtiće i predškolske ustanove
- **Škole na pokretu** – najpoznatija komponenta, usmjerena na integraciju fizičke aktivnosti u školski dan
- **Studije na pokretu** – promoviše aktivan stil života među studentima
- **Odrasli na pokretu** – podstiče fizičku aktivnost u radnom i svakodnevnom životu
- **Stariji na pokretu** – promoviše zdravlje i mobilnost u starijoj dobi.

Program „Pokrenimo Finsku” za period 2024–2027⁵⁸ predstavlja ambicioznu inicijativu Vlade Finske usmjerenu ka povećanju fizičke aktivnosti u svim starosnim grupama. Da bi se ovaj cilj ostvario, uspostavlja se međuresorni program koji promoviše aktivan stil života i funkcionalne sposobnosti stanovništva. Program obuhvata 16 akcija sa ukupno 35 konkretnih mjera koje se odnose na različite sektore ministarstava.

Implementaciju i praćenje programavodi **ministarska radna grupa za fizički aktivan stil života i funkcionalne sposobnosti**, koja je jedna od sedam zvaničnih međuresornih radnih grupa.

56 Walking and cycling promotion program, dostupno na: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160720>

57 Promotion of physical activity, dostupno na: <https://okm.fi/en/promotion-of-physical-activity>

58 Finland on the Move program, dostupno na: <https://okm.fi/suomi-liikkeelle>

Program će imati i stalni sekretarijat, dok koordinaciono tijelo za sportsku politiku priprema njegov sadržaj i operativni okvir. Za sprovođenje programa u periodu od 2024. do 2027. godine predviđena je godišnja budžetska alokacija od 20 miliona eura, što pokazuje snažnu političku posvećenost promociji fizičke aktivnosti kao temelja javnog zdravlja i društvenog razvoja.

Finska sprovodi Smjernice Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) za sportske klubove u okviru zdravstvenih programa kroz svoj nacionalni program kvaliteta „Tähtiseura“ (Zvezdani klub), pokrenut 2018. godine. Program obuhvata sve sportske saveze i namijenjen je svim starosnim grupama – od djece i adolescenata do odraslih i vrhunskih sportista. Načela su integrisana u Tähtiseura kako bi se osiguralo da nacionalni i regionalni sportski savezi, kao i pojedinačni klubovi, budu posvećeni promociji zdravlja kroz sport.

Sistem revizije podržava sprovođenje ovih načela u klubovima. Ovaj sistem omogućava Finskom olimpijskom komitetu i drugim zainteresovanim stranama pristup podacima u realnom vremenu o broju klubova koji aktivno primjenjuju principe zdravlja u sportskim aktivnostima. Veb-sajt Zvezdanog kluba povezuje klubove, saveze i kreatore politika sa veb-sajtom „Sportski klubovi za zdravlje“, olakšavajući pristup relevantnim resursima i alatima.

Do marta 2024. godine, 618 klubova Tähtiseura iz 47 sportskih disciplina bilo je sertifikovano. Klubovi pokrivaju više sertifikovanih oblasti, uključujući djecu i adolescente (604 kluba za 47 sportova), odrasle (167 klubova za 32 sporta) i vrhunske sportiste (25 klubova za 6 sportova). Procjenjuje se da Finska ima između 6000 i 13 000 sportskih klubova, u zavisnosti od korišćene definicije.⁵⁹

Finska ima višeslojni pristup poboljšanju pristupa vježbanju i fizičkoj aktivnosti za društveno ugrožene grupe, uključujući osobe sa invaliditetom, imigrante, stariju populaciju i osobe sa niskim ekonomskim mogućnostima. Prioritet im je inkluzija, kroz integrisanje pitanja pristupačnosti u sportsku politiku i finansiranje.⁶⁰

Sveobuhvatni izvještaj Vlade iz 2018. godine pod nazivom „Država kao promoter prilagođene fizičke aktivnosti i para sportova“ opisuje opsežan međusektorski rad koji se sprovodi, ne samo u okviru Ministarstva obrazovanja i kulture, već i kroz različite projekte i grantove, kako bi se podstakla fizička aktivnost i para sportovi.⁶¹

U 2023. godini, Ministarstvo obrazovanja i kulture uvelo je smjernice za dodjelu diskrecionih državnih grantova za izgradnju sportskih objekata, sa ciljem da se obezbijedi pristupačnost, nediskriminacija i ekološka održivost. Ove inicijative su osmišljene da stvore inkluzivna sportska okruženja i obezbijede jednake mogućnosti za učešće i angažovanje u različitim ulogama.

Od početka 2021. godine, poslodavci u Finskoj omogućavaju zaposlenima korišćenje benefita u vidu bicikla, što je postalo veoma popularno. Izvještaj je pokazao da je ova mjera podstakla

59 Soumen Olymliakomitea, Our services for sports clubs, dostupno na: <https://www.olympiakomitea.fi/en/our-services/our-services-for-sports-clubs/>

60 The Government issued a report on sports policy, dostupno na: <https://okm.fi/-/valtioneuvosto-antoi-selonteon-liikuntapolitiikasta>

61 Finnish Society of Sport Sciences, Communication of Sport Sciences, dostupno na: <https://www.sportscience.fi/adapted-physical-activity/apa-related-research-in-finland/the-government-as-a-promoter-of-adapted-physical-activity-and-para-sports.html>

40% ispitanika da više voze bicikl tokom perioda bez snijega, dok je 60% koristilo električne bicikle. Ova pogodnost je smanjila, pa čak i potpuno zamijenila korišćenje automobila. Inicijativa „Radno mjesto u pokretu” (Workplace on the Move) pruža strategije i preporuke za upravljanje poslodavcima, koje su poboljšale kvalitet rukovođenja i direktno uticale na nivo fizičke aktivnosti među zaposlenima.⁶²

U nastavku je pregled nacionalnih kampanja podizanja svijesti o fizičkoj aktivnosti:

- **Dan vježbanja iz snova:** godišnji događaj tokom kojeg pojedinci i organizacije organizuju aktivnosti inspirisane Svjetskim danom kretanja (WHO Move for Health Day).
- **Finska – aktivna nacija i narod:** dugoročna inicijativa Finskog olimpijskog komiteta za promociju dobrobiti u društvu kroz podsticanje aktivnog načina života.
- **Dani stepenica:** kampanja koja podstiče radno sposobnu populaciju da koristi stepenice umjesto lifta, uz razne promotivne materijale.
- **Etukeno online događaji:** besplatne sesije koje se bave aktivnim načinom života i problemom fizičke neaktivnosti, uz diskusije o ulozi fizičke aktivnosti u radnom okruženju.
- **Školske kampanje:** „Salaliiketeoria” za osnovne škole i „Sisu-treenit” za srednje škole – obje promovišu fizičku aktivnost tokom školskog dana.
- **Avanturistička kampanja:** podstiče porodične aktivnosti i nudi alate za razgovor o fizičkoj aktivnosti, dio programa „Radost u pokretu” i „Porodice u pokretu”.
- **Kampanje za starije osobe:**
 - „Izađi sa starijima”: godišnji izazov da se starije osobe izvedu u šetnju;
 - Nacionalni dan boravka na otvorenom za starije: promoviše aktivnosti na otvorenom u septembru;
 - Nedjelja kretanja starijih osoba: nudi mogućnosti za fizičku aktivnost i informacije o treninzima;
 - Nacionalni dan seniorskog plesa: podstiče starije da učestvuju u plesu 29. aprila.
- **Evropska nedjelja sporta i Dan akcije u školama:** promovišu sport i fizičku aktivnost među školskom djecom širom Evrope.
- **Nacionalni biciklistički izazov i nedjelja:** kampanje koje promovišu vožnju bicikla kroz događaje i izazove na radnim mjestima i u školama.
- **Marketinške kampanje na nacionalnoj televiziji:** razne kampanje za promociju fizičke aktivnosti.
- **Različite kampanje u okviru programa „Pokrenimo Finsku” (Get Finland Moving).**⁶³

62 Fringe benefits are a part of your pay, dostupno na: <https://www.vero.fi/en/individuals/tax-cards-and-tax-returns/income/earned-income/fringe-benefits-from-employment/>

63 World Health Organisation, Physical activity factsheet - Finland 2024, dostupno na: <https://www.who.int/europe/publications/m/item/physical-activity-2024-FIN-country-profile>

Finska je primjer zemlje koja sistematski i strateški ulaže u promociju fizičke aktivnosti i sporta za sve uzraste i društvene grupe. Kroz nacionalne programe, kampanje, benefite za zaposlene, inkluzivne sportske politike i saradnju između sektora, Finska je postala lider u Evropi kada je u pitanju aktivno učešće građana u sportskim programima. Nije ni čudo što bilježe visoke stope fizičke aktivnosti i dobrobiti među stanovništvom.

Crna Gora bi mogla da unaprijedi stanje kroz sljedeće korake:

- 1. Razvoj nacionalne strategije za promociju fizičke aktivnosti**, koja uključuje sve starosne grupe, posebno djecu, starije osobe i osobe sa invaliditetom.
- 2. Uvođenje benefita za zaposlene**, poput subvencionisanih bicikala ili članstva u sportskim klubovima, kako bi se podstakla aktivnost na radnom mjestu.
- 3. Pokretanje kampanja podizanja svijesti**, poput „Dana stepenica“, „Porodice u pokretu“ ili „Škole u pokretu“, koje bi bile prilagođene lokalnom kontekstu.
- 4. Povećanje dostupnosti sportskih sadržaja**, kroz izgradnju pristupačnih i inkluzivnih sportskih objekata, uz jasne smjernice za nediskriminaciju i ekološku održivost.
- 5. Jačanje međusektorske saradnje**, uključujući obrazovanje, zdravstvo, lokalne samouprave i nevladine organizacije, kako bi se fizička aktivnost integrisala u svakodnevni život.
- 6. Praćenje i evaluacija**, kroz sistematsko prikupljanje podataka o učešću u fizičkim aktivnostima, što bi omogućilo bolje planiranje i prilagođavanje programa.

Ulaganje u fizičku aktivnost nije samo pitanje sporta, već i javnog zdravlja, socijalne inkluzije i kvaliteta života. Finska pokazuje da se uz jasnu viziju, podršku institucija i angažman zajednice može postići mnogo. Crna Gora ima potencijal da, uz inspiraciju iz ovakvih primjera, napravi značajan iskorak ka zdravijem i aktivnijem društvu.

7.3. Danska

Godine 2014. danski parlament je usvojio *Politički sporazum o sportu (Den politiske stemmeaftale om idræt)*⁶⁴. Ovim sporazumom definisana je politika u različitim oblastima sporta u Danskoj, kao što su vrhunski sport, borba protiv dopinga, sport u školama i druge oblasti.

Međutim, osnovna ideja jeste da sve društvene grupe moraju imati priliku da učestvuju u sportu i/ili fizičkoj aktivnosti. Plan politike naglašava važnost posebnog pristupa djeci, adolescentima i odraslima koji nijesu već uključeni u organizovani sport, kao i osobama sa invaliditetom ili ranjivim grupama koje bi inače mogle imati poteškoća da se uključe u tradicionalne sportske organizacije.

⁶⁴ Politisk stemmeaftale om idræt, dostupno na: https://kum.dk/fileadmin/_kum/2_Kulturomraader/Idraet/Politisk_stemmeaftale_om_idraet_2014.pdf

Potpisnici sporazuma podržavaju cilj *Sportske konfederacije Danske (DIF)* i organizacije *DGI* da do 2025. godine 75% Danaca bude uključeno u sport, a 50% da se bavi sportom u sportskim klubovima ili organizacijama (*Move for Life / Bevæg dig for Livet*).⁶⁵

Godine 2016. postignut je naknadni politički sporazum između stranaka koje su stajale iza dogovora iz 2014. Sporazum, poznat kao *Danski ciljevi sportske politike (Idrætspolitiske sigtelinjer)*, utvrdio je šest prioriteta u sportu. One jasno definišu političke prioritete vezane za sport i fizičku aktivnost u Danskoj, a raspoređene su kroz više različitih političkih sektora.

Šest fokusnih oblasti su:

- 1. Sport za sve.** Sve društvene grupe moraju imati priliku da učestvuju u sportu i/ili fizičkoj aktivnosti, uključujući marginalizovane i ranjive grupe.
- 2. Sport kao resurs za druge segmente društvene dobrobiti.** Dobro je poznato da fizička aktivnost doprinosi boljem zdravlju, sprječava mentalne i fizičke poremećaje, podržava motorički razvoj, kao i procese liječenja i rehabilitacije.
- 3. Integritet sporta.** Danska stavlja snažan fokus na integritet u sportu – dobro upravljanje, borbu protiv dopinga i namještanja utakmica. Posebno se naglašava važnost međunarodne saradnje u zaštiti čistog sporta.
- 4. Sport u vezi sa učenjem, dobrobiti i obrazovanjem unutar i van škole.** Danski obrazovni sistem ima ključnu ulogu jer učenici već u školi stiču iskustvo u sportu i fizičkom vaspitanju, čime se podstiče njihovo aktivno učešće i tokom školskog dana i u slobodno vrijeme.
- 5. Priroda i urbani prostori kao mjesta za sport i fizičku aktivnost.** Sportski objekti, javni prostori i priroda Danske predstavljaju važne okvire za organizovani, samostalni i komercijalni sport. Ovi prostori imaju značajan uticaj na svakodnevnu motivaciju građana da budu fizički aktivni.
- 6. Brendiranje, marketing i međunarodna inspiracija.** U Danskoj rekreativni i vrhunski sport idu ruku pod ruku u privlačenju velikih sportskih događaja, kombinujući masovno učešće građana sa elitnim takmičenjima.⁶⁶

Važno je napomenuti da ne postoji sistematski monitoring, evaluacija ili značajnija revizija ovih strategija.

Osnovno finansiranje lokalnih sportskih udruženja zasnovano je na *Zakonu o neformalnom opštem obrazovanju (Folkeoplysningsloven, LBK br. 1115 od 31/08/2018)*⁶⁷. Ovim zakonom obezbjeđuje se podrška opština volonterskim aktivnostima u demokratskim udruženjima, kroz dodjelu grantova za aktivne članove mlađe od 25 godina, kao i omogućavanje korišćenja

⁶⁵ Move for life, dostupno na: <https://www.bevaegdigforlivet.dk/>

⁶⁶ Youth Wiki, State of the Union, Sport, youth fitness and physical activity, dostupno na: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/denmark/73-sport-youth-fitness-and-physical-activity>

⁶⁷ Executive Order on the Act on Support for Adult Education, Voluntary Association Work and Day Colleges, and on the Folkeuniversity (the Folkeuniversitet Act), dostupno na: <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2018/1115>

opštinskih sala i sportskih objekata. To uključuje i nevladine organizacije iz oblasti sporta i slobodnih aktivnosti.

Iako zakon podržava aktivnosti za sve starosne grupe, poseban akcenat stavljen je na populaciju mlađu od 25 godina.

Dvije najveće sportske organizacije u Danskoj – *Sportska konfederacija Danske (DIF)* i *DGI* – pokrenule su viziju da Danska postane najaktivnija sportska nacija na svijetu, sa ciljem da se do 2025. godine 75% Danaca bavi sportom, a 50% učestvuje u sportskim klubovima. Aktivni život, koji podrazumijeva kretanje i uključivanje u lokalnu zajednicu, treba da doprinese većem blagostanju i zdravlju danskog stanovništva.

Strategiju *Move for Life* dvije organizacije kontinuirano procjenjuju tokom desetogodišnjeg perioda (2015–2025). Ova strategija ne fokusira se isključivo na mlade, već obuhvata cjelokupnu dansku populaciju.

Prema *Zakonu o zdravlju (Sundhedsloven, LBK br. 210 od 27/01/2022)*⁶⁸, *Danska zdravstvena uprava (Sundhedsstyrelsen)* odgovorna je za informisanje javnosti o zdravstvenom stanju stanovništva, faktorima rizika i prevenciji nezdravih životnih stilova. U tu svrhu, Zdravstvena uprava je razvila detaljne nastavne materijale, pokrenula informativne kampanje i pružila tehničke smjernice za različite faktore rizika.

Tokom 2012. i 2013. godine objavljeno je jedanaest tzv. „paketa za promociju zdravlja“, a njihovo drugo izdanje izašlo je 2018. godine. Ovi paketi osmišljeni su kako bi pomogli donosiocima odluka i zdravstvenim radnicima u postavljanju prioriteta prilikom planiranja i organizovanja lokalnih mjera za unapređenje zdravlja. Svi paketi sadrže preporuke zasnovane na naučnim dokazima i podržani su od strane *Centra za praktičnu prevenciju, osnovanog pri Udruženju opština Danske (Local Government Denmark)*.

Svaki paket za promociju zdravlja sadrži osnovne preporuke i indikatore učinka za četiri oblasti djelovanja:

- **Okvir** (planovi i politike na nivou opština)
- **Inicijative** (savjetovanje, obuka, liječenje)
- **Informisanje i obrazovanje** (promocija lokalnih preventivnih usluga, podrška nacionalnim inicijativama)
- **Rano otkrivanje** (skrining i rano prepoznavanje faktora rizika)

Paketi pokrivaju jedanaest tematskih oblasti: alkohol, duvan, fizička aktivnost, mentalno zdravlje, seksualno zdravlje, zaštita od sunca, unutrašnja klima u školama, higijena, zdrava ishrana i obroci, gojaznost i zloupotreba droga.

Paket koji se odnosi na fizičku aktivnost daje preporuke za razvoj lokalnih zdravstvenih rješenja i infrastrukture, kao i smjernice u vezi sa informisanjem, edukacijom i ranim prepoznavanjem

68 Proclamation of the Health Act, dostupno na: <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2022/210>

rizika. Takođe, nudi uputstva opštinama o tome kako da prate i procjenjuju nivo fizičke aktivnosti svojih građana i kako da sarađuju sa spoljnim partnerima na promociji fizičke aktivnosti.

Danska zdravstvena uprava upravlja i fondom za promociju zdravlja i prevenciju bolesti⁶⁹. Privatne organizacije mogu konkurisati za sredstva za projekte iz oblasti fizičke aktivnosti. Ciljne grupe su djeca i mladi, porodice sa djecom, kao i djeca i odrasli sa viškom kilograma. Za period 2022–2023. fond je iznosio 0,4 miliona DKK za nove projekte, dok su neke organizacije dobile uslovno odobrenje za podršku u iznosu od 3 miliona DKK u 2022. godini.

*Danski institut za sportske studije (IDAN)*⁷⁰ izrađuje opšti pregled i analize sportskog sektora. Između ostalog, IDAN svake četiri godine sprovodi istraživanje o fizičkim aktivnostima danskog stanovništva, koje obuhvata i djecu i mlade (*Danskerne's motions- og sportsvaner 2020*).

Dansk Skoleidræt (Danski školski sport) ima za cilj unapređenje javnog zdravlja kroz različite nacionalne školske aktivnosti, kao što su *Skolernes Motionsdag* (Zvanični dan vježbanja za škole), *Sæt Skolen i bevægelse* (Pokreni školu), *Legepatruljen* (Patrola igre), *Gameboosters*, *Skolesport* (Školski sport), *Styr på Sundheden* (Zdravlje pod kontrolom), *Gåbus* (Pješački autobus) i mnoge druge. Dansk Skoleidræt je ukorijenjen u oba sistema – sport i obrazovanje – a njihova vizija je da kroz sport, igru i svakodnevno kretanje inspirišu i stvore temelje za doživotnu fizičku aktivnost djece i mladih. Organizaciju finansiraju dva danska ministarstva – Ministarstvo za djecu i obrazovanje i Ministarstvo kulture. Pored toga, Dansk Skoleidræt je član *Međunarodne federacije školskog sporta (ISF)*.

U srednjem obrazovanju, predmet *Fizičko vaspitanje i sport* je obavezan ili izborni, u zavisnosti od konkretnog obrazovnog programa. Cilj predmeta je da učenici steknu uvid u uticaj fizičke aktivnosti na zdravlje, kao i u kulturne vrijednosti sporta. Nastava se sastoji od praktičnih fizičkih aktivnosti i teorijskih sadržaja.

- U trogodišnjem STX programu, Fizičko i sport su obavezni na C nivou i izborni na B nivou. Kao pilot-projekat, predmet je dostupan i na A nivou u određenim institucijama.
- U dvogodišnjem HF programu, učenici biraju između Fizičkog i sporta na C nivou ili umjetničkog predmeta.
- U trogodišnjem HTX programu, Fizičko i sport su izborni predmet na B nivou.
- U trogodišnjem HHX programu, Fizičko i sport su izborni predmet na C nivou.⁷¹

*Team Denmark*⁷² je nacionalna organizacija sa ciljem razvoja danskog vrhunskog sporta u međunarodnom kontekstu.

Team Denmark može odobriti status mladim sportistima, što im omogućava fleksibilniji raspored tokom nastave i ispita, kao i mogućnost produženja srednjoškolskog obrazovanja.

69 Health promotion and disease prevention 2019, dostupno na: <https://www.sst.dk/da/puljer/sundhedsfremme-og-sygdomsforebyggelse-2019>

70 The Sports Analysis Institute, dostupno na: <https://www.idan.dk/>

71 Youth Wiki, State of the Union, Sport, youth fitness and physical activity, dostupno na: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/denmark/73-sport-youth-fitness-and-physical-activity>

72 Team Denmark, dostupno na: <https://www.teamdanmark.dk/om-os/saadan-stoetter-vi>

Fizička aktivnost je sastavni dio javnih osnovnih i nižih srednjih škola (*folkeskole*). Na svakoj školi lokalno rukovodstvo odlučuje kako i u kojoj mjeri će se fizička aktivnost uključiti u nastavu, a školski odbori mogu donositi posebne principe u vezi s tim. Fizičko vaspitanje je obavezni predmet od 1. do 9. razreda. Od avgusta 2025. škole će moći da uvedu izborne predmete za razrede 7–9, uključujući fizičko vaspitanje i kretanje.

Učenici u stručnim srednjim školama (VET)⁷³ mogu izabrati Fizičko i sport kao izborni predmet. Cilj predmeta je da učenici steknu pozitivno iskustvo povezano sa fizičkom aktivnošću i dobrobiti, da razviju lični identitet, socijalne i komunikacione vještine, te da se motivišu za doživotnu fizičku aktivnost i brigu o zdravlju.

Prema pravilniku o VET programima, nastava mora biti organizovana tako da uključuje fizičko vježbanje u cilju očuvanja zdravlja mladih, podrške motivaciji i učenju. Učenici bi trebalo da budu fizički aktivni u prosjeku najmanje 45 minuta dnevno tokom školskog dana. Fizička aktivnost može biti dio posebnih časova, aktivnih pauza ili integrisana u druge predmete. Sportisti koji su dio *Team Denmark* programa mogu prilagoditi svoj raspored VET obrazovanja obavezama u sportu.

Praktični uticaj države na promociju sporta i fizičke aktivnosti među mladima u Danskoj je visoko decentralizovan. Okvirne politike donosi vlada i Ministarstvo kulture, ali većinu konkretnih strategija pokreću i sprovode sportske organizacije i savezi u civilnom društvu.

Sportski sektor u Danskoj karakteriše visok stepen autonomije. Često se koristi princip „na dužoj ruci“ (*arm's length*) kojim se opisuje danski model finansiranja i regulacije sporta. Prema tom principu, sportske organizacije dobijaju godišnja javna sredstva koja same raspoređuju u skladu sa svojim demokratskim strukturama i kontrolnim mehanizmima – na nacionalnom i lokalnom nivou.

Dobrovoljni sport (grassroots) u Danskoj organizovan je kroz dvije glavne krovne organizacije: *DGI* i *Nacionalni olimpijski komitet i Sportska konfederacija Danske (DIF)*. Polovina svih lokalnih klubova/udruženja članovi su obje organizacije. Pored njih, *Danska federacija za sportske aktivnosti u kompanijama (DFIF)* organizuje sport u klubovima povezanim s kompanijama i radnim mjestima.⁷⁴

Što se tiče finansijske podrške, profiti od nacionalne lutrije i fudbalskih kladionica (*Danske Spil*) raspodjeljuju se u više neprofitnih oblasti, uključujući sport i kulturu. *Zakon o raspodjeli prihoda od nacionalne lutrije (Udlodningsloven)* utvrđuje fiksni iznos koji se indeksira prema cijenama, čime se obezbjeđuje finansiranje krovnih organizacija grassroots sporta.

Danska zdravstvena uprava (Sundhedsstyrelsen) sarađuje sa širokim spektrom privatnih organizacija u različitim projektima.

⁷³ Executive Order on basic subjects, vocational subjects and vocationally oriented Danish as a second language in vocational education and training, dostupno na: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2019/567>

⁷⁴ Youth Wiki, State of the Union, Sport, youth fitness and physical activity, dostupno na: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/denmark/73-sport-youth-fitness-and-physical-activity>

Zdravi u prirodi⁷⁵ (u saradnji sa Savjetom za boravak u prirodi)

Ovaj projekat obuhvata mjere koje imaju za cilj promociju aktivnosti na otvorenom u okviru opštinskih programa, namijenjenih između ostalog i djeci sa posebnim potrebama. *Danska zdravstvena uprava* dio je savjetodavne grupe i doprinosi savjetovanjem i stručnim znanjem iz oblasti javnog zdravlja i fizičke aktivnosti.

Zdrava djeca pokreću školu⁷⁶ (u saradnji sa Danskim školskim sportom)

Cilj projekta je da pomogne osnovnim i nižim srednjim školama u sprovođenju obaveze od 45 minuta fizičke aktivnosti dnevno. *Danska zdravstvena uprava* učestvuje u projektu kao dio panela zainteresovanih strana. Svrha panela je da pruži stručno znanje i ekspertizu u vezi sa sadržajem i ciljnom grupom različitih mjera u okviru projekta.

Tematska grupa: Fizička aktivnost (u okviru Mreže zdravih gradova)

Mreža zdravih gradova podržava javno zdravlje u opštinama stvaranjem sinergije i prilika za umrežavanje između opština, regiona, nacionalnih aktera i SZO. U tematskoj grupi za fizičku aktivnost mreža se fokusira na razvoj mjera koje podstiču fizičku aktivnost i na unapređenje saradnje između opština. *Danska zdravstvena uprava* učestvuje na sastancima grupe kako bi imala direktan dijalog sa opštinama.

Active Healthy Kids Global Alliance (AHK, u saradnji sa Univerzitetom Južne Danske) - Riječ je o međunarodnoj mreži koja procjenjuje stanje u vezi sa podsticanjem djece i mladih da budu aktivniji u svakodnevnom životu. *Univerzitet Južne Danske* nosilac je ovog projekta u Danskoj, dok *Danska zdravstvena uprava* učestvuje u radnoj grupi kao posmatrač.

Strategije i preporuke za unapređenje sporta i fizičke aktivnosti u Crnoj Gori:

Crna Gora bi, po uzoru na Dansku, mogla u narednom periodu razvijati politike usmjerene na podršku lokalnim sportskim organizacijama, korišćenje javnih prostora i prirode, monitoring i evaluaciju te međunarodnu saradnju i promociju sporta.

Važno je uvesti sistemsku podršku lokalnim sportskim klubovima i udruženjima kroz opštinske i državne fondove, slično danskom modelu po Folkeoplysningsloven. Poseban akcenat treba staviti na razvoj grassroots sporta, odnosno rekreativnog i amaterskog, a ne samo elitnog sporta. U tu svrhu moglo bi se osnovati i poseban fond za promociju fizičke aktivnosti i prevenciju bolesti, dostupan nevladinom sektoru, sportskim klubovima i školama.

Potencijal prirodnih i urbanih prostora treba maksimalno iskoristiti za promociju fizičke aktivnosti. Parkovi, obale i planine mogu postati mjesta za organizovane aktivnosti za djecu, mlade i ranjive grupe, slične projektima tipa „Zdravi u prirodi“. U urbanim sredinama trebalo bi postaviti besplatne sportske zone, poput teretana na otvorenom, staza za trčanje i biciklističkih staza, kako bi se stanovništvu omogućio lak i svakodnevni pristup fizičkoj aktivnosti.

⁷⁵ The Danish Outdoor Council, About us, dostupno na: <https://friluftsradet.dk/om-os>

⁷⁶ Danish School Sport, dostupno na: <https://skoleidraet.dk/sundeboernbevaegerskolen/sunde-boern-bevaeger-skolen/>

Praćenje i evaluacija rezultata je takođe ključna. Preporučuje se osnivanje tijela ili instituta po uzoru na danski IDAN, koje bi redovno pratilo stanje fizičke aktivnosti u Crnoj Gori. Nacionalna istraživanja o sportskim i rekreativnim navikama stanovništva trebalo bi provoditi na svakih tri do četiri godine, kako bi se programi kontinuirano unapređivali i prilagođavali potrebama građana.

Na međunarodnom planu, Crna Gora može se uključiti u projekte i mreže poput Active Healthy Kids Global Alliance i Međunarodne federacije školskog sporta (ISF). Organizacija velikih sportskih događaja mogla bi se povezati sa masovnim učešćem građana kroz rekreativne trke, biciklističke manifestacije ili festivale sporta, čime bi se dodatno podstakao aktivan i zdrav život među stanovništvom.

7.4. Francuska

Izrada i sprovođenje politika zdravlja i dobrostanja obično vodi ka izradi godišnjih nacionalnih planova koji definišu prioritete Vlade u oblasti zdravlja.

Nacionalni plan sporta i zdravlja 2019–2024 najčešće je dio ukupnih pravaca Nacionalne zdravstvene strategije. Njegov cilj je da promoviše fizičku aktivnost i sport kao „samostalan i važan faktor zdravlja i dobrostanja za sve, tokom čitavog života“.

Ova strategija se povezuje sa drugim planovima. Cilj je promocija sporta široj populaciji, sa posebnim fokusom na smanjenje socijalnih nejednakosti u pristupu fizičkoj aktivnosti i sportu, kao i razvoj fizičke aktivnosti.

Nacionalna strategija sporta i zdravlja 2019–2024⁷⁷ zasniva se na različitim pravcima:

- Promocija zdravlja i dobrostanja kroz fizičku aktivnost i sport;
- Razvoj i korišćenje fizičke aktivnosti prilagođene terapijskim ciljevima;
- Zaštita zdravlja sportista i jačanje bezbjednosti praksi i učesnika;
- Jačanje i širenje znanja.

Ove višegodišnje strategije se zatim sprovode na regionalnom nivou u partnerstvu sa Regionalnim zdravstvenim agencijama.

Na primjer, Ministarstvo sporta i Ministarstvo zdravlja sproveli su Nacionalnu strategiju sporta i zdravlja 2019–2024, koja je dio dinamike priprema za Olimpijske i Paraolimpijske igre 2024. godine.

⁷⁷ Ministry of sports, youth and community life, Accelerating the ecological transition of sport, dostupno na: <https://www.sports.gouv.fr/accelerer-la-transition-ecologique-du-sport-36>

Strategija je zasnovana na 4 ključna pravca:

- Promocija zdravlja i dobrostanja kroz fizičku aktivnost i sport;
- Razvoj i primjena prilagođene fizičke aktivnosti u terapijske svrhe;
- Zaštita zdravlja sportista i jačanje bezbjednosti učesnika;
- Jačanje i širenje znanja.⁷⁸

Strategija takođe ima za cilj smanjenje socijalnih i teritorijalnih nejednakosti u pristupu fizičkoj aktivnosti i sportu.

Neke od konkretnih mjera strategije:

- Promocija fizičkih i sportskih aktivnosti među učenicima i studentima, posebno kroz mrežu mladih ambasadora zdravlja i oznake poput „Generacija 2024“ ili „Sportske srijede“;
- Podsticanje fizičke aktivnosti među mladima koji su pod nadzorom sistema sudske zaštite maloljetnika, u cilju njihove reintegracije u društvo;
- Jačanje sinergije između školskih i univerzitetskih federacija i sportskih saveza u promociji fizičke aktivnosti kao faktora zdravlja i dobrostanja, kroz višepartnerske sporazume;
- Formiranje centara sporta i zdravlja širom zemlje, otvorenih za sve građane, posebno za mlade koji treba da (ponovo) započnu praksu fizičke aktivnosti u cilju zdravlja i dobrostanja. Ovi centri imaju i edukativnu ulogu, pomažući pojedincima da razviju samostalnost u odnosu prema fizičkoj aktivnosti u zdravstvene svrhe.

Strategija se zasniva na modelu višepartnerskog upravljanja:

Na nacionalnom nivou, Interresorski komitet za zdravlje (osnovan Dekretom br. 2014-629 od 18. juna 2014.) odgovoran je za validaciju strategije, praćenje njenog sprovođenja i donošenje odluka o eventualnim izmjenama. Sastaje se jednom godišnje i oslanja se na pripremni rad stalnog komiteta.

Upravni odbor (COFIL) sastaje se najmanje jednom godišnje. Naučne smjernice obrađuju članovi Naučne grupe, koju čine nezavisni stručnjaci iz oblasti društvenih i humanističkih nauka, sporta, STAPS-a (nauke i tehnike fizičkih aktivnosti i sporta), javnog zdravlja i epidemiologije. COFIL uključuje centralne administracije koje doprinose sprovođenju strategije, predstavnike regionalnih zdravstvenih agencija, regionalne akademske delegacije za mlade, volonterizam i sport (DRAJES), lokalne vlasti, Francuski nacionalni olimpijski i sportski komitet (CNOSF), Francuski paraolimpijski komitet (CPSF), Nacionalnu agenciju za javno zdravlje, Nacionalnu agenciju za bezbjednost hrane, životne sredine i radne sredine (ANSES), Nacionalni opservatorij za fizičku aktivnost i sedentarno ponašanje (ONAPS), Institut za biomedicinska istraživanja i epidemiologiju sporta (IRMES), kao i CNAMTS.

⁷⁸ Youth Wiki, State of the Union, Sport, youth fitness and physical activity, dostupno na: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/france/73-sport-youth-fitness-and-physical-activity>

Na regionalnom nivou, decentralizovane službe Ministarstva sporta i regionalne zdravstvene agencije obezbjeđuju sprovođenje Nacionalne strategije sporta i zdravlja. U saradnji sa lokalnim akterima, zajednički promovišu razvoj sporta.

Ministarstvo nadležno za sport promoviše i djeluje u korist pristupa sportskim aktivnostima za sve, te nastoji da smanji nejednakosti u pristupu, posebno za žene.

Podsticanje žena da se bave sportom

U Francuskoj, žene imaju upola manje pristupa sportu nego muškarci, naročito u određenim oblastima. U pojedinim veoma popularnim sportskim savezima stopa ženskih članova iznosi svega 4%. Takođe, samo 20% žena koje se bave sportom to čini kroz sportske klubove.

Godine 2021, **Visoki audiovizuelni savjet (Conseil Supérieur de l'Audiovisuel)**, u partnerstvu sa Ministarstvom sporta i uz podršku Državnog sekretarijata za ravnopravnost žena i muškaraca i borbu protiv diskriminacije, Francuskog nacionalnog olimpijskog i sportskog komiteta (CNOSF) i Francuskog paraolimpijskog i sportskog komiteta (CPSF), pokrenuo je operaciju *Ženski sport*. Cilj ove inicijative je promocija ženskog sporta u medijima, podsticanjem televizijskih i radijskih stanica da uvrste više prenosa, emisija, priloga i intervjua posvećenih ženskom sportu i sportistkinjama uopšte.

Dodatne mjere uključuju i izradu **sportskog vodiča za trudnice**, budući da je jedan od najčešćih razloga za prestanak bavljenja sportom kod žena upravo materinstvo. Ministarstvo sporta je, uz stručnu pomoć ginekologa i babica, objavilo vodič za trudnice i mlade majke kako bi im pružilo smjernice za fizičku aktivnost i sport. Vodič je dostupan na zvaničnom sajtu Ministarstva sporta: sports.gouv.fr/IMG/pdf/guide-apsetmaternite.pdf.⁷⁹

Obezbeđivanje poštovanja i integriteta žena u klubovima

Politika borbe protiv nasilja u sportu, čije su žrtve najčešće žene, takođe je jedan od ključnih prioriteta Ministarstva sporta. Kroz planove prevencije nasilja djeluje se protiv svih oblika seksizma i podstiče stvaranje „bezbjednog i respektabilnog okruženja za žene“. U tu svrhu, Direkcija za sport sarađuje sa sportskim udruženjima na razvoju modula obuke za trenere. Takođe, ministarstvo je pokrenulo platformu za provjeru integriteta volontera–trenera koji rade u sportskim organizacijama.

Fizičko vaspitanje u školama

Sport se u Francuskoj smatra faktorom koji doprinosi socijalnoj inkluziji i boljem zdravlju, pa je kao takav i obavezan školski predmet, poznat kao **EPS – fizičko i sportsko vaspitanje (éducation physique et sportive)**.

EPS ima tri glavna cilja:

- unapređenje fizičkih, motoričkih i organskih sposobnosti;
- pristup kulturnim vrijednostima koje predstavljaju sportske aktivnosti;
- sticanje vještina neophodnih za održavanje zdravog fizičkog života i formiranje socijalno odgovornih građana.

⁷⁹ Youth Wiki, State of the Union, Sport, youth fitness and physical activity, dostupno na: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/france/73-sport-youth-fitness-and-physical-activity>

Nastava sporta definisana je zvaničnim nastavnim planovima i programima osnovnog i srednjeg obrazovanja:

- Programi za osnovne škole (*BO hors-série* br. 3 od 19. juna 2008),
- Programi za srednje škole (*Order of 8 July 2008, B.O special No. 6 od 28. avgusta 2008; u primjeni od školske 2009/2010.*)⁸⁰,
- Zajednički program za drugi razred opšte i tehnološke srednje škole, kao i za treći i završni razred, definisan *Uredbom od 17. januara 2019, objavljenom u BO spécial br. 1 od 22. januara 2019.*

Nastavnici imaju na raspolaganju širok spektar digitalnih nastavnih resursa za pripremu časova, uključujući i sajt Ministarstva nacionalnog obrazovanja **Eduscol**⁸¹, posvećen EPS-u, gdje se nalaze informacije o takmičenjima, programima i novostima.

Fizičko vaspitanje u osnovnim školama

U predškolskim i osnovnim školama, za fizičko vaspitanje je predviđeno **108 sati godišnje**, što u prosjeku iznosi tri sata sedmično. EPS je usmjeren na pet glavnih oblasti učenja (*champs d'apprentissage*):

- razvoj motoričkih sposobnosti i izražavanja tijelom;
- učenje metoda i alata kroz vježbu i sport;
- dijeljenje pravila, preuzimanje uloga i odgovornosti;
- učenje očuvanja kondicije redovnim vježbanjem;
- usvajanje umjetničke i sportske fizičke kulture.

Osim razvoja motoričkih sposobnosti i unapređenja zdravlja, EPS ima i važnu socijalnu ulogu, jer doprinosi:

- zdravstvenom obrazovanju i boljem upoznavanju učenika sa sopstvenim tijelom;
- obrazovanju o bezbjednosti kroz kontrolisano preuzimanje rizika;
- razvoju odgovornosti i samostalnosti, kao i prenošenju etičkih i društvenih vrijednosti poput poštovanja pravila, sebe i drugih.

Godine 2022. Ministarstvo nacionalnog obrazovanja i omladine je, zajedno sa Ministarstvom sporta i Olimpijskih i Paraolimpijskih igara, preuzelo zajedničku obavezu da svakom učeniku osnovne škole omogući najmanje **30 minuta dnevne fizičke aktivnosti (DPA)**, pored već postojećih časova fizičkog vaspitanja i sporta.

⁸⁰ Order of July 9, 2008 establishing the programs for teaching mathematics, physics-chemistry, life and earth sciences, and technology for the sixth, fifth, fourth, and third grades of secondary school, dostupno na: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000019284519>

⁸¹ Physical education and sports, dostupno na: <https://eduscol.education.fr/2334/education-physique-et-sportive>

Ova mjera dio je pristupa „Škola koja promoviše zdravlje“ i Nacionalne strategije sporta i zdravlja. Usklađena je sa članom 17. Zakona iz 2022. od 2. marta 2022. godine, kojim se teži demokratizaciji sporta u Francuskoj.

Nakon prve godine pozitivne eksperimentalne primjene u volonterskim školama, mjera je stupila na snagu od početka školske 2022. godine. Na taj način se podstiče svakodnevna fizička aktivnost u svim školskim i vanškolskim okruženjima i periodima, u zavisnosti od izbora nastavnih timova. Prilagođeno kontekstu svake škole, „30 minuta dnevne fizičke aktivnosti“ može imati različite oblike i biti sprovedeno tokom nastavnih časova, odmora ili u vezi sa školskim sadržajem. Podstiče se i saradnja sa lokalnim sportskim klubovima.⁸²

Za svaku akademsku direkciju nacionalnih obrazovnih službi imenovan je **referent za 30 minuta dnevne fizičke aktivnosti**, odgovoran za praćenje i podršku.

Srednje škole

Svi učenici srednjih škola imaju obavezne časove fizičkog vaspitanja svake nedjelje – četiri časa u 7. razredu (prva godina) i tri časa u svim ostalim godinama. Ovi časovi se vrednuju u okviru **DNB-a** (Diplôme national du brevet – nacionalni sertifikat o osnovnom obrazovanju), putem kontinuiranog ocjenjivanja.

Učenici mogu da biraju između 26 fizičkih, sportskih i umjetničkih aktivnosti definisanih na nacionalnom nivou. Prema Zajedničkoj bazi znanja i vještina, svi učenici moraju da uče plivanje, odnosno da steknu vještinu „naučiti plivati“.

Na nivou srednje škole, fizičko vaspitanje ima i šire obrazovne ciljeve:

- poštovanje pravila,
- rad na projektnoj osnovi,
- preuzimanje odgovornosti,
- znanje i briga o sopstvenom zdravlju.

Više srednje škole (liceji)

Svi učenici liceja pohađaju 2 časa obaveznog fizičkog vaspitanja (EPS) sedmično. Nastavni plan i program za opšte i tehnološke liceje uključuje aspekte vezane za Zakon o orijentaciji i planiranju budućnosti škola br. 2005-380 od 23. aprila 2005. godine i predstavlja nastavak gradiva iz srednje škole. EPS se vrednuje u okviru mature (Baccalauréat) putem kontinuirane provjere znanja (CCF) tokom završne godine.

Učenici koji žele više da se posvete sportskom treningu imaju mogućnost da odaberu:

- **izborne časove EPS-a** u trajanju od 3 sata nedjeljno tokom sve tri godine liceja, fokusirajući se na dvije aktivnosti;
- **istraživačke časove** u trajanju od 5 sati nedjeljno u prvoj godini liceja, sa mogućnošću nastavka kroz dodatnu nastavu od 4 sata nedjeljno u završnom ciklusu.

82 Youth Wiki, State of the Union, Sport, youth fitness and physical activity, dostupno na: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/france/73-sport-youth-fitness-and-physical-activity>

Olimpijske i paraolimpijske igre Pariz 2024

Povodom organizacije Olimpijskih i Paraolimpijskih igara 2024. godine, Ministarstva obrazovanja i sporta odlučila su da potvrde važnost sporta kroz donošenje cirkulara za obrazovno osoblje. Cirkular, izdat 2021. godine, naglašava da „kontekst organizacije Olimpijskih i Paraolimpijskih igara Pariz 2024 pruža jedinstvenu priliku za razvoj mjesta fizičke aktivnosti i sporta u životu svakog djeteta“.

Ova namjera ogleda se u razvoju mapa puta sa osam prioriteta:

1. Jačanje osnovnih znanja kroz sport;
2. Promocija, razvoj i povećanje vremena fizičke aktivnosti mladih;
3. Kreiranje specijalizovanog kursa fizičkog vaspitanja, sportskih praksi i kulture u opštoj srednjoj školi;
4. Formiranje stručnog sportskog smjera u okviru stručnih škola;
5. Razvoj fizičkog vaspitanja i sporta za mlade sa invaliditetom;
6. Jačanje obrazovnih saveza u prioritetnim oblastima;
7. Prilagođavanje školovanja vrhunskih sportista i njihovih karijernih puteva u okviru nacionalnog obrazovnog sistema;
8. Posebna pažnja na dostupnost sportskih objekata.⁸³

Fizičko vaspitanje (EPS) u Francuskoj zasniva se na partnerstvu između Ministarstva nacionalnog obrazovanja, različitih sportskih udruženja i lokalnih vlasti koje pružaju podršku na različite načine – grantovima za školska udruženja i pomoći u funkcionisanju sportskih objekata. Ova međusektorska saradnja posebno se ostvaruje kroz koncept „vanškolskog sporta“ (*sport scolaire*).

Pored fizičkog vaspitanja, koje se izučava tokom redovnih školskih časova, učenici imaju mogućnost da se bave dodatnim sportskim aktivnostima kroz „**vanškolski sport**“. Ovo je organizovano od strane školskih sportskih udruženja kojima je povjerena misija javne službe u obrazovne i socijalne svrhe. Njihova uloga je precizirana u ugovorima koje potpisuju sa Ministarstvom nacionalnog obrazovanja. Ova školska partnerska udruženja su:

- Na nivou osnovne škole: USEP – Sportski savez za obrazovanje u osnovnoj školi (*Union sportive de l'enseignement du premier degré*);
- Na nivou srednje škole: UNSS – Nacionalni savez za vanškolski sport (*Union nationale du sport scolaire*).⁸⁴

U svakoj srednjoj školi i liceju mora biti osnovano udruženje vanškolskog sporta. Kao integralni dio strateškog plana institucije, ono doprinosi razvoju akademskog života unutar škole.

⁸³ Youth Wiki, State of the Union, Sport, youth fitness and physical activity, dostupno na: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/france/73-sport-youth-fitness-and-physical-activity>

⁸⁴ UNSS, UNSS and the Limoges Academy join forces to promote school sport!, dostupno na: <https://www.unss.org/>

Udruženje omogućava učenicima da se bave jednim ili više sportova, tri sata sedmično, tokom cijele godine, pored časova fizičkog vaspitanja. Takođe, učenici se podstiču da se uključe u život sportskog udruženja i u organizaciju događaja i takmičenja. Školska sportska udruženja su federativno povezana unutar UNSS-a. Prema podacima iz 2018. godine, UNSS je izdao 660.000 individualnih licenci i imao je 9.300 akreditovanih klubova (*Chiffres-clés du sport 2020, INJEP*).⁸⁵

Vanškolski sport na nivou škole takođe pruža priliku za uspostavljanje međunarodnih partnerstava i organizovanje brojnih kulturnih razmjena, naročito kroz saradnju sa sportskim timovima institucija iz drugih zemalja.

Preporuke za Crnu Goru – nadogradnja postojećeg fizičkog vaspitanja:

Za unapređenje fizičkog vaspitanja u Crnoj Gori predlaže se uvođenje dodatnih trideset minuta dnevne fizičke aktivnosti pored već postojećih časova fizičkog vaspitanja. Aktivnosti bi se mogle organizovati fleksibilno – tokom školskih odmora, van časova, kroz projekte ili u saradnji sa lokalnim sportskim klubovima. Svaka škola trebalo bi da imenuje koordinatora odgovornog za praćenje sprovođenja ovih aktivnosti i pružanje podrške učenicima i nastavnicima. Cilj je da se kod djece i mladih razvije navika svakodnevne fizičke aktivnosti i zdravog načina života.

Takođe, preporučuje se osnivanje školskih sportskih udruženja u svim srednjim, a po mogućnosti i u osnovnim školama. Ova udruženja omogućila bi učenicima da se bave jednim ili više sportova tri sata sedmično tokom cijele godine, da se aktivno uključe u organizaciju takmičenja, turnira i drugih školskih događaja, te da uspostave saradnju sa nacionalnim sportskim savezima i mogućnost međunarodnih partnerskih razmjena. Udruženja bi mogla imati formalni status i blisku saradnju sa Ministarstvom sporta, po uzoru na francuski model.

Poseban fokus trebalo bi staviti na uključivanje djevojaka u vanškolske sportske aktivnosti. To se može postići kroz programe za trudnice i mlade majke koje žele da ostanu aktivne, osiguravanje sigurnog i poštovanja dostojnog okruženja u školama i sportskim klubovima, kao i medijsku promociju ženskog sporta i sportistkinja kao uzora mladima.

Podsticajno bi bilo organizovati tematske sportske projekte i takmičenja u školama, inspirisane velikim međunarodnim događajima poput Olimpijskih i Paraolimpijskih igara, kao i razvijati međunarodnu saradnju i razmjene između škola i omladinskih sportskih klubova. Učenici bi trebalo da budu uključeni u planiranje i realizaciju ovih aktivnosti kako bi se razvijale njihove liderske i organizacione vještine.

Na kraju, važno je uspostaviti jedinstveni sistem praćenja učestvovanja u vanškolskim sportskim aktivnostima, kojim bi Ministarstvo prosvjete i Ministarstvo sporta mogli pratiti broj učesnika, učestalost aktivnosti, uključivanje djevojaka i ranjivih grupa. Rezultati ovog praćenja mogli bi poslužiti za unapređenje postojećih programa i širenje najboljih praksi širom Crne Gore.

⁸⁵ *Chiffres-clés du sport 2020*, dostupno na: <https://injep.fr/wp-content/uploads/2020/11/Chiffres-cles-sport-2020.pdf>

8. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

MASTER tim⁸⁶ je sproveo istraživanje javnog mnjenja s ciljem sagledavanja stvarnog stanja u oblasti fizičke aktivnosti mladih, njihovog angažmana u sportu i opštih stavova o zdravlju. **Fokus istraživanja bio je na demografskim, socijalnim i ekonomskim aspektima, kao i na percepciji ispitanika o značaju fizičke aktivnosti, ishrane, mentalnog blagostanja i faktora koji utiču na zdrav stil života.**

Istraživanje je sprovedeno tokom tri mjeseca – **marta, aprila i maja 2025.godine**, a **anketni upitnik je ispunilo ukupno 250 ispitanika.**

Najveći broj ispitanika dolazi iz centralnog regiona Crne Gore – **čak 74,5%, dok iz južnog regiona dolazi 16%**, a najmanje ispitanika je iz **sjevernog regiona (9,5%)**. Većinu uzorka čine **osobe ženskog pola (56,4%), dok muškarci čine 43,6%**. **Najzastupljenije starosne grupe su 19–22 godine (30,9%) i 23–26 godina (30,0%), a najmanje je ispitanika starijih od 35 godina.**

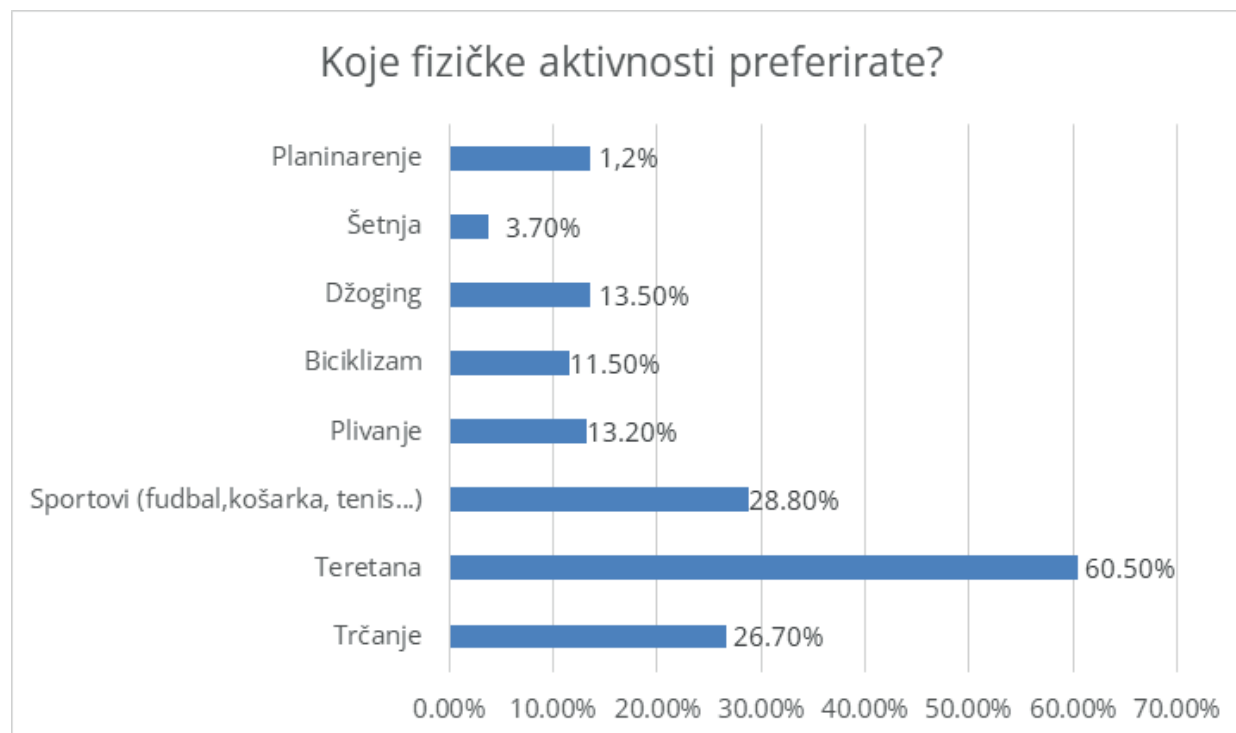
Istraživanje je imalo za cilj dobijanje podataka koji će pomoći u razumijevanju navika i prepreka koje mladi imaju kada je riječ o zdravim stilovima života. Na osnovu prikupljenih mišljenja o učestalosti fizičke aktivnosti, razlikama u navikama po polu, uzrastu i socioekonomskom statusu, kao i stavovima o dostupnosti sportskih objekata, podršci porodice i institucija, biće moguće oblikovati preporuke za kreiranje adekvatnih i efektivnih javnih politika.

86 Mreža za evropske politike – MASTER, projekat finansiran od strane Ministarstva sporta i mladih pod nazivom „Evropska praksa za razvoj sporta u Crnoj Gori“, dostupno na: <https://master-mne.me/projekat-evropska-praksa-za-razvoj-sporta-u-crnoj-gori/>

Grafikon 1.

Najveći broj ispitanika **(35%) odgovorio je sa 3** na skali od 1 do 5, što ukazuje na **umjerenu učestalost bavljenja fizičkom aktivnošću**. Značajan broj ispitanika naveo je da to čini **često (24,7%)** i **veoma često (23%)**, dok manji procenat njih fizičku aktivnost upražnjava **rijetko (15,2%)** ili **nikada (2,1%)**. Ovi podaci sugerišu da većina građana prepoznaje važnost fizičke aktivnosti i da je redovno uključena u neku formu kretanja, iako dominira srednji intenzitet.

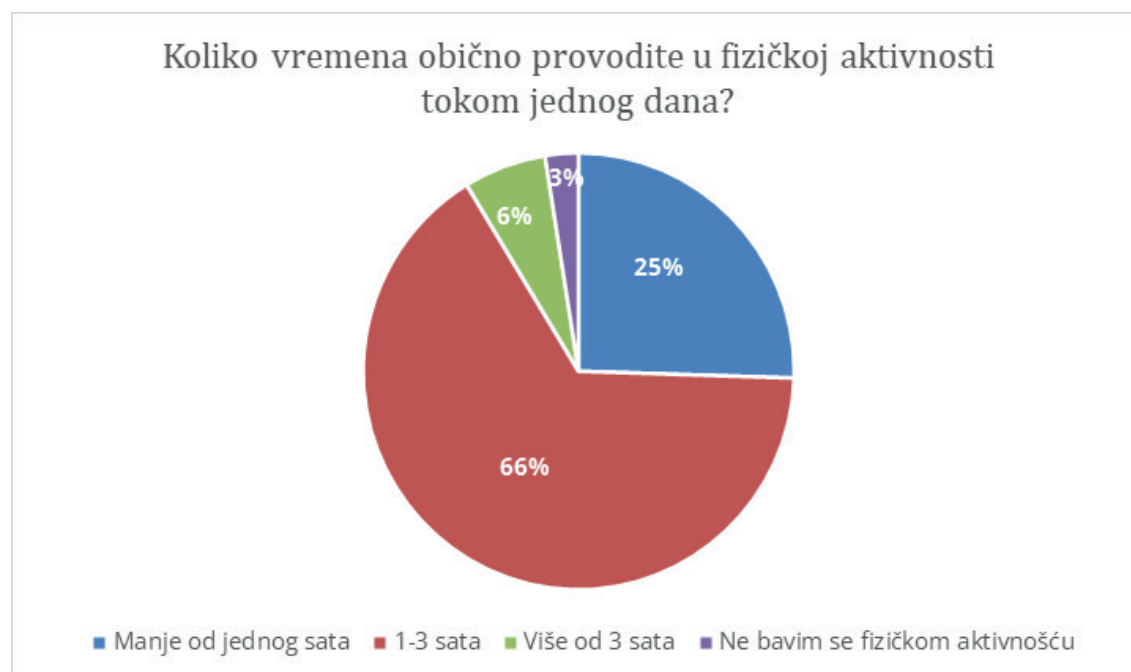
Grafikon 2.

Rezultati pokazuju da je **teretana** **ubjedljivo najpopularniji oblik fizičke aktivnosti**, koju preferira **60,5% ispitanika**. Znatno manji, ali i dalje značajan broj učesnika navodi **sportove** poput fudbala, košarke i tenisa (**28,8%**) i **trčanje** (**26,7%**) kao svoj izbor. Manje zastupljene aktivnosti uključuju **džoging** (**13,6%**), **plivanje** (**13,2%**), **biciklizam** (**11,5%**) i **šetnju** (**8,6%**), dok su **planinarenje** (**1,2%**) i **ostale aktivnosti** (**6,4%**) na začelju liste. Ovakva raspodjela ukazuje na sklonost ka intenzivnijim i strukturisanim oblicima fizičkog angažovanja, dok aktivnosti na otvorenom i u prirodi bilježe manji interes. To može ukazivati na ograničen pristup, nedostatak infrastrukture ili jednostavno različite prioritete u načinu provođenja slobodnog vremena.

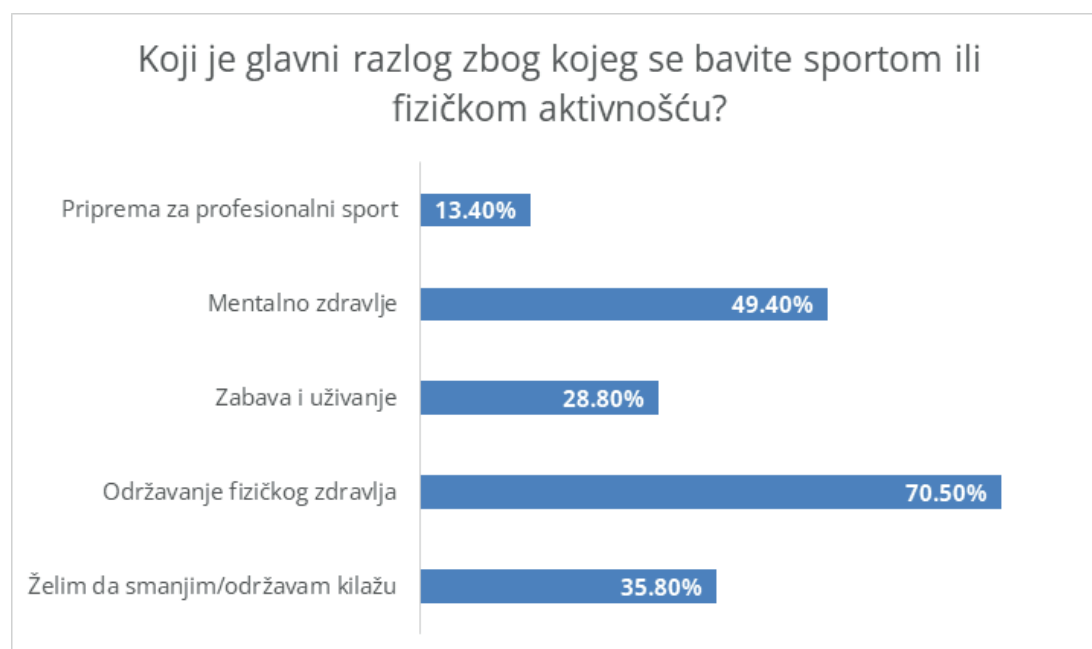
Grafikon 3.

Velika većina ispitanika **(86,5%) nije član nijednog sportskog kluba ili organizacije, dok je svega 13,5% navelo da jeste član**. Ovakvi rezultati ukazuju na nizak nivo formalnog uključivanja građana u sportske strukture, što može biti posljedica ograničene ponude, nedostatka informacija, finansijskih barijera ili preferencije za individualne aktivnosti.

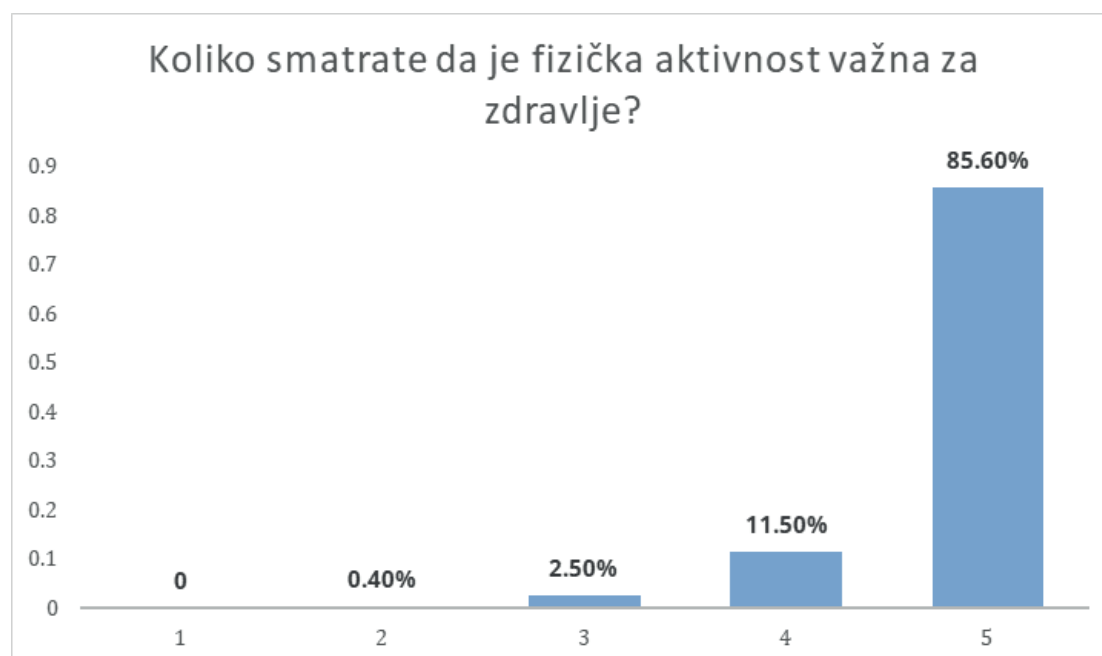
Grafikon 4.

Većina ispitanika (**65,8%**) navodi da tokom dana u fizičkoj aktivnosti provodi između **1 i 3 sata**, dok **četrтина njih (25,5%)** ulaže **manje od 1 sata dnevno**. **Više od 3 sata** aktivnog vremena prijavilo je svega **6,2%**, dok se **2,5% ispitanika uopšte ne bavi fizičkom aktivnošću**. Ovakvi rezultati ukazuju na generalno pozitivan trend kada je riječ o dnevnom angažovanju u fizičkim aktivnostima, pri čemu najveći dio populacije pokazuje umjerenu do visoku posvećenost.

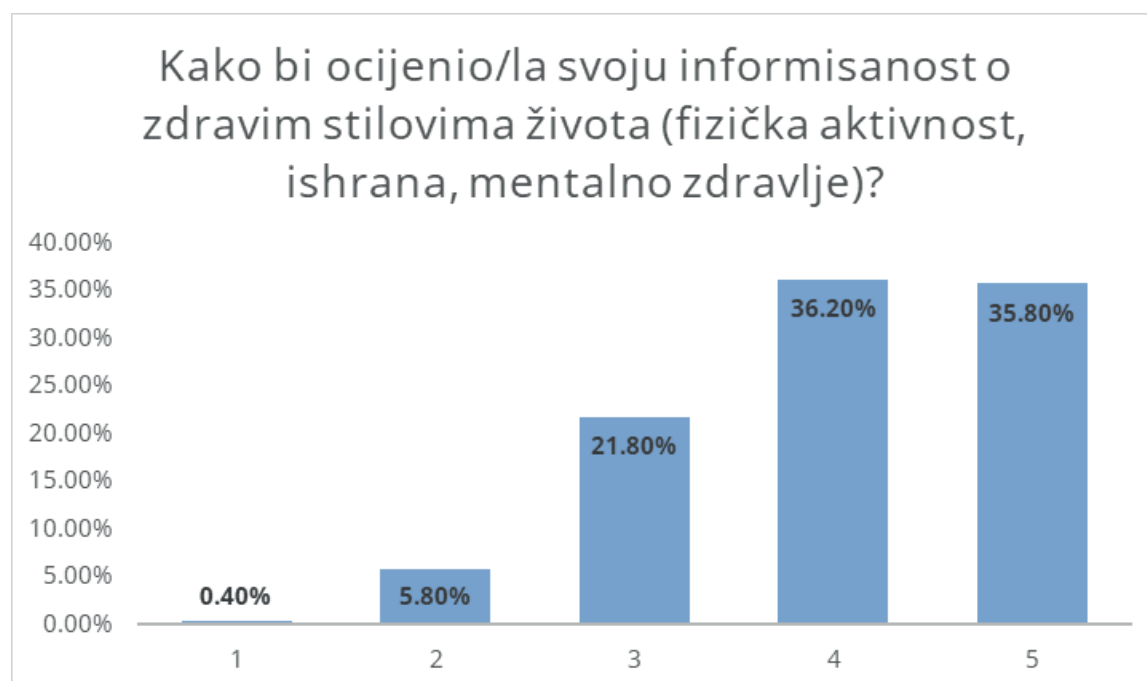
Grafikon 5.

Glavni motiv zbog kojeg se građani bave fizičkom aktivnošću je **održavanje fizičkog zdravlja**, što je istaklo čak **70,4% ispitanika**. **Mentalno zdravlje** takođe ima značajnu ulogu, sa **49,4%** odgovora, dok je **kontrola tjelesne težine** razlog za **35,8%** njih. Nešto manji broj ispitanika fizičku aktivnost vidi kroz **zabavu i uživanje (28,8%)**, dok se **13,5% priprema za profesionalni sport**. Kategoriju „ostalo“ navelo je svega **4%** ispitanika. Ovi nalazi potvrđuju da većina građana prepoznaje višestruke koristi fizičke aktivnosti, pri čemu dominira briga o zdravlju, kako fizičkom tako i mentalnom. Značajan udio motivisan je i estetskim ili rekreativnim razlozima, dok je profesionalno bavljenje sportom zastupljeno u manjoj mjeri.

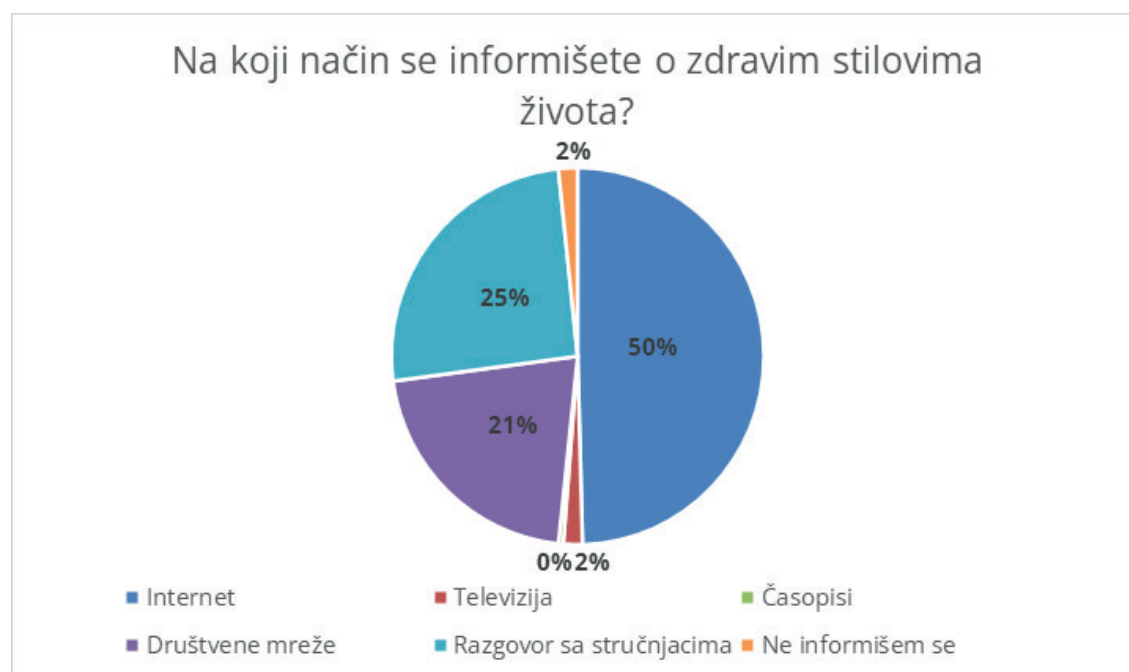
Grafikon 6.

Ogromna većina ispitanika (**85,6%**) smatra da je **fizička aktivnost veoma važna za zdravlje, ocjenjujući je najvišom ocjenom (5)** na skali od 1 do 5. Dodatnih **11,5% ocjenjuje je sa 4**, dok je svega **2,5% dalo ocjenu 3**, a **0,4% ocjenu 2**. Ocjena **1** (uopšte nije važna) nije zabilježena. Ovi podaci jasno pokazuju visok nivo svijesti među građanima o značaju fizičke aktivnosti za očuvanje zdravlja.

Grafikon 7.

Većina ispitanika ocjenjuje svoju informisanost o zdravim stilovima života kao **visoku** – **36,2%** je **navelo ocjenu 4**, a **35,8% najvišu ocjenu 5**. **Umjeren nivo informisanosti (ocjena 3) izabralo je 21,8%**, dok se **manji broj** ispitanika smatra slabo informisanim – sa **ocjenom 2 njih 5,8%**, a ocjenu **1** (uopšte nisam informisan/a) dalo je svega **0,4%**. Ovi rezultati ukazuju na to da **gotovo tri četvrtine ispitanika ima visok stepen svijesti** o važnosti fizičke aktivnosti, ishrane i mentalnog zdravlja.

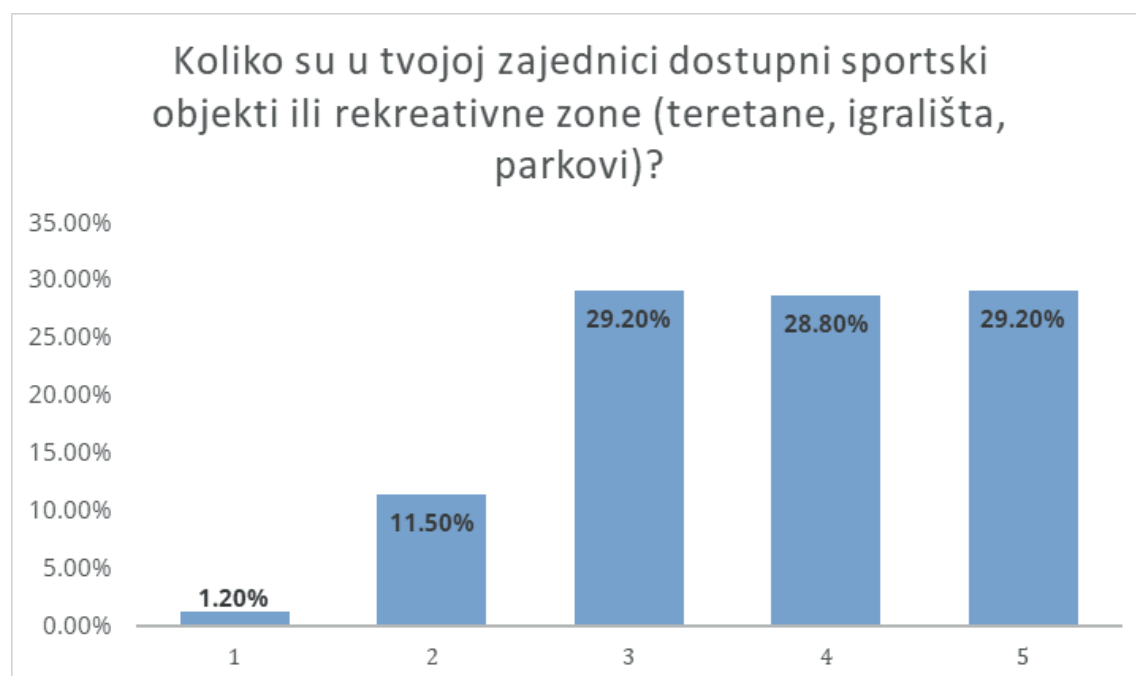
Grafikon 8.

Najveći broj ispitanika (**48,1%**) navodi **internet** kao glavni izvor informacija o zdravim stilovima života. Slijede **razgovori sa stručnjacima** – poput trenera i ljekara (**24,7%**) i **društvene mreže** sa **20,6%**. Manji broj ispitanika se informiše putem **televizije (1,6%)**, **časopisa (0,4%)** i **ostalih izvora (2,9%)**, dok se **1,6% uopšte ne informiše**. Ovi rezultati ukazuju na to da se građani dominantno oslanjaju na digitalne kanale i direktnu komunikaciju sa stručnjacima kada je riječ o zdravim navikama. Klasični mediji, poput televizije i štampe, gube primat, što dodatno potvrđuje važnost jačanja digitalnog sadržaja i stručnih online resursa u promociji zdravog načina života

Grafikon 9.

Gotovo polovina ispitanika (**49,8%**) **smatra da društvene mreže pozitivno utiču** na njihovu motivaciju za fizičku aktivnost i zdravu ishranu. **Neutralan stav** ima **34,6%**, dok **12,3% navodi da nema mišljenje o toj temi**. Manji procenat (**3,3%**) osjeća **negativan uticaj**, navodeći da ih društvene mreže često obeshrabre. Ovi podaci pokazuju da društvene mreže imaju značajnu motivacionu ulogu za većinu građana, ali i da kod određenog dijela populacije izazivaju indiferentnost ili čak kontraefekat.

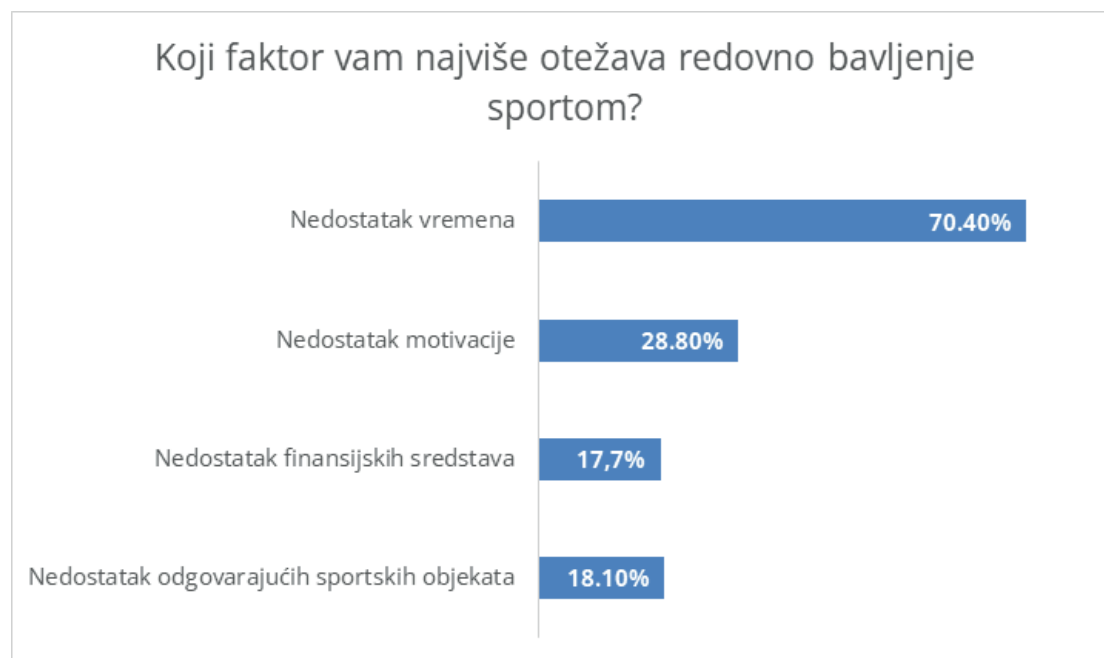
Grafikon 10.

Prema odgovorima ispitanika, **dostupnost sportskih objekata i rekreativnih zona** u zajednici ocijenjena je uglavnom **pozitivno** – čak **29,2%** ispitanika daje maksimalnu ocjenu **5**, dok isti procenat bira srednju ocjenu **3**, a vrlo blizu je i ocjena **4** sa **28,8%**. Manji broj ispitanika ocjenjuje dostupnost kao **slabu (11,5%)** ili **veoma lošu (1,2%)**, što ukazuje da je **velika većina zadovoljna postojećom infrastrukturom** ili je doživljava kao umjereno zadovoljavajuću. Ovi rezultati sugeriraju da sportski i rekreativni sadržaji u mnogim sredinama postoje i da su relativno dostupni građanima, ali da još postoji prostor za unapređenje – posebno u zajednicama koje su slabije pokrivene ovom infrastrukturom.

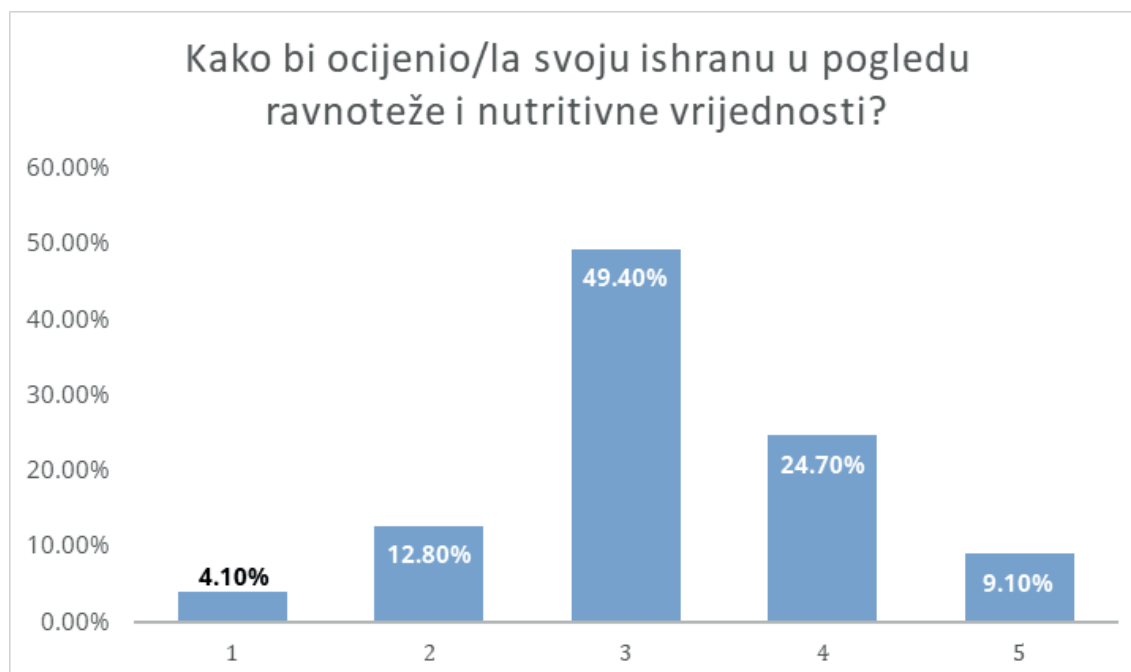
Grafikon 11.

Čak **65% ispitanika** navodi da bi bili **veoma motivisani** da se bave fizičkom aktivnošću ako bi imali **besplatan pristup sportskim objektima**, dok bi **23,5%** bilo **djelimično motivisano**. Samo **3,7%** kaže da ih ni besplatan pristup ne bi podstakao, dok **7,8%** nije sigurno kakav bi bio njihov odgovor. Ovakvi rezultati jasno ukazuju da **ekonomski faktori igraju važnu ulogu** u odluci o bavljenju fizičkom aktivnošću. Pružanje besplatnog ili subvencionisanog pristupa sportskim sadržajima moglo bi značajno povećati fizičku aktivnost građana i doprinijeti opštem zdravlju zajednice.

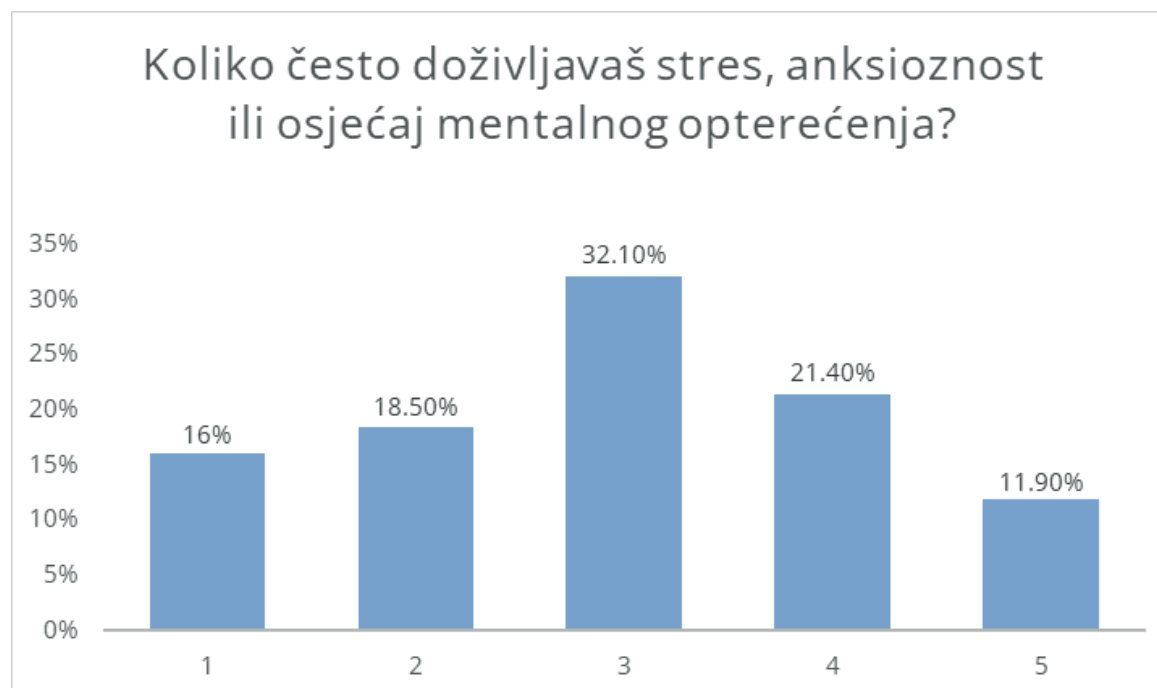
Grafikon 12.

Najveći broj ispitanika (**70,4%**) ističe da im je **nedostatak vremena** glavni razlog zbog kojeg se ne bave redovno sportom. Slijedi **nedostatak motivacije** sa **28,2%**, dok **finansijske prepreke** navodi **17,7%**, a **nedostatak sportskih objekata** **18,1%**. Ostali razlozi čine svega **7,2%** odgovora. Ovi podaci jasno pokazuju da, pored objektivnih prepreka kao što su novac ili infrastruktura, **vremenska ograničenja i lična motivacija** predstavljaju ključne barijere.

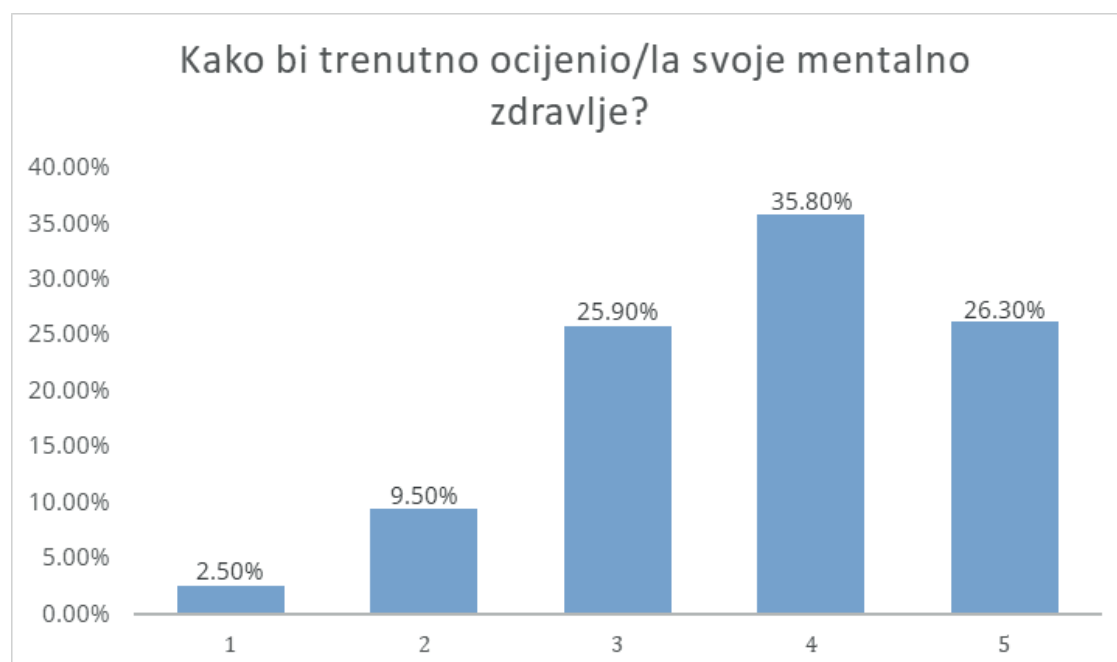
Grafikon 13.

Većina ispitanika ocjenjuje svoju ishranu kao prosječnu – čak **49,4%** bira ocjenu **3** na skali od 1 do 5. Oko **24,7%** smatra da se hrani relativno dobro (**ocjena 4**), dok samo **9,1%** ocjenjuje svoju ishranu kao odličnu (**ocjena 5**). S druge strane, **16,9%** ispitanika daje sebi **lošu ili vrlo lošu ocjenu (1 i 2)**. Ovi podaci ukazuju na potrebu za većim ulaganjima u **edukaciju o zdravoj ishrani**, posebno jer većina građana prepoznaje da ima prostora za poboljšanje u pogledu nutritivne ravnoteže.

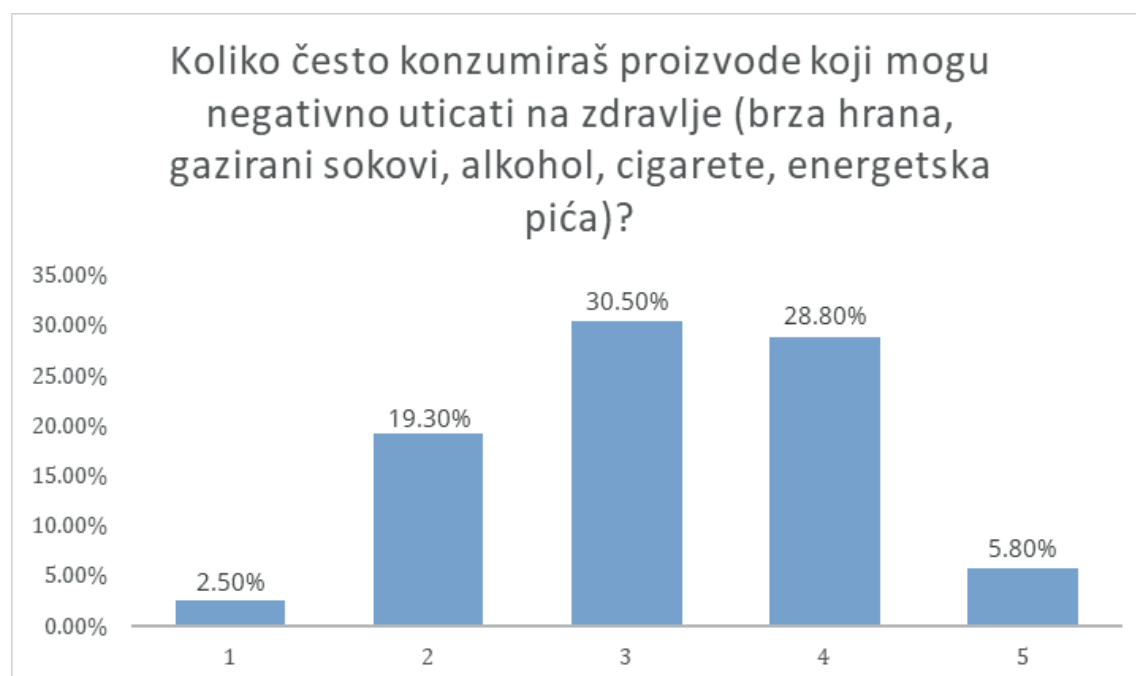
Grafikon 14.

Najveći broj ispitanika (**32,1%**) navodi da **povremeno** doživljava stres, anksioznost ili mentalno opterećenje. Takođe, značajan broj njih (**21,4%**) osjeća se **često** opterećeno, dok **11,9%** tvrdi da je to za njih **vrlo česta pojava**. S druge strane, **34,5%** navodi da **rijetko ili nikada** ne doživljava ovakva stanja. Ovi nalazi ukazuju na to da se **stres i mentalno opterećenje javljaju kod većine ispitanika**, što otvara prostor za jačanje **programa mentalnog zdravlja i podrške**, posebno među mladima.

Grafikon 15.

Na pitanje kako trenutno ocjenjuju svoje mentalno zdravlje, najveći broj ispitanika (**35,8%**) dao je ocjenu 4, dok ih **26,3%** smatra da je njihovo mentalno zdravlje odlično (ocjena 5). Srednju ocjenu (3) dalo je 25,9% ispitanika. Niže ocjene (1 i 2) dalo je ukupno **12%** učesnika. Ovakva raspodjela ukazuje na **generalno pozitivnu sliku o sopstvenom mentalnom zdravlju**, ali i postojanje značajne grupe ispitanika koji smatraju da je njihovo stanje prosječno ili lošije, što ističe potrebu za kontinuiranom podrškom u oblasti mentalnog zdravlja.

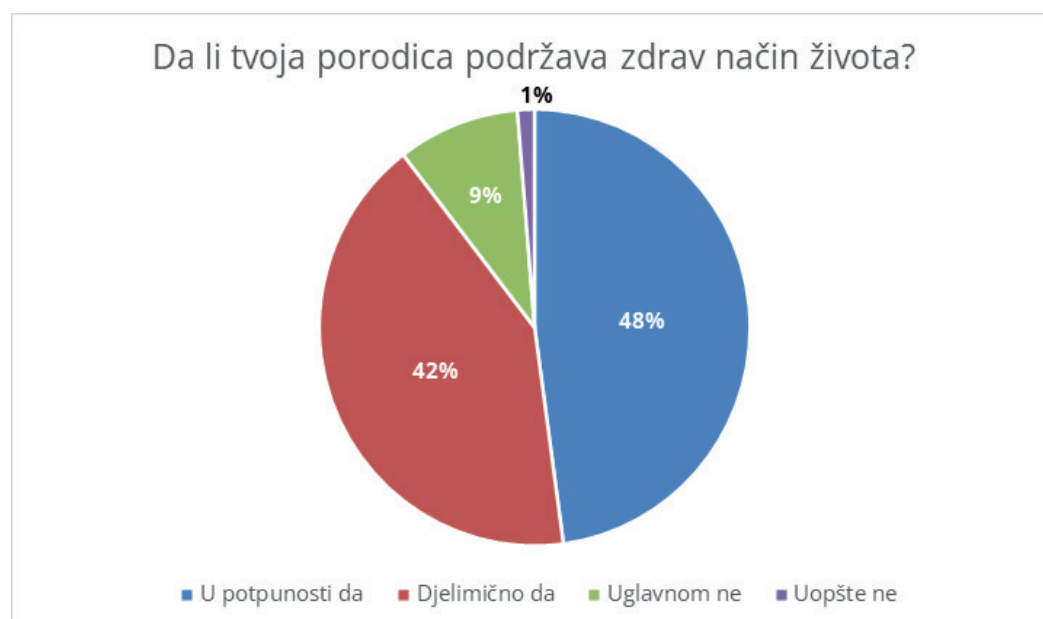
Grafikon 16.

Na pitanje kako trenutno ocjenjuju svoje mentalno zdravlje, najveći broj ispitanika (**35,8%**) dao je ocjenu 4, dok ih **26,3%** smatra da je njihovo mentalno zdravlje odlično (ocjena 5). Srednju ocjenu (3) dalo je **25,9%** ispitanika. Niže ocjene (1 i 2) dalo je ukupno **12%** učesnika. Ovakva raspodjela ukazuje na **generalno pozitivnu sliku o sopstvenom mentalnom zdravlju**, ali i postojanje značajne grupe ispitanika koji smatraju da je njihovo stanje prosječno ili lošije, što ističe potrebu za kontinuiranom podrškom u oblasti mentalnog zdravlja.

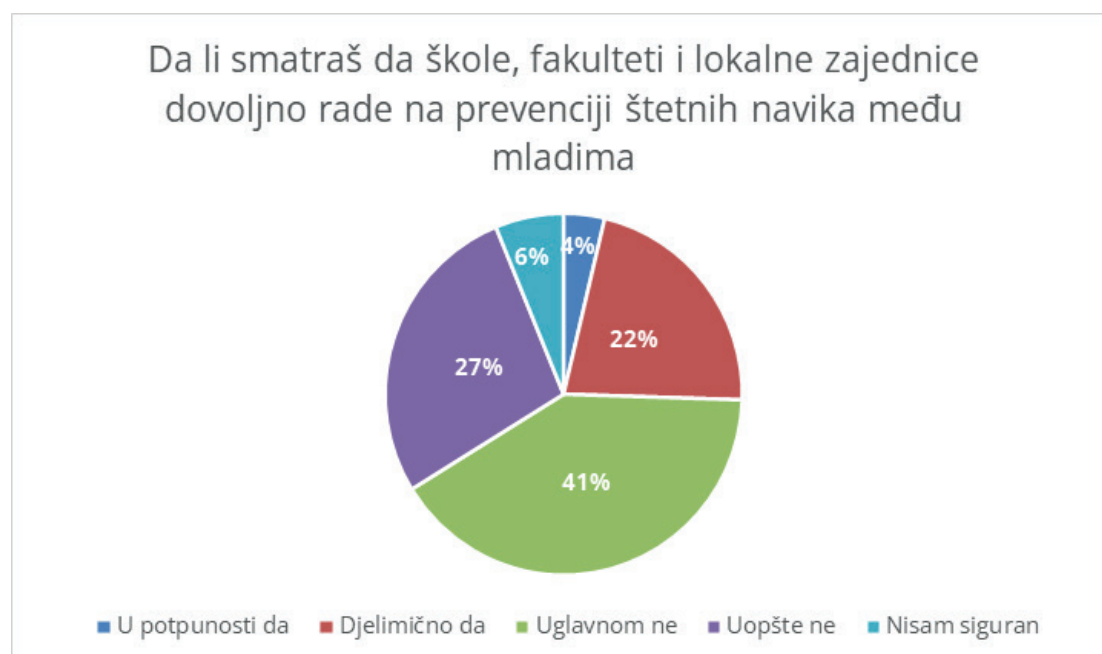
Grafikon 17.

Kada je u pitanju konzumacija alkoholnih pića, **najveći broj ispitanika (39,9%) izjavljuje da konzumira alkohol povremeno**, uglavnom tokom proslava. Gotovo jednako ih je i među onima koji nikada ne konzumiraju alkohol (**17,3%**) i onima koji to čine svakodnevno (takođe **17,3%**). **Jednom sedmično alkohol pije 18,5%**, dok ga **16% konzumira jednom do dva puta mjesečno**, a **6,6% dva ili tri puta sedmično**. Podaci ukazuju na to da je **povremena konzumacija alkohola najzastupljenija praksa**, dok je svakodnevno konzumiranje prisutno kod značajnog broja ispitanika, što može biti važno za planiranje budućih edukativnih aktivnosti o zdravim stilovima života.

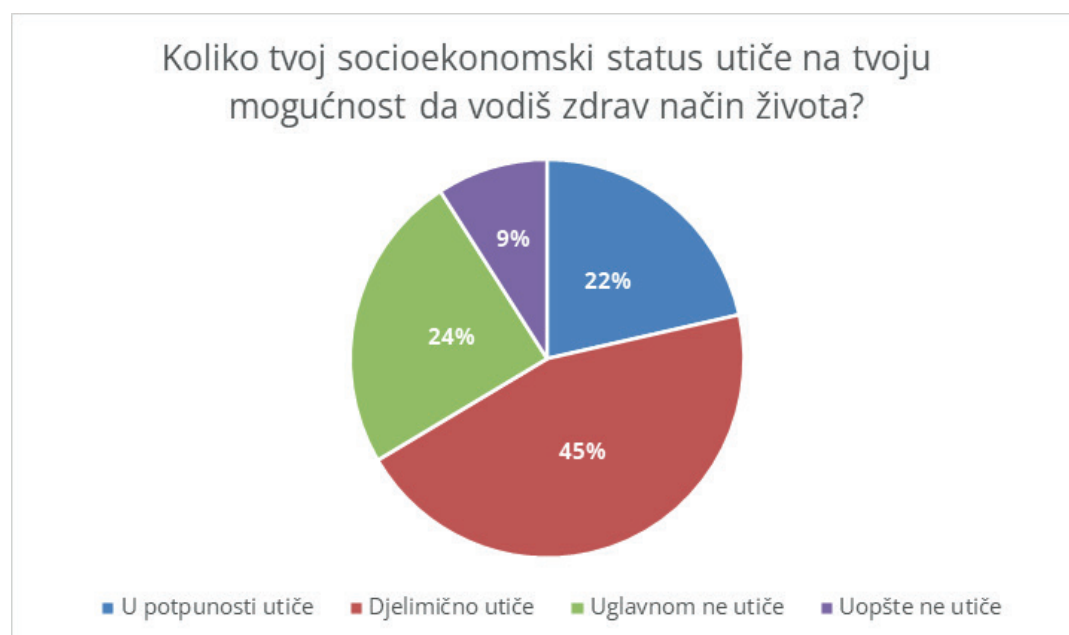
Grafikon 18.

Na pitanje da li porodica podržava zdrav način života, uključujući sport, zdravu ishranu i razgovore o mentalnom zdravlju, **44,9% ispitanika navodi da tu podršku ima u potpunosti**, dok **39,1% kaže da je ona djelimična**. Sa druge strane, **8,6% smatra da podrške uglavnom nema**, a **1,2% da ona potpuno izostaje**. **O temi se uopšte ne razgovara u porodici kod 6,2% ispitanika**. Ovi podaci ukazuju na to da većina ispitanika ima podršku u porodici kada je riječ o zdravim navikama, što može igrati značajnu ulogu u izgradnji dugoročnih pozitivnih životnih stilova.

Grafikon 19.

Na pitanje da li škole, fakulteti i lokalne zajednice dovoljno rade na prevenciji štetnih navika među mladima (pušenje, alkohol, nezdrava ishrana), **najveći broj ispitanika (40,7%) smatra da uglavnom ne rade dovoljno**, dok **27,6% smatra da uopšte ne rade**. **Djelimičnu angažovanost prepoznaje 21,8%**, a tek **3,7% misli da se ta oblast adekvatno pokriva**. **Neodlučnih ima 6,2%**. Rezultati ukazuju na izražen osjećaj nedostatka sistemskog pristupa prevenciji štetnih navika kod mladih, te na potrebu za jačanjem preventivnih programa i aktivnosti u obrazovnim i lokalnim zajednicama.

Grafikon 20.

Na pitanje koliko socioekonomski status utiče na mogućnost vođenja zdravog načina života, **najveći broj ispitanika (44,9%) smatra da djelimično utiče**, dok **21,4% vjeruje da u potpunosti utiče**. **Četvrtina ispitanika (24,3%) smatra da uglavnom ne utiče**, a **9,1% misli da uopšte nema uticaja**. Neodlučnih je bilo svega 0,4%. Ovi rezultati pokazuju da većina ispitanika prepoznaje uticaj socioekonomskog statusa na mogućnost pristupa zdravoj hrani, sportu i psihološkoj podršci, što ukazuje na potrebu za većom inkluzivnošću i pristupačnošću resursa za zdrav život.

Na pitanje „Šta bi ti bilo potrebno da vodiš zdraviji život?“, ispitanici su najčešće ukazivali na potrebu za **više slobodnog vremena, većom motivacijom i dostupnijim sportskim sadržajima**. Mnogi su istakli da je savremeni način života previše ubrzan i stresan, što im otežava održavanje zdravih navika. Često se pominju **finansijske barijere** – od visokih cijena teretana, suplemenata i zdrave hrane, do **opšteg nedostatka sredstava za ulaganje u zdrav način života**. Takođe, naglašava se važnost **besplatnih sportskih sadržaja i stručne pomoći (trenera, nutricionista)**, kao i **potreba za boljom informisanošću i edukacijom o zdravim stilovima života**. Odgovori pokazuju da bi zdraviji život mladih bio znatno olakšan kada bi društvo pružilo više podrške kroz **finansijski pristupačne resurse, edukativne sadržaje, i okruženje koje podstiče zdrav izbor** – uz jačanje svijesti da zdrav način života nije luksuz, već potreba.

Na pitanje „Koje bi inicijative, po tvom mišljenju, mogle najviše pomoći mladima u tvojoj zajednici da razviju zdrave navike?“, ispitanici su najčešće predlagali mjere usmjerene na **edukaciju, dostupnost sportskih sadržaja i motivaciju mladih**. Posebno se ističe značaj **uvođenja obaveznih programa zdravstvenog obrazovanja u škole, radionica o ishrani i fizičkoj aktivnosti, te organizovanje besplatnih sportskih i rekreativnih aktivnosti**. Mnogi predlažu uključivanje **profesionalnih sportista i zdravstvenih radnika** u predavanja, kao i **vršnjačku edukaciju**. Učesnici istraživanja ukazuju i na potrebu **smanjenja cijena članarina u teretanama, subvencija za sportsku opremu i zdravu ishranu, veće ponude sportskih događaja, te osnaživanja lokalnih zajednica** da se aktivno uključe u promociju zdravih stilova života. Takođe, prepoznata je potreba za boljom **infrastrukturuom** – više **otvorenih terena, parkova i dostupnih rekreativnih zona**. Zapažena je i inicijativa za pokretanje **kampanja o mentalnom zdravlju i razbijanju društvenih pritisaka**, uz poziv na **sistemsku podršku zdravim navikama od najranijeg uzrasta**.

9. ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja jasno potvrđuju da mladi u Crnoj Gori prepoznaju značaj fizičke aktivnosti, zdrave ishrane i mentalnog blagostanja, ali da njihovo praktikovanje često nailazi na prepreke koje se mogu posmatrati kroz individualni, socioekonomski i institucionalni nivo. Iako većina ispitanika fizičku aktivnost vidi kao ključni faktor očuvanja zdravlja i motivaciju pronalazi u brizi o fizičkom i mentalnom zdravlju, kontrolisanju tjelesne težine i potrebi za rekreacijom, svakodnevna praksa pokazuje umjerenu uključenost u sportske aktivnosti. Dominacija individualnih oblika vježbanja u odnosu na članstvo u sportskim klubovima ukazuje na trend samostalnog bavljenja sportom, ali i na postojanje finansijskih barijera, nedostatka ponude i slabe razvijenosti klupske kulture.

Socioekonomski status se u istraživanju prepoznaje kao važan faktor koji određuje mogućnost vođenja zdravog života. Mladi jasno ističu da su cijene sportskih sadržaja i zdrave ishrane visoke, a većina bi bila motivisana za redovnije bavljenje fizičkom aktivnošću kada bi imala besplatan ili subvencionisan pristup sportskim objektima. Ovaj nalaz dodatno potvrđuje da zdravlje u Crnoj Gori još uvijek nije ravnopravno dostupno svim društvenim slojevima. Pored finansijskih barijera, značajan dio mladih navodi nedostatak vremena i motivacije kao ograničavajuće faktore, što upućuje na potrebu da se kreiraju inovativni programi koji motivišu i podstiču aktivno učešće.

Mentalno zdravlje se pokazuje kao osjetljiva i važna dimenzija – iako većina ispitanika pozitivno ocjenjuje svoju psihološku dobrobit, uočeni su izraženi stres i anksioznost kod značajnog dijela mladih. To otvara prostor za uvođenje sistemskih programa psihološke podrške, destigmatizaciju razgovora o ovim temama i povezivanje sportskih i rekreativnih aktivnosti sa promocijom mentalnog zdravlja. Porodica se prepoznaje kao glavni faktor podrške, dok su obrazovne institucije i lokalne zajednice ocijenjene kao nedovoljno angažovane u prevenciji i promociji zdravih navika, što jasno govori da institucionalna intervencija mora biti strateški osmišljena i snažnije prisutna.

Na bazi rezultata i analize evropskih praksi, može se zaključiti da Crna Gora raspolaže značajnim potencijalom za unapređenje sportskog i zdravstvenog sektora mladih, ali da je neophodno djelovati koordinisano na dva nivoa. Interno, potrebno je razviti nacionalne politike koje će uključivati subvencionisane programe za mlade, izgradnju i modernizaciju sportske infrastrukture, uvođenje edukativnih sadržaja u škole i fakultete, te jačanje programa mentalnog zdravlja. Eksterno, Crna Gora mora aktivnije koristiti EU fondove – Erasmus+ Sport za promociju grassroots sporta i inkluzije, Horizon Europe za istraživanje i inovacije u sportu, LIFE za povezivanje sporta sa zaštitom životne sredine i energetsom efikasnošću, te Enterprise Europe Network za jačanje sportskog preduzetništva i sportskog turizma.

Stoga se donosiocima odluka preporučuje: formiranje nacionalnog koordinacionog tima za EU fondove u sportu; obuka sportskih saveza, klubova i NVO za upravljanje projektima; subvencionisanje pristupa sportskim objektima i zdravoj ishrani; jačanje uloge obrazovnih institucija u promociji zdravlja; razvoj programa mentalne podrške mladima; te aktivno uključivanje lokalnih zajednica u kreiranje dostupnih i besplatnih sportskih aktivnosti. Samo kroz kombinaciju nacionalnih mjera i evropskih resursa moguće je kreirati održiv sistem u kojem sport i zdravi stilovi života postaju svakodnevna praksa, a ne privilegija ograničena na mali broj mladih.

Uz sve institucionalne i finansijske izazove, ne smije se zaboraviti ni potencijal koji Crna Gora posjeduje – talenat i entuzijizam svojih mladih. Brojni pojedinci već danas postižu zapažene sportske rezultate na nacionalnom i međunarodnom nivou, što potvrđuje da je sportska baza snažna i da uz adekvatnu podršku može biti još šira i održivija. Prepoznavanjem i sistemskim ulaganjem u nove generacije talenata, paralelno sa razvojem rekreativnih i inkluzivnih programa za sve mlade, Crna Gora ima priliku da gradi perspektivniju budućnost u kojoj sport i zdravi stilovi života postaju jedan od temelja društvenog razvoja.

Zdravlje i sport u Crnoj Gori ne treba posmatrati samo kao individualni izbor, već kao stratešku oblast koja povezuje obrazovanje, nauku, ekonomiju i održivi razvoj. Uspostavljanjem sinergije između nacionalnih potreba i evropskih resursa, Crna Gora može iskoristiti svoje kapacitete i talente za stvaranje zdravijeg, inkluzivnijeg i inovativnijeg društva, u kojem mladi imaju podršku da budu i nosioci i promotori pozitivnih promjena.

